A-PDF Merger DEMO : Purchase from www.A-PDF.com to remove the watermark

Turkish Studies

International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

ACADEMIC JOURNAL

KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA AŞK-ÂŞIK-MAŞÛK

Turkish Studies Dergisi, üç ayda bir yayınlanan uluslararası hakemli bir dergidir. *Turkish Studies Dergisi*'nde yayınlanan tüm yazıların, dil, bilim ve hukukî açıdan bütün sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları **www.turkishstudies.net**'e aittir. Yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir.
Gönderilen yazılar iade edilmez.

Turkish Studies EBSCO, DOAJ, ICAAP, Scientific Commons ve MLA indeksleri tarafından taranmaktadır.

ISSN: 1308-2140

Volume 5/3 Summer 2010

Guest Editors
Günay KUT
Gönül Alpay TEKİN
Sibel ÜST

Editor
Mehmet Dursun ERDEM

Associate Editor
Sibel ÜST

General Coordinator
Yavuz ÜNAL

Associate Coordinators
Yavuz BAYRAM
Fikret USLUCAN

Correspondence Coordinator
Fatih USLUER

Owner
Mehmet Dursun ERDEM

Manager
Tuncay BÜLBÜL

Associate Managers
Kadri H. YILMAZ
Erçin ÖZZADE

Board of Managers
Ebru SİLAHŞÖR - Bülent ŞIĞVA - Süleyman Kaan YALÇIN – Murat ŞENGÜL - Şahin KÖKTÜRK - Ahmet DEMİRTAŞ- Özgür AY- Önder SEZER- Esra KİRİK- Veysel İbrahim KARACA

Consulting Board
Marcel ERDAL - Leylâ KARAHAN - Atabey KILIÇ - Mehmet AYDIN - Musa DUMAN – Hayati DEVELİ - Nurettin DEMİR - Emine YILMAZ - A. Fuat BİLKAN - Orhan KILIÇ - Şaban SAĞLIK - Mehmet KARA

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

General Coordinator of Foreign Editors
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

Representative of Foreign Country

USA	Robert DANKOFF
Germany	Marcel ERDAL-Zeki KARAKAYA
Greece	Fatih KEMİK
Japan	Yuu KURIBAYASHI
Norway-Swedish	Bernt BRENDEMOEN
England	Fikret TURAN
Albania	Xhemile ABDİU
Central Asia	Seadet SHİKHİYEVA
Kazakhstan	Gülnar KOKUBASOVA
Kyrgyzstan	Ulanbek ALİMOV-Osman KÖSE
Azerbaijan	Vusale MUSALİ
Uzbekstan	Cabbar İŞANKUL
Halab-Aleppo (Syria)	Ahmet DEMİRTAŞ
Hungary	Bülent BAYRAM
Poland	Öztürk EMİROĞLU

Manager of Editorial Board
Ercan ALKAYA

Yayın Kurulu
Ahmet BURAN
Gürer GÜLSEVİN
Ali AKAR
Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ
Orhan Kemal TAVUKÇU
M. Vefā NALBANT
Caner KERİMOĞLU
Ülkü ELİUZ
Mitat DURMUŞ
Dursun Ali TÖKEL

Referees and Advisory Board

Prof. Dr. Marcel ERDAL	Frankfurt University
Prof. Dr. Han-woo CHOİ	Eurasia University
Prof. Dr. Bernt BRENDEMOEN	Oslo University
Prof. Dr. Robert DANKOFF	Univercity Of Chicago
Prof. Dr. Walter ANDREVS	Washington University
Ass. Prof. Yuu KURIBAYASHI	Okayama University

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Prof. Dr. Abide DOĞAN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet MERMER	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Alev SINAR UĞURLU	Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Ali YILDIRIM	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Bilge ERCİLASUN	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Emel KEFELİ	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Emine YILMAZ	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Erdoğan BOZ	Eskişehir Osmangazi Ü.
Prof. Dr. Fazıl GÖKÇEK	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Fikret TURAN	Mancester Üniversity
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Filiz KILIÇ	Nevşehir Üniversitesi
Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE	Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Halûk Harun DUMAN	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Hasan AKAY	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice AYNUR	Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN	Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. İ. Güven KAYA	Kocaeli Üniversitesi
Prof. Dr. İ. Hakkı AKSOYAK	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. İlhan GENÇ	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA	Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. M. Fatih ANDI	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet İNBAŞI	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet KARA	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL	Sakarya Üniversitesi
Prof. Dr. Menderes COŞKUN	Süleyman Demirel Ü.
Prof. Dr. Metin AKKUŞ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Muhsine BÖREKÇİ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Mukim SAĞIR	Erzincan Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa APAYDIN	Çukurova Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ARGUNŞAH	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa S. KAÇALİN	Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Nurullah ÇETİN	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Saadettin GÖMEÇ	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Sadettin ÖZÇELİK	Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Selma YEL	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Songül TAŞ	İnönü Üniversitesi
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN	Dokuz Eylül Üniversitesi
Prof. Dr. Yakup ÇELİK	Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Yaşar AYDEMİR	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Yavuz ASLAN	Atatürk Üniversitesi

Prof. Dr. Zeki KAYMAZ	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet BURAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Atabey KILIÇ	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Hayati DEVELİ	İstanbul Kültür ü.
Prof. Dr. Leyla KARAHAN	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut KAPLAN	Fatih Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet AYDIN	Ondokuz Mayıs Ü.
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Musa DUMAN	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Mustafa ÖZBALCI	Ondokuz Mayıs Ü.
Prof. Dr. Nurettin DEMİR	Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Orhan KILIÇ	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Osman YILDIZ	Süleyman Demirel Ü.
Prof. Dr. Şaban SAĞLIK	Ondokuz Mayıs Ü.
Prof. Dr. Zeki KARAKAYA	Goethe University
Doç. Dr. Abdülhalim AYDIN	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Abdullah İLGAZİ	Dumlupınar Üniversitesi
Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK	Erzincan Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet AKÇATAŞ	Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet BOZDOĞAN	Cumhuriyet Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet GÜNŞEN	Trakya Üniversitesi
Doç. Dr. Alâattin KARACA	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Ali AKAR	Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Ali Sinan BİLGİLİ	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Alimcan İNAYET	Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Alparslan CEYLAN	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR	Karadeniz Teknik Ü.
Doç. Dr. Aziz GÖKÇE	Zonguldak Karaelmas Ü.
Doç. Dr. Bahir SELÇUK	Adıyaman Üniversitesi
Doç. Dr. Bayram Ali KAYA	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Bekir ÇINAR	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Cabbar İŞANKUL	Özbekistan Bilimleri A.
Doç. Dr. Cafer ÇİFTÇİ	Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Cengiz ALYILMAZ	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Enis ŞAHİN	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Enver TÖRE	Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Ercan ALKAYA	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Erdoğan ERBAY	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Erhan AYDIN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR	Hacette Üniversitesi
Doç. Dr. Funda TOPRAK	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. G. Gonca GÖKALP-ALPASLAN	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. H. Dilek BATİSLAM	Çukurova Üniversitesi

Doç. Dr. Hakan SAZYEK	Kocaeli Üniversitesi
Doç. Dr. Hikmet KORAŞ	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Hüseyin GÜFTA	Mustafa Kemal Ü.
Doç. Dr. İbrahim TELLİOĞLU	Karadeniz Teknik Ü.
Doç. Dr. İsmet EMRE	İnönü Üniversitesi
Doç. Dr. Kemal TİMUR	Dicle Üniversitesi
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA	Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Kezban ACAR	Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. M. Muhsin KALKIŞIM	Rize Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet BEŞİRLİ	Gaziosmanpaşa Ü.
Doç. Dr. Mehmet Dursun ERDEM	Erzincan Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet GÜMÜŞKILIÇ	Fatih Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet KIRBIYIK	Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet NARLI	Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet ZAMAN	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Mevlüt GÜLTEKİN	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Muhittin ELİAÇIK	Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa ARSLAN	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa GENCER	Abant İzzet Baysal Ü.
Doç. Dr. Mustafa ÖZSARI	Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa TANÇ	K. Maraş Sütçü İmam Ü.
Doç. Dr. Mümtaz SARIÇİÇEK	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Müzeyyen BUTTANRI	Eskişehir Osmangazi Ü.
Doç. Dr. Nesrin T. KARACA	Başkent Üniversitesi
Doç. Dr. Nurettin ÖZTÜRK	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Osman KÖSE	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Osman GÜNDÜZ	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. O. Kemal TAVUKÇU	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr. Rahim TARIM	Mimar Sinan – GS Ü.
Doç. Dr. Ramazan GÜLENDAM	Süleyman Demirel Ü.
Doç. Dr. S. Dilek YALÇIN-ÇELİK	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Şahin KÖKTÜRK	Ondokuz Mayıs Ü.
Doç. Dr. Şener DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Tarık ÖZCAN	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Turgut TOK	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ülkü ELİUZ	Karadeniz Teknik Ü.
Doç. Dr. Ülkü GÜRSOY	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Yaşar ŞENLER	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz BAYRAM	Hitit Üniversitesi
Doç. Dr. Yunus BALCI	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAĞ	Fatih Üniversitesi
Doç. Dr. Ziya AVŞAR	Bozok Üniversitesi
Doç. Dr. Zühal KÜLTÜRAL	Marmara Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdullah KÖK	Niğde Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Adem İŞCAN	Gaziosmanpaşa Ü.

Yrd. Doç. Dr. Adem ÖGER	Nevşehir Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Turan SİNAN	Fırat Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali YILDIZ	İstanbul Arel Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Alpay Doğan YILDIZ	Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Aydın KIRMAN	Ordu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ayfer YILMAZ	Gazi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Bülent BAYRAM	Kırklareli Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Cafer ŞEN	Uşak Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU	Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Cem Şems TÜMER	Erzincan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Dursun Ali TÖKEL	Ondokuz Mayıs Ü.
Yrd. Doç. Dr. Erdal ŞAHİN	Marmara Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ertan ÖRGEN	Balıkesir Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul AYDIN	Doğu Akdeniz Ü.
Yrd. Doç. Dr. Esen DURMUŞ	Fırat Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatih USLUER	TOBB Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fikret USLUCAN	Erzincan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. F. Mehmet DERVİŞOĞLU	Cumhuriyet Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Gıyasettin AYTAŞ	Gazi Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hilmi DEMİRKAYA	Mehmet Akif Ersoy Ü.
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İlyas YAZAR	Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmet ŞANLI	Eskişehir Osmangazi Ü.
Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜLER	Dumlupınar Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet EKİZ	Niğde Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet TEMİZKAN	Ege Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Vefa NALBANT	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mesut TEKŞAN	Ç. Onsekiz Mart Ü
Yrd. Doç. Dr. Metin ARIKAN	Ege Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mitat DURMUŞ	Kafkas Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Muharrem DAYANÇ	Eskişehir Osmangazi Ü.
Yrd. Doç. Dr. Murat KACIROĞLU	Bozok Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Musa ÇİFÇİ	Uşak Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARSLAN	Hitit Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mutlu DEVECİ	Fırat Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Muvaffak DURANLI	Ege Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nedim BAKIRCI	Niğde Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nesime CEYHAN	Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nurullah ULUTAŞ	Muş Alparslan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Rıdvan CANIM	Atatürk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Selçuk ÇIKLA	Erzincan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Selma BAŞ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Seval ŞAHİN GÜMÜŞ	Mimar Sinan -GS Ü.
Yrd. Doç. Dr. Seyit Battal UĞURLU	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Sezai COŞKUN	Fatih Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şevkiye KAZAN	Mehmet Akif Ersoy Ü.
Yrd. Doç. Dr. Şeyma B. KURAN	Ondokuz Mayıs Ü.
Yrd. Doç. Dr. Tacettin ŞİMŞEK	Atatürk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Yasemin MUMCU AY	Adnan Menderes Ü.
Yrd. Doç. Dr. Yunus AYATA	Cumhuriyet Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Zehra GÖRE	Selçuk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Zeki ÇEVİK	Balıkesir Üniversitesi
Dr. Ekrem AYAN	Muğla Üniversitesi
Dr. Faysal Okan ATASOY	Uluborlu Cum. And. L.
Dr. Süleyman Kaan YALÇIN	Fırat Üniversitesi
Dr. Tuncay BÜLBÜL	Dumlupınar Üniversitesi

EDİTÖRDEN...

Bu sayımızı **Aşk-Âşık-Maşûk** üçlüsünün Divan Edebiyatı'ndaki tezahürüne ayırdık. Ama hemen öncelikle söylemeliyiz ki asıl olan aşktır. Fuzulî'nin de dediği gibi,

Aşk imiş her ne var âlemde
İlm bir kîl u kâl imiş ancak

Aşk olmasa ne âşık vardır, ne de maşûk. Âşık Veysel bunu ne güzel ifade eder.

Güzelliğin on para etmez
Bu bendeki aşk olmasa

Bu sadece Divan Edebiyatı'nda değil Tasavvuf'ta, Tekke Şiiri'nde, Halk Edebiyatı'nda böyledir. "Âşık" ve "Maşûk" aşkın verdiği coşkuyla hareket ederler. "Maşûk" da "Âşık" olabilir çünkü. Kimi mesnevilerde olduğu gibi.

"Aşk" süflî değil ulvîdir, ednâ değil âlâdır. Aşk evrenseldir. Kanunî'nin olduğu söylenen ama Dîvân'ında göremediğimiz bir beyitte sadece "Aşk"ın gerçek olduğu şöyle anlatılmıştır:

Kadd-i yâra kimisi ar'ar didi kimi elif
Cümlenün maksûdı bir ammâ rivâyet muhtelif

Sonuç olarak bunları söyleten "Aşk"ın coşkusudur. İnsanın cevherinde olan bu güç ortaya bir vesile ile çıkar ve insanı, gerçek insan haline getirir. Bu duyguların çeşitli şekillerde ve çeşitli güçlüklerle insanı sınaması şiire, mesnevi, hikâye ve romanlara konu edilmiştir.

İnsanın yaratılışından bu yana **Aşk-Âşık-Maşûk** vardır. Tasavvufî ve temsilî eserlerde Tanrı aşkı, Tanrıdan ayrı gurbete düşmenin ve asli vatana ulaşabilmek için verilen mücadele, aşk mesnevilerinde ideal ve tapılacak, ancak hayal edilebilen ideal güzelin vaslına ulaşmadaki **ÂŞIK**ın çektikleri ve **MAŞÛK**un naz u tegafülü işlene gelmiştir. Ama gerçek aşka vasıl olmak o kadar kolay değildir. Hâfız'ın dediği gibi "Aşk önce kolay görünür ama ona ulaşmak müşküllerle doludur."

Ele alınan bu konu çeşitli şekillerde 29 makalede ortaya konmuştur. Eminim hepiniz bu makaleleri zevkle okuyacaksınız. Bir yılı aşkın bir çalışma sonunda çıkan bu sayımızın hazırlanmasında Turkish Studies Dergisinin editörü Sayın Doç. Dr. Mehmet Dursun Erdem ve Editör yardımcısı Araştırma Görevlisi Sayın Sibel Üst'e ve bu konuya gönül vererek makale gönderen akademik arkadaşlarıma ve hakemlerimize teşekkürlerimi ve minnetlerimi sunarım.

Konuk Editör
Günay KUT

İstanbul, 2010

BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Ahmet BURAN	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Ahmet MERMER	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Ali YILDIRIM	Fırat Üniversitesi
Prof. Dr. Fazıl GÖKÇEK	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. Filiz KILIÇ	Nevşehir Üniversitesi
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN	Ege Üniversitesi
Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE	Cumhuriyet Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice AYNUR	Yıldız Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH	Erciyes Üniversitesi
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA	Uludağ Üniversitesi
Prof. Dr. Mahmut KAPLAN	Fatih Üniversitesi
Prof. Dr. Menderes COŞKUN	Süleyman Demirel Ü.
Prof. Dr. Metin AKKUŞ	Atatürk Üniversitesi
Prof. Dr. Nurettin DEMİR	Başkent Üniversitesi
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN	Muğla Üniversitesi
Prof. Dr. Yaşar AYDEMİR	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Abdülhalim AYDIN	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Abdullah İLGAZİ	Dumlupınar Üniversitesi
Doç. Dr. Adem BAŞIBÜYÜK	Erzincan Üniversitesi
Doç. Dr. Ali AKAR	Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR	Karadeniz Teknik Ü.
Doç. Dr. Bahir SELÇUK	Adıyaman Üniversitesi
Doç. Dr. Bayram Ali KAYA	Sakarya Üniversitesi
Doç. Dr. Bekir ÇINAR	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Ercan ALKAYA	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Erhan AYDIN	Erciyes Üniversitesi
Doç. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR	Hacette Üniversitesi
Doç. Dr. H. Dilek BATİSLAM	Çukurova Üniversitesi
Doç. Dr. Hikmet KORAŞ	Niğde Üniversitesi
Doç. Dr. Hüseyin GÜFTA	Mustafa Kemal Ü.
Doç. Dr. İbrahim TELLİOĞLU	Karadeniz Teknik Ü.
Doç. Dr. Kemal TİMUR	Dicle Üniversitesi
Doç. Dr. Kezban ACAR	Celal Bayar Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Dursun ERDEM	Erzincan Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet KIRBIYIK	Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Muhittin ELİAÇIK	Kırıkkale Üniversitesi
Doç. Dr. M. Muhsin KALKIŞIM	Rize Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa GENCER	Abant İzzet Baysal Ü.
Doç. Dr. Nurettin ÖZTÜRK	Pamukkale Üniversitesi
Doç. Dr. Ramazan GÜLENDAM	Süleyman Demirel Ü.
Doç. Dr. Şahin KÖKTÜRK	Ondokuz Mayıs Ü.
Doç. Dr. Şener DEMİREL	Fırat Üniversitesi
Doç. Dr. Turgut TOK	Pamukkale Üniversitesi

Doç. Dr. Ülkü ELİUZ	Karadeniz Teknik Ü.
Doç. Dr. Ülkü GÜRSOY	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Yaşar ŞENLER	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Yavuz BAYRAM	Hitit Üniversitesi
Doç. Dr. Yusuf ÇETİNDAĞ	Fatih Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Abdullah KÖK	Niğde Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Adem İŞCAN	Gaziosmanpaşa Ü.
Yrd. Doç. Dr. Adem ÖGER	Nevşehir Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİRTAŞ	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ahmet Turan SİNAN	Fırat Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ali YILDIZ	İstanbul Arel Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Aydın KIRMAN	Ordu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Caner KERİMOĞLU	Dokuz Eylül Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Cem Şems TÜMER	Erzincan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Erdal ŞAHİN	Marmara Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul AYDIN	Doğu Akdeniz Ü.
Yrd. Doç. Dr. Esen DURMUŞ	Fırat Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fatih USLUER	TOBB Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Fikret USLUCAN	Erzincan Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. İsmet ŞANLI	Eskişehir Osmangazi Ü.
Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜLER	Dumlupınar Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mehmet Vefa NALBANT	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mitat DURMUŞ	Kafkas Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ARSLAN	Hitit Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nedim BAKIRCI	Niğde Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Nesime CEYHAN	Gaziosmanpaşa Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Rıdvan CANIM	Atatürk Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Selma BAŞ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Seyit Battal UĞURLU	Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Süleyman SOLMAZ	Pamukkale Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Şevkiye KAZAN	Mehmet Akif Ersoy Ü.
Yrd. Doç. Dr. Zehra GÖRE	Selçuk Üniversitesi
Dr. Ekrem AYAN	Muğla Üniversitesi
Dr. Süleyman Kaan YALÇIN	Fırat Üniversitesi

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA AŞK-ÂŞIK-MAŞÛK

KAPAK

Ayşegül AKDEMİR
GÜZELLİK, AŞK VE BİLGİ ÜÇGENİNDE
"ŞEM' VE PERVÂNE"
"ŞEM AND PERVANE" IN THE TRIANGEL OF BEAUTY, LOVE AND KNOWLEDGE
1-36

Arzu ATİK
NİZAMÎ, HÂTİFÎ VE CELİLÎ'NİN LEYLÂ VE MECNÛN'UNDA ÂŞIKLARIN HABERLEŞMESİ
THE COMMUNICATION OF LOVERS IN THE "LEYLÂ AND MECNÛN" BY NİZAMÎ, HÂTİFÎ AND CELİLÎ
37-47

Yaşar AYDEMİR
KLASİK ŞİİRİMİZDE AŞK VE SADÂKAT
LOVE AND LOYALTY IN OUR CLASSICAL LITERATURE
48-62

Tuncay BÜLBÜL
HÜMÂYÛN-NÂME HİKÂYELERİNDEKİ AŞK KAVRAMININ KÜLTÜREL ARKA PLANI VE AŞK ALGISININ HİKÂYELERDE İŞLENİŞ BOYUTLARI
CULTURAL BACKGROUND OF CONCEPT OF LOVE IN HÜMÂYÛN-NÂME AND CONTEXTUALIZATION DIMENSIONS OF PERCEPTION OF LOVE IN FABLES
63-96

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Pervin ÇAPAN
NAZAN BEKİROĞLU'NUN LÂ-SONSUZLUK HECESİ ROMANINDA ÂŞIK VE MAŞUK ÜZERİNE
ON LOVER AND BELOVED IN NAZAN BEKİROĞLU'S NOVEL LÂ-THE INFINITY SYLLABLE
97-134

Halil ÇELTİK
ÂŞIĞIN TRAJİK İKİLEMİ: VUSLAT VE AYRILIK
THE TRAGIC DILEMMA OF LOVER: REUNION AND LEAVE
135-145

Tülay GENÇTÜRK DEMİRCİOĞLU
ALİ ŞÎR NEVÂYÎ'NİN DİVANLARINDA MEKTUPLAŞMA: ÂŞIKTAN SEVGİLİYE, SEVGİLİDEN ÂŞIĞA
LETTER IN THE DIVANS BY ALİ ŞÎR NEVÂYÎ: FROM THE LOVER TO THE BELOVED AND VICE VERSA
146-176

Aysun EYDURAN
KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA BİR GÜZELLİK UNSURU OLARAK HÂL/ŞÂME
MOLE/BEAUTY SPOT AS A BEAUTY ELEMENT IN CLASSICAL TURKISH LITERATURE
177-207

Hüseyin GÖNEL
DİVAN ŞİİRİNDE SEVGİLİYE DAİR
THE BELOVED IN DIVAN POETRY
208-222

Kadir GÜLER
KELÂM-I FASÎH VE YÛNUS EMRE
KELÂM-I FASÎH AND YÛNUS EMRE
223-241

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Mehmet GÜRBÜZ
ŞİİR SEMASININ YEGÂNE YILDIZI; GÜZELLER SULTANI
THE ONLY STARS OF POEM'S SKY; SULTAN OF BEAUTIES
242-257

Damira İBRAGİM
KLÂSİK KAZAK ŞÂİRİ ŞAKARİM (ŞAHKERİM) KUDAYBERDİULI'NIN HAYATI VE AŞK KONULU ŞİİRLERİ
THE LIFE OF THE CLASSICAL KAZAKH POET ŞAKARIM (ŞAHKERIM) KUDAYBERDIULI AND THE CONCEPT OF LOVE IN HIS POEMS
258-281

Meheddin İSPİR
BÂKÎ DÎVÂNI'NDA ÂŞIK İLE İLGİLİ BAZI ANLAM UNSURLARI
SOME OBJECTS OF MEANING RELATED TO LOVER IN THE DIVAN OF BAKI
282-290

Yunus KAPLAN
DİVAN ŞİİRİNDE ÖLÜM KARŞISINDA ÂŞIKLARIN İSTEKLERİ
REQUEST OF LOVERS IN RELATION TO DEATH IN OTTOMAN POETRY
291-313

Resul KAYA
BİR GAZEL KARŞISINDA SÜJE veya …ÜSTÜ OKUMA; SADECE GÜZEL
SUJE BEFORE A GAZZEL OR …HIGHER READING: ONLY BEAUTY
314-335

Şevkiye KAZAN
ŞEYHÜLİSLAM YAHYA DİVANINDA "AŞK"IN ANLAM ÇERÇEVESİ
MEANING FRAMEWORK OF LOVE IN SHEIKHULISLAM YAHYA'S DIVAN
336-367

Beyhan KESİK
YENİ BİR NÜSHADAN HAREKETLE HACI DERVİŞ'İN MOSTAR ŞEHRENGİZİ
HACI DERVISH'S MOSTAR SEHRENGIZ REVISITED: EVALUATION OF NEW COPY
368-399

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Neslihan KOÇ KESKİN
MAŞÛK, ÂŞIK VE RAKİP ARASINDAKİ HİYERARŞİK İLİŞKİLER
HIERARCHICAL RELATIONSHIPS BETWEEN THE BELOVED, LOVER AND THE RIVAL
400-420

Hanife KONCU
BİR KELİMENİN İZİNDE: KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE "LEVEND" ÜZERİNE BAZI DÜŞÜNCELER
ON THE TRACK OF A WORD: REFLECTIONS ON THE WORD "LEVEND" IN CLASSICAL TURKISH POETRY
421-446

Cemal KURNAZ
VUSLAT YOLCULUĞU
THE JOURNEY OF COMING TOGETHER
447-461

Betül SİNAN NİZAM
DİVAN ŞİİRİNİN ALEGORİK ÂŞIK VE MAŞUKLARINDAN *GÜL Ü BÜLBÜL*
THE ALLEGORICAL LOVER AND BELOVED OF DIVAN POETRY: GUL U BULBUL
462-478

Mehmet PEKTAŞ
XIV. YÜZYIL DİVAN ŞİİRİNDE
ŞAİRİN SEVGİLİ KARŞISINDAKİ KONUMU
LOVER'S LOCATION IN FRONT OF THE BELOVED IN THE 14TH CENTURY DIVAN POETRY
479-491

Ömer SAVRAN
FÜTÛHÎ'NİN NÂZ u NİYÂZ'I VE NÂZ u NİYÂZ'DA ÂŞIK-MAŞUK
FUTÛHI'S NAZ U NIYAZ AND LOVER AND BELOVED IN NAZ U NIYAZ
492-507

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Bahir SELÇUK
MEŞÂKKU'L-'UŞŞÂK'TA ÂŞIK, MAŞÛK VE AŞKIN GÜCÜ
LOVER, LOVED AND POWER OF LOVE IN MEŞÂKKU'L-'UŞŞÂK
508-521

Gülşah TAŞKIN
ÇORLULU ZARİFÎ'NİN *RÂHATÜ'L-ERVÂH*'INDA AŞK VE ÂŞIK: "MİHR Ü MAHABBET VE IŞK U MEVEDDET BEYÂNINDADUR"
LOVE AND LOVER IN RÂHATU'L-ERVÂH BY ÇORLULU ZARIFÎ: "MIHR U MAHABBET VE IŞK U MEVEDDET BEYÂNINDADUR"
522-540

İbrahim Halil TUĞLUK
TIFL-I DİL-BESTE DİLBER:
DİVAN ŞİİRİ'NDE SEVGİLİNİN YAŞI
TIFL-I DIL-BESTE DILBER: DEAR AGE OF THE DIVAN POEMS
541-558

Songül AYDIN YAĞCIOĞLU
FUZÛLÎ VE BÂKÎ DİVANLARINDA AŞK ANLAYIŞI VE SEVGİLİ TİPİ
DIVERSE OF LOVE AND THE PROTOTYPES OF LOVER IN THE DIWANS OF FUZÛLÎ AND BÂKÎ
559-587

Halil İbrahim YAKAR
XIX. YÜZYIL ANTEPLİ MUTASAVVIF ŞAİR MAHREMÎ VE DİVANI'NDA HAKİKÎ AŞK VE HAKİKÎ SEVGİLİ TEZAHÜRLERİ
A SUFI POET MAHREMI OF GAZIANTEP WHO LIVED IN GAZIANTEP IN THE 19TH CENTURY AND HIS WORK HIS THOUGHTS ABOUT REAL LOVE AND REAL BELOVED
588-611

Sadık YAZAR-Murat KARAVELİOĞLU
NAZÎF'İN ÇİFT KAHRAMANLI AŞK HİKÂYESİ: *MELEKŞÂH u GÜLRÛ*
A DOUBLE-CHARACTER LOVE STORY WRITTEN BY NAZÎF: MALAKSHÂH AND GULRÛ
612-690

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

DOSYA ARKASI

691-692

Suna TİMUR AĞILDERE
XVIII. YÜZYIL AVRUPA'SINDA YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN ÖNEMİ: OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA İSTANBUL FRANSIZ DİL OĞLANLARI OKULU (1669-1873)
THE IMPORTANCE OF TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN EUROPE IN THE 18TH CENTURY: ECOLE DES ENFANTS DE LANGUE D'ISTANBUL IN THE OTTOMAN EMPIRE (1669-1873)
693-704

Ahmet AKÇATAŞ
TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE BİRLEŞİK İSİM VE YARI-BİRLEŞİK İSİM ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME
A COMPARATIVE STUDY ON COMPOUND NOUN AND SEMI-COMPOUND NOUN IN TURKEY TURKISH
705-714

Hulya BAYRAK AKYILDIZ
TANPINAR'IN ROMANLARINDA METİNLERARASI İLİŞKİLER
INTERTEXTUAL RELATIONS IN TANPINAR'S NOVELS
715-727

Cengiz ALYILMAZ
TÜRKÇE ÖĞRETİMİNİN SORUNLARI
PROBLEMS OF TURKISH TEACHING
728-749

Semra ALYILMAZ
İBRAHİM TERZİOĞLU VE "KEÇİÖREN ŞEHRENGİZİ"
İBRAHİM TERZİOĞLU and "KEÇİÖREN ŞEHRENGİZİ"
750-762

Faysal Okan ATASOY
İSTİKLAL MARŞI'NIN NOKTALAMASI
ON THE PUNCTUATION OF THE İSTİKLAL MARŞI (THE INDEPENDENCE MARCH) (THE TURKISH NATIONAL ANTHEM)
763-789

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Gülhan ATNUR
TÜRKİYE'DE İLK DERLEME GEZİLERİNDE UYGULANAN YÖNTEMLER VE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER
THE METHODS USED IN THE FIRST FIELDWORK TRIPS IN TURKEY AND THE DIFFICULTIES ENCOUNTERED
790-800

Fatih AYDIN
İLKÖĞRETİM SEKİZİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN "*DEPREM*" KAVRAMINI ALGILAMALARI: FENOMENOGRAFİK BİR ANALİZ
THE PERCEPTIONS OF PRIMARY EDUCATION EIGHTH GRADE STUDENTS TOWARDS "EARTHQUAKE": A PHENOMENOGRAPHIC ANALYSIS
801-817

İ. Seçkin AYDIN - Ahmet PEHLİVAN
TÜRKÇE ÖĞRETMENİ ADAYLARININ "ÖĞRETMEN" VE "ÖĞRENCİ" KAVRAMLARINA İLİŞKİN KULLANDIKLARI METAFORLAR
THE METAPHORS THAT TURKISH TEACHER CANDIDATES USE CONCERNING "TEACHER" AND "STUDENT" CONCEPTS
818-842

İsrafil BABACAN
NECATİ'NİN GAZELLERİNDE KULLANILAN KİMİ SOMUTLAYICI ANLATIM YOLLARI
SOME WAYS OF TANGIBLE EXPRESSIONS USED IN NECATI'S GHAZELS
843-854

Nedim BAKIRCI
HIDIRELLEZ VE NİĞDE'DE UNUTULAN BİR GELENEK: NİĞDE CUMALARI
HIDIRELLEZ AND A FORGOTTEN TRADITION IN NİĞDE: THE NİĞDE FRIDAYS
855-864

Ünsal BEKDEMİR - Ogün COŞKUN
ULAŞIM COĞRAFYASI AÇISINDAN OVİT GEÇİDİ
OVIT PASS IN VIEW OF TRANSPORTATION GEOGRAPHY
865-889

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Oktay BERBER
MUHÂKEMETÜ'L-LÜGATEYN'DEKİ TÜRK ORDU TEŞKİLATINA AİT TERİMLERİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELEMESİ
COMPARATIVE EXAMINATION OF TERMS OF TURKISH ARMY ORGANIZATION IN MUHÂKEMETÜ'L-LÜGATEYN
890-904

Fatma BÖLÜKBAŞ
İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKÇE DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ BAŞARI-CİNSİYET-AİLENİN EĞİTİM DÜZEYİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF THE ATTITUDES OF THE ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS TO TURKISH COURSE IN TERMS OF SUCCESS-GENDER-EDUCATION LEVEL OF THEIR FAMILIES
905-918

Mücahit ÇOŞKUN
LİSE ÖĞRENCİLERİNİN "İKLİM" KAVRAMIYLA İLGİLİ METAFORLARI (ZİHİNSEL İMGELERİ)
METAPHORS (MENTAL IMAGES) OF HIGH SCHOOL STUDENTS ABOUT "CLIMATE" CONCEPT
919-940

Selahattin ÇİTÇİ
MEHMET ÂKİF'İN ESERLERİNDE RUSYA VE RUSLAR
RUSSIA AND RUSSIAN PEOPLES IN MEHMET ÂKIF'S WORKS
941-957

Ahmet ÇOBAN
TÜRKÇE ÖĞRETMENLİĞİ LİSANS PROGRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ
EVALUATION OF UNDERGRADUATE PROGRAMS OF TURKISH TEACHING
958-976

Özkan DAŞDEMİR
ÂŞIK SÜMMÂNÎ'NİN "*DİLBER SENİN*" REDİFLİ ŞİİRLERİNDEN HAREKETLE BAZI TESPİTLER
SOME DETERMINATIONS FROM THE SOURCE OF THE 'ÂŞIK SÜMMANİ'S "DİLBER SENİN" RYHMED POEMS
977-995

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Neşe DEMİRCİ
ELİF ŞAFAK'IN *PİNHAN, ARAF* VE *MAHREM*'İNDE İSİM İMGELEMİ
SYMBOLISM OF NAMES IN ELIF SAFAK'S PINHAN, ARAF AND MAHREM
996-1008

Meral DEMİRYÜREK
TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E DEĞİŞEN MODA ANLAYIŞININ EDEBİYATA YANSIMALARI (1860–1923)
THE CHANGING FASHION TRENDS IN THE TURKISH LITERATURE FROM THE TANZIMAT TO THE REPUBLIC (1860-1923)
1009-1043

Talat DİNAR
KÜL TİGİN ABİDESİ VE KUTADGU BİLİG'DEKİ ORTAK FİİLLERİN TAMLAYICI İLİŞKİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ
THE ANALYSIS OF COMMON VERBS WHICH ARE USED IN KÜL TİGİN MONUMENT AND KUTADGU BİLİG IN TERMS OF VERB-COMPLEMENT RELATIONS
1044-1091

Jale ÖZATA DİRLİKYAPAN
İSTANBUL'DA EDEBİYATÇILARIN MEKÂNLARI
LITERATI'S PLACES IN ISTANBUL
1092-1112

Talip DOĞAN
İRAN TÜRK AĞIZLARINDA ESKİ OĞUZ TÜRKÇESİNİN (ESKİ TÜRKİYE TÜRKÇESİ) KALINTILARINA DAİR NOTLAR
THE NOTES ABAUT THE TRACES OF OLD OGHUZ TURKISH (OLD TURKEY TURKISH) ON IRAN TURKISH DIALECTS
1113-1124

Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU
AKA GÜNDÜZ'ÜN ROMANLARINDA KADIN KARAKTERLER VE KADIN SORUNLARI
WOMEN CHARACTERS AND WOMEN'S PROBLEMS IN NOVELS OF AKA GÜNDÜZ
1125-1142

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Gülşah DURMUŞ
CAHİT KÜLEBİ'NİN ŞİİRLERİNDE RENKLİ MISRALAR VE TÜRKÇENİN RENKLERİ
COLORFUL VERSES IN CAHİT KÜLEBİ'S POEMS AND COLORS OF TURKISH
1143-1174

Fatih ERBAY
'GÖLGE KELİME' TERİMİ VE ÇAĞATAYCA SÖZLÜKLERDEKİ BAZI GÖLGE KELİMELER
THE TERM 'GHOST WORD' AND MEANINGS OF SOME GHOST WORDS IN CHAGATAY DICTIONARY
1175-1186

Osman ERCİYAS
ÖZLEŞTİRME ÇALIŞMALARI IŞIĞINDA TÜRK DİL KURUMU ÖZLEŞTİRME KILAVUZU
WORKING UNDER THE LIGHT OF PURIFICATION TURKISH LANGUAGE INSTITUTION PURIFICATION GUIDE
1187-1197

Mehtap ERDOĞAN
YAZMA KÜLTÜRÜNE AİT BİR METNE EPİK YASALARIN UYGULANMASI DENEMESİ
A TRIAL OF EPIC RULES APPLICATION ON A TEXT BELONGING WRITTEN CULTURE
1198-1217

Tolga ERKAN
ANADOLU SELÇUKLU SANATINDAKİ İNSAN FIGÜRLERİNİN UYGURLARIN MAĞARA RESİMLERİ VE GAZNELİLERİN DUVAR RESİMLERİYLE KONU VE BİÇİM YÖNÜNDEN KARŞILAŞTIRILMASI
HUMAN FIGURES IN THE ANATOLIAN SELJUQ ART: A COMPARISON TO THE CAVE DRAWINGS OF UYGURS AND THE MURALS OF GHAZNAVIDS FROM THE ASPECTS OF THEME AND MORPHOLOGY
1218-1263

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Mustafa ERTÜRK - Emin ATASOY
KÜLTÜREL COĞRAFYA BAKIMINDAN MUĞLA VE ÇEVRE POLYELERDE YAYLACILIK
THE NOTION OF HIGHLAND IN THE POLYES IN AND AROUND MUĞLA IN TERMS OF CULTURAL GEOGRAPHY
1264-1296

Hürriyet GÖKDAYI
TÜRKİYE TÜRKÇESİNDE ÖBEKLER
PHRASES IN MODERN TURKISH
1297-1319

Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ - Ahmet Turan SİNAN - Sezgin DEMİR
İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERSİ PROJE VE PERFORMANS GÖREVLERİNİN GERÇEKLEŞTİRİLME SÜRECİNE YÖNELİK ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ (MALATYA İLİ ÖRNEĞİ)
STUDENTS' PERCEPTIONS OF THE REALIZATION PROCESS OF PROJECT AND PERFORMANCE TASKS OF PRIMARY SCHOOL TURKISH LANGUAGE COURSE (CASE OF MALATYA CITY)
1320-1349

Elvira Alexandrovna GRUNİNA
ANADOLU AĞIZ TİPLERİ ÜZERİNE
ON ANATOLIAN DIALECT TYPES
1350-1361

Musa GÜMÜŞ
MEHMED SADIK PAŞA (MİCHAL CZAJKOWSKİ) VE OSMANLI DEVLETİ'NDE KAZAK SÜVARÎ ALAYI
MEHMED SADYK PASHA (MİCHAL CZAJKOWSKİ) AND COSSACK CAVALRY REGIMENT IN OTTOMAN STATE
1362-1375

Nevin GÜMÜŞ
NEDÎM'İN ŞARKI'LARINDA BEŞ DUYU
FIVE SENSES IN NEDÎM'S ŞARKI'S (MUSICAL POEMS)
1376-1391

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Mustafa GÜNDÜZ
GELENEK VE MODERNLİK ARASINDA BİR EĞİTİMCİ: SATI BEY VE *FENN-İ TERBİYE* ADLI ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
AN EDUCATOR BETWEEN TRADITION AND MODERNITY: A STUDY IN SATI BEY AND HIS BOOK 'FENN-İ TERBIYE' (SCIENCE OF EDUCATION)
1392-1415

Galip GÜNER
KIPÇAK TÜRKÇESİNDEKİ MESLEK ADLARI ÜZERİNE İÇERİK VE YAPI BAKIMINDAN BİR SINIFLANDIRMA DENEMESİ
A MORPHOLOGIC AND CONTENT CLASSIFICATION ATTEMP TO THE KIPCHAK PROFESSIONS
1416-1448

Faruk GÜRBÜZ
TERCÜMENİN BİR BAŞKALAŞIM BOYUTU: METAMORFİZME
ANOTHER ASPECT OF TRANSLATION: METAMORPHOSIS
1449-1469

Abdullah HARMANCI
YENİ TÜRK EDEBİYATI'NDA "KIZILELMA"
THE "KIZILELMA" IN NEW TURKISH LITERATURE
1470-1491

Canan İLERİ
TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZ ARAŞTIRMALARI İÇİN BİR YÖNTEM DENEMESİ
A METHOD TRIAL FOR THE RESEARCHES OF THE TURKISH DIALECTS
1492-1535

Mücahit KAÇAR
İNTİHÂL Mİ MAHLAS DEĞİŞİKLİĞİ Mİ?
ZİHNÎ VE ZÎVER DİVANLARI ÜZERİNDE BİR İNCELEME
PLAGIARISM OR PSEUDONYM CHANGE? A REVIEW ON THE DIVANS OF ZİHNÎ AND ZÎVER
1536-1542

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Yılmaz KARADENİZ - Hidayet KARA
ERMENİLERİN OSMANLI DEVLETİ'NDEKİ DURUMU VE KAĞIZMAN'DA ERMENİ MEZALİMİ (1918-1920)
STATUS OF THE ARMENIANS IN THE OTTOMAN EMPIRE AND THE ARMENIAN ATROCITIES IN KAGIZMAN (1918-1920)
1543-1565

Adnan KARADÜZ
DİL BECERİLERİ VE ELEŞTİREL DÜŞÜNME
LANGUAGE SKILLS AND THE CRITICAL THINKING
1566-1593

İbrahim KAYA - Mevlüt ERDEM
TÜRKÇEDE -AGAN /-GAN VE -ICI EKLERİ VE SÛDÎ ŞERHİNDEKİ KULLANIMLARI
-AGAn /-GAn AND -ICI SUFFIXES IN TURKISH AND THEIR USAGE IN SÛDÎ'S ANNOTATION
1594-1617

Caner KERİMOĞLU
TÜRKIYE TÜRKÇESİ GRAMERİNİN YAZIMI VE ÖĞRETIMINDE 3. KİŞİYLE İLGİLİ SORUNLAR ÜZERİNE (BİLDİRME VE İYELİK)
ON THE PROBLEMS ABOUT THE THIRD PERSON IN TURKEY TURKISH GRAMMAR WRITING AND TEACHING (COPULA AND POSSESSION)
1618-1631

Ulvi KESER
MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE AYRILIKÇI FAALİYETLERDE KİLİSENİN ROLÜ VE HRİSOSTOMOS-HRİSANTOS GİRİŞİMLERİNE KESİTSEL BİR BAKIŞ
A PROFILE GLANCE AT HRISOSTOMOS AND HRISANTOS' INITIATIVES AND THE ROLE OF THE CHURCH IN REBELLIOUS ACTIVITIES DURING NATIONAL STRUGGLE
1632-1676

Baktygul KULAMSHAEVA - Ayşe Nur KIRGIZ
VAN KIRGIZLARININ KÖROĞLU DESTANINDA SIRA
THE ORDER IS KOROGLU OF VAN KYRGYZ'S
1677-1711

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Hayrettin ORHANOĞLU
1950 SONRASI TÜRK ŞİİRİNDE TABİAT VE DÜNYA ALGILARI
NATURE AND WORLD PERCEPTION IN TURKISH POETRY AFTER 1950
1712-1753

Adem ÖGER
DENİZLİ'DE ÂŞIKLIK GELENEĞİ VE SORUNLARI
THE TRADITION OF MINSTRELSY AND ITS PROBLEMS IN DENİZLİ
1754-1763

Bülent ÖZKAN
GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK'TE 'ZARF' OLARAK TANIMLI SÖZLÜK BİRİMLERİN DERLEM-DENETİMİ
AN INVESTIGATION ON CORPUS-CHECKING OF LEXEMS DEFINED AS 'ADVERB' IN GÜNCEL TÜRKÇE SÖZLÜK
1764-1782

Selim Hilmi ÖZKAN
OSMANLI DEVLETİ'NDE YABANCI DİL EĞİTİMİ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN THE OTTOMAN EMPIRE
1783-1800

Nuran ÖZLÜK
BÜYÜK MECMUA VE SİSTEMATİK İNDEKSİ
BÜYÜK JOURNAL AND ITS SISTEMATIC INDEX
1801-1826

Ömer SUBAŞI
BİZANS İMPARATORLARININ THEODOSİOPOLİS VE ÇEVRESİNDEKİ FAALİYETLERİ
THE ACTIVITIES OF THE BYZANTINE EMPERORS ON THEODOSIOPOLIS AND ITS SURROUNDINGS
1827-1859

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Mustafa ŞANAL
MUSA KÂZIM BEY'İN (1858–1919) TÜRK EĞİTİM TARİHİNDEKİ YERİ VE ÖĞRETMENLİK MESLEĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ
MUSA KAZIM BEG'S VIEWS ABOUT PROFESSION OF TEACHING AND HIS IMPORTANCE FOR TURKISH EDUCATION HISTORY
1860-1879

İsmail TAŞ
KUTADGU BİLİG'İN TEORİK YAPISI
THEORETICAL STRUCTURE OF THE KUTADGU BİLİG
1880-1897

Gülden TÜM
TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNDE DRAMA TEKNİĞİNİN ROLÜ
THE ROLE OF DRAMA TECHNIQUE TO TEACH TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE
1898-1920

Seyit Battal UĞURLU
ÇOCUK EDEBİYATI ELEŞTİRİSİ
CHILDREN'S LITERATURE CRITICISM
1921-1945

Selman YAŞAR
NEYZEN TEVFİK (YAŞAMI, KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ)
NEYZEN TEVFİK (HIS LİFE, PERSONALITY AND WORKS)
1946-1969

Esra YAVUZ
SAİD AHMAD'IN "UFQ" ROMANI ESASINDA ÖZBEK TÜRKÇESİNDE -GAn EKİYLE YAPILAN ZARF-FİİLLER
GERUNDS MADE FROM THE SUFFIX -GAn IN UZBEK TURKISH THROUGH SAID AHMAD'S NOVEL CALLED "UFQ"
1970-2001

Turkish Studies
International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 5 /3 Summer 2010

Mehmet YILMAZ
"İKİ BAŞINA YÜRÜMEK" ÇERÇEVESİNDE BEHÇET NECATİGİL ŞİİRİNDE İKİNCİ YENİ ETKİSİ VE ANLAM SORUNU
THE SECOND NEW AND THE PROBLEM OF MEANING IN THE FRAMEWORK OF BEHÇET NECATIGIL'S POEM "WALKING TWO HEAD"
2002-2013

Sefa YÜCE
BİR DEVRİN PARLAYAN YILDIZI ÖMER NÂCİ
ÖMER NÂCİ A SHINING STAR OF AN ERA
2014-2026

Musa Şamil YÜKSEL
TÜRK KÜLTÜRÜNDE "LEVİRAT" VE TİMURLULARDA UYGULANIŞI
LEVIRATE IN TURKISH CULTURE AND ITS IMPLEMENTATION AMONG THE TIMURIDS
2027-2058

TANITMA/BOOK REVIEW

Kaplan ÜSTÜNER
CEMAL KURNAZ - HALİL ÇELTİK, EZBERBOZAN BİR ESER: DİVAN ŞİİRİ ŞEKİL BİLGİSİ, H YAYINLARI, İSTANBUL, 2010, 426 S.
2059-2063

Ayşe YILDIZ
FİLİZ KILIÇ, ÂŞIK ÇELEBİ MEŞAİRÜ'Ş-ŞUARÂ, İSTANBUL ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ YAYINLARI, İSTANBUL 2010, 3 C, 1739 S.
2064-2067

TURKISH STUDIES -International Periodical For The Language, Literature and History of Turkish or Turkic- isimli dergi, uluslararası hakemli ve uluslararası indeksli Türkoloji dergisidir.

Dergimiz; EBSCO, MLA ve DOAJ basta olmak üzere aşağıdaki indeks ve veritabanlarında taranmaktadır:

Academic Search™ product family

Academic Search™ Alumni product family

Advanced Placement Source

Alt-HealthWatch

APICE

Art & Architecture product family

Associates Programs product family

Australia/New Zealand Reference Centre

Bibliography of Native North Americans

Biography Reference Center product family

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Biomedical Full Text Collection

Biomedical Reference Collection

Book Collection: Nonfiction

Business Source ™ product family

Business Source ™ Alumni product family

Canadian MAS FullTEXT™ Elite

Canadian Reference Centre

Career Reference product family

Careers & Colleges Reference Center product family

CINAHL product family

Communication & Mass Media product family

Company Industry & Investment Reference Center

Computer & Applied Sciences product family

Computer Source

Corporate ResourceNet

CPLI with Full Text product family

Dentistry & Oral Sciences Source

DynaMed

EconLIT with Full Text product family

Education Research Index family

Environmental Issues & Policy product family

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Executive Daily Brief

Film & Television Literature with Full Text product family

Fonte Academica

French General Interest product family

Fuente Academica

Garden Literature product family

GLBT Life product family

GreenFILE Reference product family

Health Business FullTEXT product family

Health Source ® product family

History Reference Center

Hobbies & Crafts Reference Center

Home Improvement Reference Center product family

Hospitality & Tourism product family

Humanities International product family

Illinois Reference Center

Information Science & Technology Abstracts (ISTA)

Insurance Periodicals Full Text product family

International Bibliography of Theatre product family

International Security & Counter Terrorism Reference Center product family

Internet & Personal Computing product family

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Legal Collection

Library & Information Science product family

Literary Center product family

MasterFILE FullTEXT™ product family

MAS FullTEXT product family

Match: Company & Career

MEDLINE with Full Text product family

Middle Search Plus™

Military & Government Collection

Multicultural Reference Center

Newspaper Source product family

Novelist

Nursing and Allied Health Reference Collection family

Nursing Reference Center

Online Reader™

Performing Arts Complete

Points of View Reference Center product family

Political Science product family

Professional Development Collection

Psychology and Behavioral Sciences Collection

Primary Search ™

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Religion & Philosophy Collection

Risk Management Reference Center product family

Science & Technology Collection

Science Reference Center

Small Business Reference Center product family

Social Science Source

SOCINDEX product family

Sociological Collection

SPORTDiscus with Full Text product family

Texas Reference Center product family

Textile Technology product family

TopicSearch

UK/Eire Reference Center

Vente et Gestion product family

Water & Aquatic Sciences product family

Wildlife Reference Center

World Magazine Bank

Editor of Turkish Studies

Doç. Dr. Mehmet Dursun ERDEM

NAZÎF'İN ÇİFT KAHRAMANLI AŞK HİKÂYESİ: *MELEKŞÂH u GÜLRÛ*

Sadık YAZAR[*]
Murat KARAVELİOĞLU[*]

ÖZET

Melekşâh u Gülrû adlı eser, 18. yüzyılın başlarında Nazîf mahlaslı Mîr Mehmed b. Hüseyin Paşa tarafından kaleme alınmıştır. Yazarının ifadesine göre eser, aynı adı taşıyan Farsça manzum bir eserden Türkçeye aktarılmıştır. Manzum-mensur karışık bir yapıda yazılan eserin konusu Melekşâh ve Gülrû adlarında iki kahramanın başından geçen aşk hikâyesidir; bununla birlikte eserin siyasetname özelliği de dikkat çekmektedir. Bu makalede, bahsi geçen eserin öncelikle kısa bir incelemesi yapılacak, ardından çevriyazılı metnine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Melekşâh u Gülrû*, Nazîf (Mîr Mehmed b. Hüseyin Paşa), Klâsik Türk edebiyatında mensur hikâye.

A DOUBLE-CHARACTER LOVE STORY WRITTEN BY NAZÎF: *MALAKSHÂH AND GULRÛ*

ABSTRACT

The *Malakshâh and Gulrû* had been written by Mîr Mehmed b. Hüseyin Paşa who had used Nazîf as pseudonym in the early 18th century. According to its author's statement it had been translated from a Persian work written in verse. Although Nazîf had writed his work in prose he also used many verses in it. The topic of the *Malakshâh and Gulrû* is a love story; nevertheless it is possible to find traces of motifs of *siyâsetnâme*s (works on statesmanship). So in this article, firstly the aforementioned work will be analysed by emphasizing to

[*] Arş. Gör. İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü syazar@fatih.edu.tr
[**] Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

its important features and then, there will be the Latinized text of this work.

Key Words: The *Malakshâh and Gulrû,* Nazîf (Mîr Mehmed b. Hüseyin Paşa), the narrative in the classical Turkish literature.

Giriş

Klâsik Türk edebiyatı sahasındaki bilimsel çalışmaların büyük bir yekûnu, son yıllara kadar bu edebiyatın manzum metinleri etrafında yoğunlaşmakta olup mensur metinler üzerinde fazla durulmamaktaydı.[1] Ancak manzum metinlerin önemli oranda tüketilmesi, bu sahanın gün geçtikçe çoğalan ve özgün araştırma konuları bulmaya çalışan akademisyenlerini bu edebiyatın mensur metinlerine de yönlendirdi. Böylece tezkirelerden şerhlere kadar klâsik Türk edebiyatının mensur metinleri de yavaş yavaş bilimsel araştırmaların konularını teşkil etmeye başladı.

Bu edebiyatın mensur metinleri arasında yer alan mensur hikâyeler üzerinde şu ana kadar yapılan en hacimli çalışma Hasan Kavruk'un *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler* adını taşıyan kitabıdır. Mensur hikâye yazımı geleneğine dikkat çekip araştırmacıların bu alana yönelmesini sağlayan bu önemli çalışmadan sonra da mensur hikâyeler üzerinde birçok araştırma[2] yapılmıştır.[3]

---

[1] Hatice Aynur'un önderliğinde Yıldız Teknik Üniversitesi'nde düzenlenen "Nesrin İnşâsı: Düzyazıda Dil, Üslup ve Türler" başlıklı çalıştay mensur metinler üzerinde yapılan çalışmaların azlığına dikkat ettiği gibi diğer çalıştayların da bu konu etrafında cereyan etmesine ön ayak olmuştur.

[2] Bunlardan birkaçı için bkz.

Şükrü Kurgan, "Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser Ferec Ba'de'ş-Şidde"**, Türk Dili Belleten**, Seri III, sy. 4-5 (Kasım 1945), s. 353-67; Ülkü Ayan, **Lâmi'î Çelebi'nin Hüsn ü Dil'i (İnceleme-Metin)**, Ankara Üniversitesi, SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara 1987; Zehra Toska, **Türk Edebiyatında Kelile ve Dimne Çevirileri ve Kul Mesud Çevirisi**, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1989; Mübeccel Kızıltan, **Kırk Vezir Hikâyeleri (2 Cilt)**, İstanbul Üniversitesi, SBE, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1991; Abit Şenel, **Lâmi'î Çelebi, Hüsn ü Dil (İnceleme-Metin),** Uludağ Üniversitesi, SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa 1998; Mümine Çakır, **Âhî'nin *Hüsn ü Dil*'i**, Fatih Üniversitesi, SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998; Süleyman Çaldak, "Nergisî'nin Horosnâme'si", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S. 13 (1999), Erzurum, s. 243-250; Hasan Kavruk-Süleyman Çaldak-Kazım Yoldaş, **el-Ferec ba'de'ş-şidde: (karşılaştırmalı metin),** Kubbealtı Yayıncılık, Malatya 2000; Meryem Delice, **Divan Edebiyatında Küçük Hikaye Geleneği İçinde Muhlis B. Hafızü`l-Kadi`nin Camiü`l-Hikayatı,** Ege Üniversitesi, SBE, Yayımlanmamış Y. Lisans Tezi, İzmir 2000; Bekâyî, **Mensur Süheyl ü Nevbahar (İnceleme-Metin-Sözlük)**, (hazırlayan:

Elinizdeki bu çalışmada da klâsik Türk edebiyatının mensur metinleri arasında bulunan ve çift kahramanlı aşk hikâyelerinin yeni bir örneği olan *Melekşâh u Gülrû* adlı hikâye üzerinde durulacaktır. Yaptığımız literatür taramasına göre bu hikâyenin şu ana kadar herhangi bir bilimsel çalışmaya konu olmadığı gibi, Kavruk'un çalışması da dahil ilgili çalışmalarda ismen bile olsa kendisinden bahsedilmediği görülmüştür. Bu boşluğun doldurulması gayesiyle bahsi geçen eser üzerinde tarafımızdan kısa bir inceleme yapılmış, ardından da hikâyenin metni Latinize edilmiştir. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde de ifade edileceği üzere, hikâyenin dili çok ağır olduğu için makalenin sonuna bir okuma sözlüğü de eklenmiştir.

Eserin Mütercimi

Elimizdeki hikâyenin yazarı/mütercimi, eserinde hem mahlasını hem de ismini vermiştir. Mensur metin içinde iki defa mahlasına yer veren mütercim eserde yer alan iki mesnevi nazım biçiminde de mahlasını kullanır:

Gürūh-ı bendegānuñ aḥḳarıdur
Naẓīf-i bende ʿabd-i kemteridür (11a)
…
Fehm ider ḳadrini ehl-i hünerüñ
Aña ʿarż eyle **Naẓīfā** güherüñ (23b)

Nazîf mahlasını kullanan mütercim ismi ve uğraşı alanıyla ilgili olarak da şu bilgilere yer verir:

"bu kemterīn-i ḳadr-perīşān-ı maḳāl ḳalem-zen-i ṣaḥīfe-i ḫoşterīn-me'āl ***Naẓīf Mīr Meḥmed b. Ḥüseyin Paşa*** *"*[4] اعلى الله درجاتهما فى الدنيا والاخرى *" varaḳ-kerdānī-i naẓm u neṡr ile ter-engüşt-i iʿtibār ve müṭālaʿa-i āṡār-ı ḳudemā ile ḥiṣṣedār olup ḳadr-i müşterek-fenn-i*

Selami Ece,), Aktif Yayınevi, Erzurum 2003; Eflak Malgaca, **Sıdkî'nin "Hikâye-i U'cûbe vü Mahcûbe" Adlı Eseri ve Eserdeki Eğitimle İlgili Unsurların Tespiti,** Dokuz Eylül Üniversitesi, SBE, Yayımlanmamış Y. Lisans Tezi, İzmir 2006; Osman Ünlü, **Cinani'nin Bedâyiü'l-âsâr'ı (inceleme ve metin), Ege Üniversitesi, SBE,** Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2008; Sadık Yazar, "XVI. Yüzyıl Şairlerinden Gedizli Keşfî ve *Hüsn ü Dil* Tercümesi", **Journal of Turkish Studies (Cem Dilçin Armağanı),** C. II, (2009), s. 355-57; Nergisi, **Meşâkku'l-uşşâk,** (hazırlayan: Bahir Selçuk), Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum 2009; Tuncay Bülbül, **Hümâyûnnâme (İnceleme-Tenkitli Metin)**, Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara 2009.

[3] Bununla birlikte Kavruk'un çalışması, ilgili çalışmalarda en önemli kaynak olma durumunu hala devam ettirmektedir. Hâlbuki yazma eser kütüphanelerimizdeki kataloglama çalışmalarının bugün bile sonlandırılamaması ve Kavruk'un çalışmasını hazırladığı dönemdeki yetersiz imkânlar göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın ya Kavruk tarafından güncelleştirilmesi ya da başka biri tarafından konunun tekrar ele alınması gerektiği açık olarak ortaya çıkmaktadır.

[4] Allah dünya ve ahrette derecesini yükseltsin.

teressül ü inşāya verziş ve ṣınāʿat-ı ḥüsn-i kitābete gūşiş itmekle…" (3a)

Böylece ismini de öğrendiğimiz **Nazîf**'in hayatıyla ilgili, dönemin tezkireleri ile temel biyografik kaynaklara müracaat ettiğimizde ne yazık ki herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Bu durumda Nazîf'in şair kimliğini ikinci planda tutarak kendisini tanıtırken "…*ṣınāʿat-ı ḥüsn-i kitābete gūşiş itmekle*…" cümlesiyle gönderme yaptığı hattâtlık yönüne öncelik verip hattatlarla ilgili biyografik kaynaklara baktık. Bunun neticesinde Müstakîmzâde Süleymân Sadeddîn Efendi'nin *Tuhfetü'l-hattâtîn* adlı eserinde "Mîr Mehmed b. Hüseyin Paşa" başlığı altında elimizdeki eserin mütercimine yer verildiğini gördük. Müstakîmzâde'nin metni şöyledir:

"Mîr Mehmed b. Hüseyin Paşa"

Şehrîdir (İstanbulludur). Pederleri vüzerâ-yı devlet-i 'aliyyeden idi. Kendileri "Kımıl Kımıl Beg" dimekle ma'rûf bir pîr-i mübârek olup Şeyh Ahmed-i Yekdest-i Mekkîden ahz-ı nisbetle tarîka-i hâcegân-ı Nakşibendâna müntesib ve tarîk-i hâcegân-ı devlet-i Osmâniyânda muhâsebe-i Anadolı ve defter emâneti ve rûznâmçe-i evvel emsâli menâsıba râtib kudemâ-yı ricâl-i devlet-i 'aliyyeden bir vücûd-ı 'âlî-şân idi. Evâil-i hâlinde ibtidâ Dervîş Alî merhûmdan Nefeszâde Seyyid İsmâ'îl Efendi'den temeşşuk ile tedârük-i hüsn-i hatt ve muktezâ-yı tarîkları üzere dîvânî ve siyâkat ve rik'a emsâli envâ'-ı mehâsin-i hutûta dahi mâlik, zâhirî vü bâtınî bir zât-ı sâlik-i ahsenü'l-mesâlik idi. Haremeyn-i muhteremeynde beş sene mücâveret ve Kuds-ı şerîf ve sâ'ir bilâd-ı mukaddesede dahi ikâmet idüp mebzûlü'l-kerem bir vücûd-ı muhterem idi. Hattâ kibâr-ı Nakşıbendiyyeden bir zât-ı 'arîf ta'rîfiyle gûş-zed-i 'abd-ı za'îf olmışdur ki "beyt-i mükerremde harem-i muhteremde mücâvir olduğum zamân-ı mu'azzamda bir gün ahâlî-i Harem ictimâ' idüp salât-ı gâib edâsına mübâşeret ve ben dahi anlara mütâba'atla edâdan sonra bu namâz kimin hakkında edâ olunduğunu sü'âl eylediğimde "bezm-i kerem-dîdesi olduğumuz Mehmed Bey İstanbul'da rıhlet-i ahret eylemiş anun içündür."didikleri târîhi sahîfe-i mazbataya kayd eyledim. Dârü's-saltanaya vusûlumda tefahhus ve dikkat eyledim. Salât-ı mezbûrenin edâsı mîr-i mezbûrun İstanbul'da defn olunduğu vakte musâdefe eylediği zâhir oldu." diyü hezâr hasret ile nakl buyurmuşdu. İntikâli rûznâmçe-i evvel hâcesi iken vâki' olup Fındıklı nâm mahalde Kazasker Molla Çelebi Câmi'-i şerîfi ittisâlinde Şeyhülislâm-ı sâbık Sadrüddînzâde Mehmed Sâdık Efendi ile bir muhavvıtada medfûnlardur. Osmânzâde Tâib Ahmed Efendi'nin bu mısra'ı târîh-i irtihâli olmak üzere pîrâye-i tâk-ı mezârlarıdur:

İde cennet Mehmed Bey Efendi menzilin Bârî 1132[5]

Müstakîmzâde'nin verdiği bu bilgilerden anlaşıldığına göre; Nazîf İstanbullu olup "Kımıl Kımıl Mehmed Bey" olarak tanınmaktadır. Babası Osmanlı devletinin vezirlerindendir. Şeyh Ahmed-i Yekdest-i Mekkî'den el alarak *Nakşibendiyye* tarikatına intisap eden Nazîf, *muhâsebe-i Anadolu, defter emâneti* ve *rûznâmçe-i evvel* gibi görevlerde bulunmuştur.

Önce Derviş Alî ardından da Nefeszâde Seyyid İsmâîl Efendi'den hüsn-i hat dersi alıp *dîvânî, siyâkat* ve *rik'a* gibi yazı türlerinde kendisini ilerletir.

Beş sene Mekke'de bulunan Nazîf Efendi Kudüs gibi diğer birkaç mukaddes yeri de ziyaret eder. Rûznâmçe-i evvel görevinde iken vefat eden Nazîf, Fındıklı'da bulunan *Molla Çelebi Câmii*'nin haziresine defn edilmiştir. Ölüm tarihi ise Osmânzâde Ahmed Tâ'ib'in düştüğü tarihe göre 1132/1719-20'dir.

Eserinde verdiği bilgilere bakılırsa, Nazîf babası ve dedelerinin saraya mensup olmaları dolayısıyla saraya yakın biri olup padişahın nimetlerin istifade etmiştir:

"...ābā vü ecdādumuz ile dergāh-ı re'fet-penāhları müntesibātından perverde-i ḥarem-i şehriyārī ve terbiyet-kerde-i niʿam-ı cihāndārīleri olup boyumızdan ziyāde müstaġraḳ-ı elṭāf-ı ʿamīme-i şāhāneleri olmamız ile..." (3b)

Nüsha Bilgisi

Melekşâh u Gülrû hikâyesinin ulaşabildiğimiz tek nüshası Nurosmaniye Kütüphanesi 4276 numaradaki bir mecmûada bulunmaktadır. Mecmûanın ilk eseri olan *Melekşâh u Gülrû*'dan sonra Şefîk Mehmed Efendi'nin *Şefîknâme* adlı eseri yer almaktadır.

24 yapraktan oluşan *Melekşâh u Gülrû* hikâyesinin ilk yaprağında (1a) Sultân Osmân b. Sultân Mustafâ Hân[6]'ın vakıf kaydı ile "İbrâhîm Hanîf"in mührü bulunmaktadır. Ta'lîk hatla yazılan eserin her sayfasında 19 satır vardır. Nüshanın 1b yaprağında etrafı beyaz benekli mavi bir cetvelle çevrili bir serlevha bulunur. Yaldız zeminli olan bu serlevhanın ortası boş, koltuklarında kırmızı ve yaldız mürekkeple çizilmiş gül motifleri vardır. Bu serlevhanın hemen üstünde de etrafı yine beyaz benekli kırmızı bir cetvelle çevrili mavi

[5] Müstakîmzâde Süleymân Sadeddîn Efendi, *Tuhfetü'l-hattâtîn,* İstanbul 1928, Devlet Matbaası, s. 406.

[6] III. Osmân. 1754-57 yılları arasında padişahlık yapan III. Osman 1699 tarihinde doğmuş olup 1757'de vefat etmiştir. Bkz. Fikret Sarıcaoğlu, "Osman III", **TDVİA**, C. XXXIII, s. 456-59.

tığlı bir mihrâbiyye yer alır. Yaldız zeminli olan bu mihrâbiyyede de kırmızı ve yaldız mürekkeple çizilmiş gül motifleri bulunmaktadır. Bunun yanında eserin tamamında *nazm*, *nesr*, *beyt*, *li-münşi'ihi* gibi belirtme ifadelerinin imlâsında yaldız mürekkep kullanılmıştır. Yine nüsha boyunca sayfa cetvelleri yaldızlı iken başlıkların imlâsında da kırmızı mürekkep kullanılmıştır.

1122/1710-11 tarihinde yazılan eserin tezhip özellikleri, padişaha sunulmak üzere hazırlandığını düşündürmektedir.

Kıssa-i *Melekşah u Gülrû*'nun Yazılış Tarihi ve Sebebi

Bir hamdele ve salvele bölümünden sonra eserinin yazılış sebebine yer veren Nazîf, boş zamanlarında Arapça ve Farsça kitaplarla meşgul olduğunu ifade ederken birçok müellifin eserleriyle adlarını ölümsüz kıldıklarını belirtir. Bu yazarlar gibi bir eser ortaya koyarak kendisinin de hayır ile anılmasını talep eden Nazîf, bu amaçla Farsça manzum bir eser olan *Melekşâh u Gülrû* hikâyesini mensur olarak tercüme ettiğini, yoksa hüner göstermek peşinde olmadığını şu ifadelerle belirtir:

"…baʿż-ı ezmine-i ḫāliyede manẓūm u menṯūr kütüb-i Fārisī vü ʿArabī tetebbuʿıyla teşḥīẓ-i ẕihn-i pür-fütūr itdügüm ḫilālde āṯār-ı pür-bereketleri nām-ı nāmīlerini ẕikr-i ḫayr ile yād ve rūḥ-ı pür-fütūḥlarını kelām-ı raḥmet-bād ile ābād itmege bāʿiṯ oldugı tāziyāne-i şevḳ u ġarām olmaġla ***li-münşihi****:*

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

Ne ʿarż-ı maʿārif ne ḫod iẓhār-ı hünerdür

Bu ṣafḥa-i ʿālemde ġaraż vażʿ-ı eṯerdür

Neṯr: *maḳālince bir eṯer vażʿ ile nām-ı faḳīr daḫi nigāşte-i ẕeyl-i esāmī-i ẕevi'l-āṯār ve "ذكرش بخير باد"[7] zemzemesinden vāyedār olmaḳ dāʿiyesiyle Melekşāh u Gül-rū nām iki perī-peykerüñ gūşvāre-i eyyām u leyāl olan gevher-i vaḳʿa-i ḥaḳīḳat-iştimālleri manẓūme-i silk-i süṭūr-ı Fārisī-niẓām olup ʿuḳde-i naẓmdārı ḥall-şüde-i nāḫun-ı ıṭṭılāʿ-ı tām olmamaġın* ***ser-engüşt-i ḫāme-i Türkī zebān ile keşīde-i semṭ-i tercümānī*** *ve ser-tāc-ı iklīl-i küşāde-rūy-ı emānī ḳılmaḳ …"* (3a)

Nazîf, adını ölümsüz kılıp hayır ile anılmak gayesiyle yazdığını söylediği eserini, babasından dedesine kadar ihsanına mazhar oldukları III. Ahmed'e sunduğunu ifade ederken padişahın adını şu şekilde zikreder:

[7] Hayırla anılsın.

"…ḳā'im-maḳām-ı ḥażret-i pür-kerem es-Sulṭān ibnü's-sulṭān Aḥmed Ḫān ibnü's-sulṭān Meḥmed Ḫān…" (3b)

Bilindiği üzere Osmanlı padişahları arasında babasının adı Mehmed olan iki Ahmed vardır. Bunlardan biri I. Ahmed diğeri de III. Ahmed'dir; ancak Nazîf'in hayat hikâyesinde yer alan bilgiler padişahın III. Ahmed olduğunu gösterirken, eserde I. Ahmed'in vefatından sonra yaşamış olan XVIII. yüzyıl şairi Nahîfî'nin bir beytine[8] yer verilmesi de bunu teyit etmektedir.

Eserin giriş kısmında veya padişahın övüldüğü hâtime bölümünde yazıldığı tarihe yönelik bilgi bulunmamaktadır. Ancak eserin sonunda bulunan ferâğ kaydı 1122/1710-11 tarihini göstermektedir. Bu tarih, eserin yazılış yani tercüme ediliş tarihi olabileceği gibi istinsah tarihi de olabilir; ancak makalenin ilerleyen bölümlerinde üzerinde durulacak sebeplerden ötürü mütercimin elinden çıkmış olması yüksek ihtimal dâhilinde olan bu nüshanın sonunda yer alan tarihin de eserin yazılış tarihi olması ihtimali yüksektir. Bu tarihin tercüme değil de istinsah tarihi olması durumunda, eserin yazılış tarihini III. Ahmed'in tahta çıktığı 1703 ile ferâğ kaydında bulunan 1710-11 tarihleri arası olarak belirlemek gerekir.

Melekşâh u Gülrû'nun Biçim bilgisi

Elimizdeki hikâye genel olarak mensur olmakla birlikte, yoğun olarak manzum parçalara da çokça yer verilmiştir; dolayısıyla eseri mensur-manzum karışık hikâyeler arasında değerlendirmek gerekir. Nazîf hikâyesini mensur olarak anlatırken bu anlatımını desteklemek için başta Türkçe olmak üzere Arapça ve Farsça birçok manzum parçaya yer verir. Hikâyede yer alan manzum parçaları şu tablo ile göstermek mümkündür:

	Mesnevî	Rübâ'î	Kıt'a	Nazm	Beyit	Mısra	Toplam
Arapça					7		7
Farsça					18	8	26
Türkçe	5	1	2	2	58	11	79
Toplam	5	1	2	2	83	21	114

Tabloda da görüldüğü üzere eserde yer alan bazı beyit ve mısra dışındaki mesnevî, rübâ'î, kıt'a ve nazımlar Türkçedir. Nazîf, eserinde kullandığı bu manzum parçaları yer yer "li-nāmıḳihī" veya

[8] Bu beyit şöyledir:
ʿĀşıḳlıġuma şāhid-i ʿādil mi degüldür
Evżaʿ-ı ḥazīnümle ġarībāne nigāhum

"li-münşi'ihi" ifadesiyle kendisinin yazdığını belirtirken birkaç örnekte de "li-ġayrihī" ifadesiyle alıntılanan manzum parçanın başkasına ait olduğunu belirtmektedir. Ancak tüm örneklerde bu bilgi verilmediği için, eserde yer alan manzum parçaların şairleriyle ilgili net bilgiler vermek güçtür. Bununla birlikte eserde yer verilen şu beytin Nahîfî'ye ait olduğu tespit edilebilmiştir:

ʿĀşıḳlıġuma şāhid-i ʿādil mi degüldür

Evżaʿ-ı ḥazīnümle ġarībāne nigāhum.

Nazîf, tabloda sayısal bilgileri verilen manzum parçaların yanında, ayet, hadis ve atasözlerine de yer verir.

	Ayet	**Hadis**	**Mesel/Vecîze vb.**	**Du'â ifadeleri**
Arapça	5	2	7	5
Farsça			1	
Toplam	5	2	8	5

Melekşâh u Gülrû'nun Muhtevası:

Eser, klâsik bir hamdele ve salvele ile başlamaktadır (1b-3a). 3a-4b arasında mütercimin kendinden bahsedip eserini yazma sebebini anlattığı ve eserini Sultân Ahmed b. Sultân Mehmed'e sunduğunu bildirip adı geçen padişahı övdüğü bölüm yer almaktadır. 4b'den itibaren ise asıl hikâye bölümü başlar ve 23b'ye kadar devam eder. 23b-24a arasında ise eserin sunulduğu padişahın övgüsü mensur ve manzum olarak tekrarlanmaktadır.

Melekşâh u Gülrû hikâyesinin konusu Melekşâh adlı bir şehzade ile onun dâyesi olan Gülrû arasında cereyan eden aşktır. Çerçeve hikâyenin özeti şu şekildedir:

Bir zamanlar Yunan ülkesinde İskender ve Dârâ gibi güçlü bir padişah hüküm sürmektedir. Bunun Aristo gibi zeki, Eflatun gibi hikmetli bir de veziri vardır. Padişah ve veziri zamanlarının çoğunu ilmî ve irfanî sohbetlerle geçirirler. Fakat padişahın, tahtını ve ülkesini bırakabileceği bir oğlu yoktur. Bu konudaki üzüntüsünü veziri ile paylaşınca bilge vezir, padişahın haklılığını anlatıp evlâdın iyisinin de kötüsünün de olabileceğinden bahseder. Bir süre sonra padişahın bir oğlu dünyaya gelir. Çok güzel olan bu çocuk çok iyi bir eğitim alır. Adeta Hüsrev lalası, Şirin dadısı olur. Arkadaşlık etmesi için kendisine Gülrû isimli güzel bir dâye verirler. Bir süre sonra Gülrû, Melekşah isimli bu şehzadeye âşık olur fakat aşkını ondan gizler. Şehzadeye arkadaş ve hizmetkâr olmayı bir nimet sayar. Melekşah, ilim ve kemalde yüksek bir dereceye ulaşır, şiir yazar, hüsn-i hat bilir.

Ancak zaman içinde şarap içmeye alışır ve geceleri işret ve eğlence meclisleri kurdurur. Gündüzleri ise vaktini gezmekle ve ava çıkmakla geçirir. Çok cömert olan şehzade yay çekmede ve ok atmada da mahir biridir. Zamanla Gülrû, şehzadeyi kendisine âşık etmek sevdasına düşer. Hz. Yusuf ile Züleyha örneğinde olduğu gibi kendisini süsler, cilveli bir eda takınır. Bir süre sonra Melekşah'ın gönlü Gülrû'ya kayar, ama bunu gizli tutar. Her ne kadar gizlese de bir gün duygu ve arzularını ifşa eder. Böylece kâm alıp kâm verirler. Giderek büyüyen aşklarından padişahın haberi olunca durumun mahiyetini anlamak için adamlarını gönderir. Şehzadeye gelen görevliler onları zevk u safa içinde bulurlar. Bunun üzerine padişah vezir ve musahiplerini toplayarak onlara danışır. Herkes düşüncesini söyledikten sonra sıra bilge vezire gelir. O, şehzadenin saraya çağırılması ve kendisine nasihat edilmesi gerektiğini söyler. Bu fikri herkes beğenir. Şehzade huzura çağırılır. Babası oğluna uzun uzun nasihat eder. Şehzade bunları dinleyip üzülür, düştüğü durumu anlatır. Vezir ona horoz ile müezzin hikâyesini anlatır. Bu kadar vakit şinas biri olan horozun yerinin arş-ı âlâda değil de mülk-i fenada olmasının sebebinin nefsine uyması olduğunu söyler. Bütün bunları dinleyen Melekşah, yine de gönlüne söz geçiremeyip Gülrû'nun yanına geri döner. Fakat sabaha kadar düştüğü durumu ve akıbetini düşünerek kederlenir. Tek çarenin kaçmak olduğuna karar vererek birlikte akşam vakti sahralara kaçarlar. Bir deniz kenarına varıp orada buldukları bir gemiye binerler. Uzun mesafeler gittikten sonra bir adaya çıkarlar. Burada vatanlarını, devleti ve padişahlarını unutup zevke dalarlar. Vakitlerini işret ve safa ile geçirmeye devam ederler. Şehzadenin lâlâsı ve hizmetçileri durumdan haberdar olduklarında dünya başlarına dar gelir. Olan biteni korku içinde padişaha arz ederler. Hâli olgunlukla karşılayan padişah memleketin hakîm kimselerini toplar. İstişare ederler. Hikmet sahibi bu kimselerin cihanı gösteren bir ayna icat etmeleriyle Melekşah ve Gülrû'nun nerede olduklarını bilirler. Bir taraftan padişah fevkalade üzüntü içine düşerken, gün geçtikçe vatanını ve pederini özleyen şehzade de kederler içindedir. Padişahın görevlendirdiği ve ellerine bir mektup verdiği adamları onları bulurlar. Mektubu okuyan şehzade babasının çağrısına uyar ve dönüp babasının ayağına yüz sürer, özür diler. Buna rağmen gönlü Gülrû'dan yanadır. Babası tarafından şiddetle azarlanan şehzade sevgilisinin yanına döner ve ölmekten başka çare kalmadığına hükmeder. Büyükçe bir ateş yakarak ikisi birden kendilerini ateşe atarlar. Gülrû'nun bedeni kül olmasına rağmen Melekşah ateşten dipdiri ve taze olarak çıkar. Bu olağanüstü durumu haber alan saray görevlileri şehzadeyi derhal babasının huzuruna getirirler. Bilge ve âkil kimselerin, tahta şehzadeyi çıkarmasını, böylece şehzadenin hem devlet işleriyle uğraşırken hem de her gece bir ay yüzlü güzel ile vakit geçirip Gülrû'yu unutacağını

söylemeleri üzerine padişah, tahtı ve tacı, devlet ve millet işlerini oğluna bırakarak kenara çekilir. Gerçekten de böyle olur; Melekşah, Gülrû'yu unutarak devlet işlerini başarıyla yürütür.

Nazîf özetini yukarıda verdiğimiz bu çerçeve hikâyeye konunun akışına göre, birkaç hikâye daha ekler. Çerçeve hikâyenin içinde yer alan ilk iki hikâye; Melekşâh'ın babasının bilge veziri ile çocuk sahibi olma konusunu konuşurken; vezirin iyi ve kötü çocuk hakkında söylediği hikâyelerdir. İlk hikâye şöyledir:

Bir yolcu seyahati esnasında bir Arab'ın evine misafir olur. Kendisine ikramda kusur edilmeyen yolcu, ev sahibinin oğullarını Gürg (kurt) ve Şîr (aslan); hizmetçilerini de Kûsfende (koyun) ve Bere (kuzu) isimleriyle çağırdığını fark eder. Bunun sebebini sorunca ev sahibi şöyle cevap verir: "Çocuklarım düşmanlarımı kahretmede Gürg ve Şîr gibi, hizmetçilerim de misafir ağırlama hususunda gereken âdâbı yerine getirmede Kûsfende ve Bere gibi olduklarından onları bu şekilde isimlendirdim".

Bilge vezir iyi çocuk örneğini bu şekilde hikâye ettikten sonra hayırsız evladın örneğini de yine bir hikâye ile arz eder. Hikâye şöyledir:

Münasebetsiz kaba bir adam keramet sahibi bir şeyhe varıp çocuğu olmadığından dert yanar ve şeyhten, Allah'ın kendisine bir çocuk vermesi için dua etmesini talep eder. Şeyh her ne kadar "nefsine uyma, işlerini Hakk'a ısmarlayıp Allah'a teslim ol" dese de adam bu talebinde ısrar edince Şeyh dayanamayıp dua eder. Şeyhin duası hemen kabul olup adamın bir oğlu dünyaya gelir. Çocuk büyüyünce arzu ve hevesine uyarak işret meclisleri düzenleyip içki içer, her gece bir kadının koynuna girermiş. Hayatı bu gibi çirkinlikler içinde geçen çocuk yakınlarından birinin temiz iffetli eşine âşık olur ve onu elde etmek için elinde bıçak kadının evine gider. Kadın bir şekilde kendisini ondan kurtarıp şehrin hâkimine haber verir. Ertesi gün cezası verilmek üzere yakalanıp hapse atılan çocuğun babası durumdan haberdar olunca can başına sıçrar. Çaresiz ases ve hâkimlere bir miktar dirhem vererek çocuğu kurtarsa da çocuk her gün bir rezil iş yaparak kavm ve kabilesini yerin dibine sokarmış. Çocuğun bu hâlinden bizar olan adam, şeyhin sözünü dinlemediğine pişman olmuşsa da artık iş işten geçmiştir.

Bu ilk iki hikâyeden sonra Nazîf, âşık-ı sâdıkın vasfını göstermek maksadıyla sevgilisinden bahsedildiğinde ay ve güneşi anan bir âşık ile ona bunun anlamını soran birinin hikâyesine yer verir. Hikâye şöyledir:

Bir âşık-ı sâdık kendi köşesine çekilip sevgilisinin hayaliyle gâh aydan gâh güneşten; sevgilisinin yanağı ve boyunu hayal ederek de gül ve sümbül ile serv ve ar'ardan dem vurup dururmuş. Âşık-ı sâdığın bu halini gören aşktan anlamaz taş kalpli biri, âşık-ı sâdığı onu kınayıp alay etmek için der ki " ey aşk derdiyle yolunu şaşırmış kişi, böyle boş ve akılsız sözlerle vaktini harcamaya aklın rıza veriyor mu? Yazık ki ömrünü gaflet içinde geçiriyorsun." Âşık-ı sâdık aşktan anlamaz bu adamın zühd ve riya dolu sözlerini işitince kendisine şöyle cevap verir:

"Ey hiçbir zaman sevgilinin aşkına aşina olmayıp âşıkların dillerinden anlamayan kişi, benim ay ve güneşi anmamdaki garazım sevgilinin güzelliğidir gül dedim sevgilimin yüz güzelliğini hatırladım, sümbülü zikrettim sevgilimin saçının kokusunu andım, servi ve arar deyip onun boyunu yâd ettim. Eğer benim aşk dilimden biraz anlayacak olsaydın söylediklerimde, sevgilinin vasfı dışında bir şey işitmezdin."

Gülrû, Melekşâh'ı kendisine âşık etmek için onu cezb edecek yollara başvurur. Yazar bu duruma örnek vermek maksadıyla Züleyha'nın Hz. Yûsuf görüp de kendisine meyletsin diye sarayının duvarlarına kendi suretini nakşetmesini hikâye eder.

Gülrû, Melekşâh'ı kendisine âşık ettikten sonra ondan iltifat bekler. Anlatıcı bu duruma uygun olarak bir bedevî ile Bağdat halifesi arasında geçen bir latifeyi de çerçeve hikâyeye dâhil eder.

Arabın biri, zamanın halifesinin ihsanına ermek için Bağdat'a gider ve bir şekilde halifenin sarayına girmeyi başarır. Padişah kendisine yemek ikram edilmesini emredince, latifeci Arap "ey yüce halife, bu andan itibaren, senin sarayının dışında başka bir yerde yemek yememeye yemin ettim" der. Padişah da "ey latife sever Arap, bu saraya öyle her istediğinde girmen mümkün değil, kapıcılar seni içeri bırakmazlar; dolayısıyla ettiğin yeminin bir anlamı yok" deyince şakacı Arap da "ey halife, ben sözümü yerine getirmek için kapınıza gelirim; ancak içeri girmeme müsaade etmezseniz bunun taksîrâtı sizden çıkar benden değil" der.

Bilge vezir, Melekşâh'a düştüğü durumdan ötürü nasihatlerde bulunup onun müptela olduğu aşk dolayısıyla şanının alçaldığını anlatmaya çalışırken Horoz ile müezzin hikâyesini anlatır. Hikâye şöyledir:

Vakit bilir bir horoz ötmeye başlayınca bir müezzin kendisine "ey sesi güzel horoz, senin kadar vakitten iyi anlayan olmayıp nağme düzmede merteben bu kadar yüce iken mekânının semanın üstünde olması lazım gelmez miydi, bu geçici süprüntülükte

ne işin var?" diye sorunca horoz müezzine "doğru söylüyorsun, zamanında yerim yüksekte ve itibarım herkesten üstün idi; ancak nefis ve şehvetime uyunca rütbem alçak oldu" der.

Çerçeve hikâyeye eklenen son kısa hikâye ise bir mümin ile bir münafık arasında geçen hikâyedir. Melekşâh ve Gülrû'nun ateş içinde kalıp Gülrû'nun vefat edip Melekşâh'ın kurtulmasından sonra anlatılan bu hikâyede, hak iddiasında olan bir mümin ile bir münafık, iddialarını doğrulamak için hırkalarını ateşe atarlar.

Kaynak Metin

Elimizdeki metin, yukarıda da ifade edildiği gibi tercüme bir eserdir. Bunu "*ser-engüşt-i ḫāme-i Türkī zebān ile keşīde-i semṭ-ı tercümānī*" ibareleriyle belirten Nazîf, kaynak metin hakkında tam bilgiler vermemektedir. Kaynak metnin ismini *Melekşâh u Gülrû* olarak kaydeden mütercim, bu eserin Farsça ve manzum olduğunu da şu ifadelerle belirtmektedir:

"**Melekşāh u Gül-rū nām** iki perī-peykerüñ güşvāre-i eyyām u leyāl olan gevher-i vaḳʿa-i ḥaḳīḳat-iştimālleri **manẓūme-i** silk-i süṭūr-ı **Fārisī-niẓām** olup…" (3a)

Tam olarak anlaşılamadığı için (ʿuḳde-i naẓmdārı ḥall-şüde-i nāḫun-ı ıṭṭılāʿ-ı tām olmamaġın) eseri çevirdiğini söyleyen Nazîf kaynak metin hakkında daha fazla bilgi vermemektedir. Hal böyle olunca kaynak metnin kim tarafından ve ne zaman yazıldığı gibi önemli sorular cevapsız kalmaktadır. Mütercimin kaydettiği eser isminden hareketle; ulaşabildiğimiz yazma eser kütüphanelerinin veritabanları ve hazırlanan birçok yazma eser katalogları taranmış; ancak *Melekşâh u Gülrû* adındaki bir eserle karşılaşılamamıştır. Yine *Keşfü'z-zünûn* ve onun zeyli *İzâh* ile Zebîhullâh Safâ'nın *Târîh-i edebiyât-ı der-Îrân* isimli eseri de bu amaçla taranmış ancak herhangi bir netice alınamamıştır.

Sonuç olarak mütercimi tarafından *Melekşâh u Gülrû* isimli Farsça manzum bir eserden çevrildiği söylenmekle beraber; yaptığımız araştırmalar neticesinde böyle bir eser ile karşılaşılamamıştır.[9] Hal böyle olunca elimizdeki metni çevrildiği söylenen Farsça kaynak metinle karşılaştırma imkânı bulunamamıştır. Bununla birlikte metnin kelime kadrosu; kaynak metin olmadan da bu metni tercüme açısından değerlendirmemizi mümkün kılmaktadır.

[9] Nazîf, kaynak metnin ismini zikretmesine karşın bu eserin yazarını anmamaktadır. Bu durum Nazîf'in kendi yazdığı esere hayâlî bir kaynak metin bulduğunu da akla getirmekle birlikte elimizdeki yetersiz bilgilerle bunu tevsik etmek mümkün değildir.

Konu ayrımı gözetmeksizin Osmanlı döneminde yazılan birçok mensur metnin giriş bölümleri özellikle de hamdele ve salvele bölümleri ağır bir dilin hâkim olduğu sanatlı bir yapı etrafında teşekkül ederler; ancak bu yapı eserin asıl konusuna geçildiğinde kaybolur. Elimizdeki eser ise baştan sona kadar Farsça ve Arapça kelimelerin hâkim olduğu sanatlı bir dille yazılmıştır. Öyle ki Türkçe ekler olmasa metnin Türkçe olduğu ancak uzun cümleler sonunda gelen "ol-, eyle-, kıl-" gibi fiiller sayesinde anlaşılacaktır.

Yazarı tarafından Farsça kaynak bir metinden Türkçeye aktarıldığı söylenen elimizdeki metnin bu özelliği, Âşık Çelebi'nin Kemâl-i Zerd'in çevirisi hakkında söylediklerini akla getirmektedir. Âşık Çelebi, Kemâl-i Zerd'in *Tercümân-ı Belâgat* ismini verdiği çevirisini şu ifadelerle değerlendirir:

*"... anı tercüme idüp **Belâgatnâme** diyü ad itmişdür. Ekser-i elfâz u 'ibârâtın ve 'Arabî ebyâtın **bi-'aynihâ îrâd itmişdür**. Nihâyet revâbıt u edevâtın tağyîr ve Türkî elfâz ile ta'bîr itmişdür."*[10]

Âşık Çelebi'nin bu değerlendirmesi, eğer gerçekten bir tercüme eserse, elimizdeki eser için de rahatlıkla söylenebilir. Asıl hikâye bölümünden seçilen aşağıdaki alıntıda da görüleceği üzere; Türkçeye aktarıldığı söylenen metinde ekler dışındaki Türkçe kelimelerin oranı çok azdır:

"*Bādiye-peymāyān-ı ʿArabdan bir ʿArab-ı laṭīfe-meşreb ḫūşe-çīn-i ḫırmen-i iḥsān-ı ḫalīfe-i zamān olmaḳ ümidiyle şehr-i Baġdāda ʿazīmet ve bārgāh-ı ḫalīfeye duḫūle dest-res-i müknet olduḳda ḫalīfe-i mihmān-nevāz ʿArab-ı tenhā-revi kendü mihmān-serā-yı luṭfında simāṭ-keş-i müvāsāt* ***[14a]*** *olup milʿaḳa-zen-i maʿiyyet ve önlerine bir ṭabaḳ bālūde gelmekle şīrīn-meẕāḳ-ı çāşnī-i ülfet olduḳlarında ʿArab-ı beşāşet-rū leb-küşā-yı laṭīfe-gūyī olup didi: "ey ḫalīfe-i zamān ḥālā Allāhü ẕü'l-celālle muʿāhede eyledüm ki baʿde'l-yevm āsitānuñdan ġayrda gelü-bend-i gürsinegī olmayup bu ḫ̆ān-ı bī-kerān-ı luṭfuñdan bālūde-ḫ̆ān-ı iltifātuñ olam" didükde ḫalīfe ḥaẓ eyleyüp didi…*"

Bu bahiste sonuç olarak, elimizdeki eserin Farsça ve Arapça sözvarlığının hâkim olduğu Osmanlı dönemi inşâ sanatının şa'şa'alı örneklerinden biri olduğunu söyleyebiliriz. Bu sözvarlığı ile metin, tercüme bir eserden beklenen faydadan çok uzaktır.

[10] Filiz Kılıç, **Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-şu'arâ (İnceleme-Tenkitli Metin)**, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1994, s. 366-67.

İmla Özellikleri

Yazıldığı dönemin imla özelliklerini büyük ölçüde taşıyan *Melekşâh ve Gülrû* hikâyesi, süslü nesir dairesinde ele alınabilecek ağır bir dil ve üsluba sahiptir. Bu sebeple hikâyeyi, Sinan Paşa ile Veysî ve Nergisî'nin arasına, ikincilere daha yakın bir yere koymak doğru olacaktır. Baş taraftaki klasik giriş kısmında kullanılan ağır dil, metnin tamamına yayılmıştır. Üçlü, dörtlü tamlamalardan meydana gelen, çeşitli Farsça birleşik yapıların da bu tamlamalara katıldığı ve secilerle örülü cümleler oldukça uzun olup konunun anlaşılmasını bir hayli güçleştirmektedir. Bu durumun, biraz da yazarın büyük ihtimalle sarayda kâtiplik yapmasından, çok iyi bir eğitim düzeyine sahip bulunmasından ve eserini padişah için yazmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Her ne kadar heyecanlı ve sürükleyici bir aşk hikâyesi anlatılmış ve araya yer yer farklı küçük hikâyeler, manzum metinler serpiştirilmiş olsa da eserin bütününe hâkim olan ağır üslup, tek düze bir anlatımı zorunlu kılmış ve imlaya yönelik tasarruflarda yazara bir serbestlik tanımamıştır. Yazarın tahsil durumu ve sosyal pozisyonu yanında klasik üslubun bu üst düzey kullanımı, eserde imla özelliklerinin çeşitlenmesi imkânını ortadan kaldırmış görünmektedir.

Hikâyede göze çarpan imla özelliklerinden biri, iki şekilde okunmaya müsait yahut anlamı pek bilinmeyen, az kullanılan kelimelerin harekelenmesidir. Bu durum, ağır bir dil ile yazılan eserin okunup anlaşılmasında okuyucu açısından bir kolaylık sağlamaktadır. Burada bir örnek olması bakımından varak 6a'da geçen "müntefeun bih" ifadesi verilebilir. Öte yandan hikâyenin isminin ilk geçtiği yerde harekelenmesi, "Melekşâh" yerine "Melikşâh" gibi yanlış okunması ihtimalini ortadan kaldırmaktadır (vr. 3a). Arapça ve Farsça ibarelerde, ayet metinlerinde veya kelam-ı kibarlarda ise bütünüyle harekeleme yoluna gidilmiştir.

Eserin en önemli imla özelliklerinden birisi de tamlamaların gösterilmesidir. Özellikle zincirleme tamlamalarda yazar, tamlamayı meydana getiren ön unsurların sonuna bir "esre" işareti koymak suretiyle tamlamayı belirtir. Böylece metni doğru okumak daha kolay bir hâle geldiği gibi anlaşılması noktasında da önem arz eder. Metinde bu duruma örnek gösterilebilecek tamlama çok fazladır. Örnek olarak varak 7a'da geçen "zîver-i mehd-i nâz" tamlaması zikredilebilir. Ayrıca "cedvel-tırâz-ı evrâk-ı hatmiyyet-encâm" tamlamasında "cedvel" ve "hatmiyyet"den sonra tamlama kesresi konulmazken "tırâz" ve "evrâk" kelimelerinden sonra tamlama belirtilmiştir (vr. 23b).

Metinde nadiren de olsa bazı iyelik eklerinin dar yazıldığı görülmektedir. Bilindiği gibi klasik Osmanlıca döneminde teklik

birinci ve ikinci şahıs iyelik eklerinin yazımı yuvarlaktır. Metin içinde ise bazı istisnalarıyla karşılaşmak mümkündür. Mesela "pederüñi" yerine "pederiñi" (vr. 15b), "dilfigāruñı" yerine "dilfigārıñı" ve "iʿtibāruñı" yerine "iʿtibārıñı" (vr. 13b) yazılması böyledir. Buna benzer bir istisnaî yazılış da iç hecedeki yuvarlak vokalin darlaştırılmasıdır. İstisnaîdir, çünkü -dığı/-diği eki, fiile eklendiğinde ilk vokalin yuvarlaklaşması bu dönem Türkçesinde bir kural hâlindedir. Hikâye metninde örneği çok az da olsa böyle bir dar vokalli yazıma rastlamak mümkündür. Mesela "idügi" şeklinde yazılan ve ilk vokali yazılışta gösterilmeyen kelime varak 17b'de "idigi" şeklinde "i" vokali gösterilerek yazılmıştır.

İsimden isim yapma eki olup bazen sıfat yapma fonksiyonunda kullanıldığı da görülen -lık/-lik eki, bugün olduğu gibi klasik metinlerde de ses uyumuna uygunluk gösterir. Fakat bazen bu uygunluğun bozulduğu görülür. Bu tür bir kullanıma *Melekşâh ve Gülrû* hikâyesinde de rastlanır. Mesela varak 20a'da geçen "kemân-keş" birleşik yapısının sonuna gelen söz konusu ek ince değil kalın yazılmıştır: "kemân-keşlık".

Hikâye metninde dikkat çeken hususlardan bir diğeri de teşdit ile okunması gereken yerlerde "şedde" işaretinin konulmuş olmasıdır. Bu durumun, dönemin dil ve imla özelliklerine uygun bir kullanım olduğu bilinmektedir. "Hamiyyet, hatmiyyet, cemʿiyyet" gibi kelimelerde bunu görmek mümkün olduğu gibi bunların sayısı artırılabilir.

Secilerin, büyükçe ve kırmızı renkte bir nokta ile belirtilmesi ise bir imla özelliği olmamakla birlikte her şeyden önce imla tasarruflarını destekleyici ve okuma ve anlamayı kolaylaştırıcı bir husus olarak görülmelidir. Az kullanılan bazı kelimelerin anlamlarının sayfa kenarına yazılması da aynı maksada mebni değerlendirilebilir (mesela vr. 12a, 16b, 22a).

Melekşâh u Gülrû'nun Klâsik Türk Edebiyatındaki Yeri ve Önemi

Melekşâh u Gülrû hikâyesi, biçimsel özellikler ve muhteva yapısı dolayısıyla klâsik Türk edebiyatının manzum-mensur karışık

çift kahramanlı aşk hikâyeleri[11] arasında değerlendirilmeye elverişlidir.[12]

Melekşâh u Gülrû yüzeysel bir bakışla klâsik çift kahramanlı bir aşk hikâyesi görünümünde olmakla beraber dikkatlice incelendiğinde, bir aşk hikâyesinden ziyade şehzadelerin eğitimi için yazılmış siyasetname türündeki bir esere daha yakın olduğu görülmektedir. Baştan sona kadar eserin her tarafında fark edilebilen bu durumun işaretlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Elimizdeki eser bir aşk hikâyesi olarak okuyucuya sunulmasına karşın; klâsik çift kahramanlı aşk hikâyelerinde görülen bazı özellikler bu eserde görülmemektedir. Bunların başında aşk yolunda çekilen eziyetler, katlanılan sıkıntılar ve yapılan fedakârlıklar gelmektedir. *Leylâ vü Mecnûn, Ferhâd u Şîrîn, Hüsn ü Dil, Hüsn ü Aşk, Şeyh-i San'ân* gibi klâsik Türk edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturan aşk hikâyelerine bakıldığında; bu hikâyelerin özellikle erkek kahramanları çok sıkıntı çekerler; can, akıl ve din gibi en temel varlıklarından geçmelerle karşılaşırlar. Elimizdeki hikâyede ise, bu bağlamda aşk yolunda katlanılan çarpıcı sıkıntı ve fedakârlıklarla karşılaşmak mümkün değildir. Hikâyede Gülrû, Melekşâh'a âşık olup onu da kendisine âşık ettikten sonra vuslata erişirler. Âşıkların bu vuslatını Melekşâh'ın babasının, oğlunun şehzadelik onuruna aykırı davranarak dâyesi olan bir kızla aşk yaşamasına rıza göstermemesi bölmektedir. Ancak bu bölme, zor kullanılarak yapılan bir şey değildir. Önce babası;

"Ḥālā fütāde-i hevā vü hevesi ve rūz u şeb enīs ü hem-nefesi olduġuñ Gülrūnuñ firīfte-i reng ü būyı olmak ile güm-geşte-i rāh-ı ḍalāl ve esīr-i gīsū-yı şāhid-i bī-māl olmaḳ saña düşmez…

Bu gūne evżāʿ-ı ġayr-ı maḳbūle ile kendüñi hedef-i tīr-i levm itmege revā görmeye. Ey nūr-dih-i dīde-i ḥayātum Gülrū didügüñ egerçi kendü baġımuzdan ser-zede bir rez-i duḫter-i fitne-engīzdür lākin lāzıme-i ʿırż u vaḳār ve tekmīl-i nāmūs-ı salṭanat-medārānı fedā idüp kendüñi melūm u medḥūr itmeden rehā itmek vech-i vecīhdür. Bu sevdā-yı ḫāmdan fāriġ ol…

[11] Hasan Kavruk konuyla ilgili çalışmasında, Melekşâh u Gülrû hikâyesine benzer hikâyeleri değerlendirmekle beraber, Melekşâh u Gülrû hikâyesine ismen bile olsa yer vermemiştir. Bunun bilinçli bir tercih mi yoksa gözden kaçma mı olduğu anlaşılamamaktadır. Bkz. Hasan Kavruk, **Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikayeler,** Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara 1998.

[12] Hasan Kavruk; M. Nihat Özön, Agah Sırrı Levend ve Hasibe Mazıoğlu'nun ilgili çalışmalarını göz önünde bulundurarak mensur hikâyeleri tasnif etmiştir. Bkz. Kavruk, age., s. 12-14.

ʿaşḳ-ı mecāzī ḳanṭara-i ḥaḳīḳatdür. Ḳanṭara güẕergāh-ı sübül-i iḳāmete ṣāliḥ degül bir püldür. Bu pederiñi hengām-ı pīrīde pāymāl-i ġam u melāl ve ḫāṭır-āzār-ı ḥüzn ü infiʿāl eyleme…" (15b)

Ardından da hikâyenin önemli kahramanlarından biri olan hakîm vezîr, Melekşâh'a nasihatler eder:

"Şehvet-i nefsüñi zīr-i pā ve kendüñ mānend-i ḫūrşīd evc-i ʿalāya irtiḳā eyle. Eben ʿan-ced taḫt-ı emcedde ʿālī-rütbe vü şarḳ u ġarbda nām-āver ü pür-kevkebesin. Ārzū-yı nefsile kendüñi pest ve seng-i hevesle şīşe-i ʿırżuñı şikest eyleme. ʿUlüvv-i şānuñı fikr idüp sāye-miṡāl alçaḳlarda gezme"

Melekşâh her ne kadar,

"Bu ḥālet-i ġayr-ı marżıyyeden ben rāżı degül fikr-i ʿāḳıbet-i ḥālile maḥzūnum ammā ***beyt:***

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

Kākülüñ çözdi o meh açdı livā-yı ḥüsnin

Baʿd-ez-īn ṣabr u ḳarār-ı dile yā hū yā hū

Neṡr: *meʾālince ʿaşḳ ile āşüfte-dil olaldan berü ʿinān-ı iḫtiyārum elde degül. Ḳabūl-i mevʿiẓada pā-der-gilüm. Çeşm-i cānān-bīnüm ne vaḳt ki müşāhede-i cemāl-i yār ile rūşen-ger olur nigāh-ı raġbetümde bütün dünyā ẕerreden kemterdür"*

dese de babası ve hakîm vezirin bu nasihatlerini kabul ederek Gülrû'dan belli bir süre uzaklaşır. Hikâyenin ilerleyen bölümlerinde de Melekşâh ve Gülrû tekrar buluşurlar ancak bir aşk hikâyesinde görmeye alışık olmadığımız bir şekilde Melekşâh'ın vatan hasreti bu ikinci vuslatı da böler. Yazar üçüncü defa bir araya getirdiği Melekşâh ve Gülrû'yu bir ateşin içinde bırakır; ancak hikâyenin yazılış gayesine uygun olarak Melekşâh'ı olağanüstü bir şekilde (yazar bunu "*Ammā ḥikmet-i ṣunʿ-ı Kirdigār ve ʿināyet ü fażl-i Perverdigār ile*" ibaresiyle ifade eder) bu ateşten kurtarırken Gülrû'yu ölüme mahkûm eder. Hikâyenin sonuna geldiğimizde; aşkı uğrunda herhangi bir çarpıcı fedakârlık içinde bulunmayan Melekşâh'ın hakîm vezirin tavsiyesiyle tahta geçerek Gülrû'yu unuttuğunu görmekteyiz. Bu durum klâsik bir aşk hikâyesinde görülmesi zor bir tablodur.

2. Elimizdeki hikâyenin klâsik aşk hikâyeleriyle örtüşmeyen bir tarafı da erkek kahraman yüceltilirken kadın kahramanın baştan sona kadar açık bir şekilde kötü gösterilmeye çalışılmasıdır. Yazar hikâyenin başından sonuna kadar Gülrû'yu riyakâr bir tip olarak göstermeye çalışır. Gülrû'yu hile ile Melekşâh'ı

kendisine âşık ettiren biri olarak gösterdiği[13] gibi onu "*fitne-cū, dīde-i ʿiffet-derīde, Gülrūnuñ firīfte-i reng ü būyı, rez-i duḫter-i fitne-engīz, Gülrū-yı āşüfte-ṭabīʿat, Gülrū-yı āşüfte-ḫū, ol tünd-ḫū Gülrū-yı ḫıyānet-cū*" gibi ifadeler etrafında kötüler. Bununla da kalmayan, hikâyenin sonunda Gülrû'yı feci bir şekilde öldürürken Melekşâh'ı sağ bırakır. Bunlar klâsik bir aşk hikâyesinde rastlanması zor hususlardır.

3. *Melekşâh u Gülrû* hikâyesinin klâsik aşk hikâyelerinden farklı olan bu özelliklerinin yanında onu siyâsetnâme türüne yakınlaştıran yönleri de vardır. Siyasetname türündeki eserlerde padişaha tavsiye edilen konulardan biri de âdil, tecrübeli ve ileri görüşlü olmak gibi vasıfları barındırması gereken iyi bir vezire sahip olmasıdır.[14] Elimizdeki hikâyede de "hakîm" sıfatıyla nitelenen vezîr hikâyenin en önemli kahramanlarından biri olup yazarın en iyi gösterdiği ve vermek istediği mesajı kendisine söylettiği kahramandır. Hikâyenin tüm karar aşamalarında onun sözü geçmekte; tüm zor aşamalarda onun görüşüne başvurulmaktadır. Nitekim ortaya çıkan problemler de onun ön gördüğü şekilde çözüme kavuşmaktadır.

Elimizdeki eserin konusu, bir aşk hikâyesi gibi görünse de işlenen asıl konu bir şehzadenin nasıl eğitilmesi gerektiği konusudur. Eserdeki aşk hikâyesi ise yazarın bu konuyu anlatmak için kurguladığı bir araçtır. Hikâyenin başından itibaren bir şehzadenin nasıl eğitilmesi gerektiği, hatalarına karşı nasıl davranılması gerektiği gibi konular hakîm vezir tarafından dile getirilir. Hakîm vezir çocuk yapma konusunda kendisine başvuran padişaha önce iyi sonra kötü çocuk hakkında birer hikâye anlatır; ardından da padişahın çocuk yapma isteğine *hakîmâne* bir *tedbîr* olarak cinsel ilişki olmaksızın bir çocuk sahibi olmasını tavsiye eder:

"imdi bir tedbīr-i ḥakīmāne lāzımdur ki bī-muvāḳaʿa-i zen ve bī-mücāmaʿa-i şehvet-şiken ṣulb-i pākūñden raḥm-ı māder ḥiṣṣemend-i nuṭfe olup muẓāheret-i elṭāf-ı ilāhiyye ile gülbün-i şāhīden bir ġonca-i nev-demīde ẓuhūr…" (8a)

"*bir taḳrīb-i ʿacīb ve bir ṭarīḳ-i ġarīb ile*" gerçekleşen bu hakîmâne tedbîrden sonra bir şehzade dünyaya gelir. Terbiye çağına gelince de kendisiyle oynamak ve ona arkadaşlık yapması için Gülrû'yu dâye olarak yanına verirler. Daha sonra şehzadenin aldığı

[13] Yazar bu durumu ilgili bölüme attığı başlıkta (و حیله نمودن او بصید و فریبش) "Gülrû'nun) onu av ve aldatma ile ona hile yapması" şeklindeki ifade ile belirttiği gibi, "*Melekşāh-ı pā-der-hevāyı pā-beste-i zencīr-i ʿaşḳı itmek sevdāsında oldi*" şeklindeki cümle ile bunu daha açık bir şekilde ifade etmektedir.

[14] Konu hakkında bkz. Agah Sırrı Levend, "Siyaset-nameler", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten,** [1963] 1962, s. 167-194.

eğitim ve onun sahip olduğu vasıflara yer verilir. Bu bağlamda şehzade zekâsı ve idraki yüksek biri olup şiir söylemede de hünerli olduğu gibi hüsn-i hat, saz ve içki meclisi düzenleme, çevgân oynama, ata binip ok atma gibi konularda da önde gelen bir şahsiyet hâline gelir. Tüm bu özellikler siyasetname türü birçok eserde padişahların sahip olması gereken özellikler arasında zikredilir.[15] Melekşâh'ın *Gülrû*'nun hilesi ile aşk derdine müptela olmasını gençlik coşkusunun etkisiyle içine düşülen bir hata[16] olarak gören vezir (aynı zamanda yazar) Melekşâh'ın bu hatadan dönmesi için nasihat yolunu tercih ve tavsiye eder; nitekim bu yolla başarılı olur. Şehzadenin böyle bir aşk macerasına girerek bir başka ifadeyle böyle bir hata içine girerek tecrübe kazanmasını sağlayan yazar, onun artık tahta geçmesini düşündüğü anda bu düşüncesine engel olan Gülrû'yu öldürür ve Melekşâh'ı tahta geçirir. Hikâyenin sonunda yazar Melekşâh'ın bu aşk derdine tutulup kurtulmasını şu şekilde anlatır ki sadece bu alıntı bile elimizdeki eserin bir aşk hikâyesinden ziyade ahlak ve siyasetnâme türü bir eser olduğunu göstermek için yeterlidir:

"Şehzāde-i āzāde egerçi ***ḥadāşet-i sinn-i şebābiyyet ṭavrında bir zen-i nā-mihribān-ı ḫıyānet-mehrüñ ibtilā-yı hevā vü hevesiyle peyrev-i ārzū-yı nefs-i bed-nefesi olup irtikāb-ı evżā'-ı bāride ile pür-şeġab u şūr ve melāmet-güzīn ü medḥūr oldı****. Lākin kendüsi bī-iḫtiyār ve kār u emrinde pür-ıżṭırār olmaġla her ne ḳadar ki* ***dāmen-ālūde-i çirk-āb-ı hevā olmış ise de*** *yine ġayret-i Ḥaḳ ẓuhūrıyla* ***āyīne-i ḫāṭırı ṣayḳal-peẕīr-i tevfīḳ olup ol tünd-ḫū Gülrū-yı ḫıyānet-cūnuñ mekr ü firībinden ḫalāṣ olmaġla beyt:***

mef'ūlü fā'ilātü mefā'īlü fā'ilün

Gerdūn virir mi kimseye şīrāze-i niẓām

Tā ṣıḳmayınca mengene-i ıżṭırābdan

Neṣr: *me'ālince netīce-peẕīr-i sūr u sürūr olup taḫt-ı emcedde icrā-yı levāzım-ı cihāndārıla kār-güẕār* ***[23b]*** *ve* ***gitdükçe ol hevā vü hevesleri terkile dergāh-ı Ḥaḳḳa şükr-güẕār olup eyyām u***

[15] Halil İnalcık; hükümdarlar ve devlet ricâlinin benimsemesi gereken vasıfları arasında yer alan bu özelliklerin; *Şehnâme*, *Kâbûsnâme* ve *Siyâsetnâme* gibi eserlerin etkisiyle Müslüman Türkler arasında da etkili olan İranî bir gelenek olduğunu ifade ederken bu geleneğin Anadolu sahasında geliştirilen Türkçe edebiyat eserlerinde de yerini aldığını örnekleriyle açıklamaktadır. Bkz. Halil İnalcık, "Klâsik Edebiyat Menşei: İranî Gelenek, Saray İşret Meclisleri ve Musâhib Şairler", **Türk Edebiyatı Tarihi**, (editörler: Talat Sait Halman ve diğerleri), Ankara 2006, C. I, s. 233-291.

[16] Dolayısıyla elimizdeki eserde işlenen aşk hikâyesi, şehzadenin gençlik coşkusuyla heva vü hevesine kapılarak içine düştüğü bir hata olarak gösterilmek maksadıyla kurgulanmıştır; yoksa gerçekten bir aşk hikâyesi yazmak maksadıyla oluşturulan bir aşk hikâyesi değildir.

leyālīsi ʿıyş u nūşıla güẕārān itmekle *revnaḳ-efzā-yı erīke-i ḫāḳānī ve taḫt-ı ʿālī-baḫt üzre bārgāh-ı iḳbāli būse-cāy-ı şāhān-ı zamānī olmaġla ʿişret-serā-yı dehrde sāġar-āşām-ı ʿizz ü kām olup…"*

Sonuç

Klâsik Türk edebiyatının mensur metinleri arasında yer alan örneklerden biri olan *Melekşâh u Gülrû* hikâyesi –yaptığımız taramalara göre- şu ana kadar herhangi bir bilimsel çalışmanın konusu olmamıştır. Bahsi geçen hikâyenin metnini Latinize edip üzerinde bir inceleme yapmak suretiyle oluşturduğumuz bu araştırma neticesinde; söz konusu eserin -mütercimin ifadesine göre- Farsçadan Türkçeye aktarılan tercüme bir eser olup III. Ahmed adına kaleme alındığı, mütercimin ise XVIII. yüzyılın başlarında vefat eden ve daha çok hattâtlık yönüyle tanınan Nazîf mahlaslı Mîr Mehmed b. Hüseyin Paşa olduğu anlaşılmıştır.

Sahip olduğu söz varlığı ve ağdalı anlatımı dolayısıyla klâsik inşâ sanatının uç örnekleri arasında değerlendirilmeye elverişli olan *Melekşâh u Gülrû* adlı eser, her ne kadar bir aşk hikâyesi olarak okuyucuya sunulmuşsa da dikkatlice incelendiğinde hikâyenin bir amaç olarak değil bir araç olarak kurgulandığı, çalışmamızın ilgili bölümünde de ifade edildiği gibi, eserin bu hâliyle bir aşk hikâyesinden ziyade ahlak ve siyasetname türü bir esere daha yakın bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Elimizdeki eserin –muhtemelen mütercimi tarafından istinsah edilen- nüshası; okumayı kolaylaştıran bilinçli imlâsı dolayısıyla da önemli olup konuyla ilgilenenler için muhakkak başvurulması gereken bir örnektir.

KAYNAKÇA

DİLÇİN, Cem, (1983), *Yeni Tarama Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara.

DİLÇİN, Cem, (1993), "Mantıku't-tayr'ın Manzum Çevirileri Üzerine Karşılaştırma", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, S. 3, s. 35-51.

İNALCIK, Halil, (2006), "Klâsik Edebiyat Menşei: İranî Gelenek, Saray İşret Meclisleri ve Musâhib Şairler", *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. I, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

KAVRUK, Hasan, (1998), *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler,* Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.

KILIÇ, Filiz, (1994), *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-şu'arâ (İnceleme-Tenkitli Metin),* Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

LEVEND, Agah Sırrı, "Siyaset-nameler", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten,* [1963] 1962, s. 167-194.

Müstakîmzâde Süleymân Sadeddîn Efendi, (1928), *Tuhfetü'l-hattâtîn,* Devlet Matbaası, İstanbul.

Nazîf, Mîr Mehmed b. Hüseyin Paşa, (1122/1710-11), *Kıssa-i Melekşâh u Gülrû*, Süleymaniye Kütüphanesi, Nurosmaniye 4276, vrk. 1b-24a.

REDHOUSE, Sir James William, (1978), *Turkish and English Lexicon: shawing in English*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

SARICAOĞLU, Fikret, "Osman III",*TDVİA*, C. XXXIII, Diyanet Vakfı Neşriyatı, İstanbul.

STEİNGASS, Francis Joseph, (1930), *A Comprehensive Persian-English Dictionary: İncluding the Arabic Words and Phrases to Be Met With in Persian Literature Being Johnson And Richardson's Persian, Arabic, And English Dictionary,* Kegan Paul, Trench, Trubner & Co. Ltd., London.

Şemseddîn Sâmî (1989), *Kâmûs-ı Türkî,* Enderun Kitabevi, İstanbul.

METİN

[1b] Ḥamd u sitāyiş ve şükr ü niyâyiş ol kārḫāne-ṭırāz-ı naḳş-ı vücūd cenāb-ı kār-sāz Ḫudāvend-i maʿbūda şāyestedür ki bu çār erkān-ı ʿālemi ebdaʿ-ı nesḳ üzere ibdāʿ ve sülāle-i benī Ādemi aḥsen-i taḳvīm ile iḫtirāʿ idüp ḳulūb-ı insānı cilvegāh-ı şāhid-i ḥüsn-i meʿānī ve ḳarār-dāde-i ʿaşḳ-ı sübḥānī eyleyüp ḥūrşīd-i pür-envār-ı muḥabbet-i ezeliyyesine maşrıḳ-ı ḳābiliyyet ve revzene-i pertev-i nūr-ı saʿādet eyledi. Ḥaḳḳā ki bir ẕāt-ı bī-miṡāldür ki enbiyā vü evliyā bādiye-i ʿaşḳında vālih ü ser-geşte ve ümenā vü aṣdiḳā kemterīn şerāre-i tecellīsinden ḫurārgāh-ı[17] ḥayretde dem-refte olduḳda yād-ı esmā vü ṣıfāt ile ḥayāt-ı tāze vü āb-ı zülāl luṭfından neşv ü nemā-yı bī-endāze bulup ẕerre-i ʿaşḳını sāye-figen-i sāḥa-i ʿālem eyledükde her biri ḥasbe'l-istiʿdād nāʾil-i mertebe-i ḥubb u vedād olmaġla ḫırāmīde-i çemenistān-ı fenā olan ḫūbāna sermāye-i ḫūbī ve ʿuşşāḳ-ı dil-sūḫteler ol sāyenüñ üftādesi olup sırr-ı ẕātından ḫaberdār-ı ceẕbe-i maḥbūbī olmışlar **beyt**:

Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Sırr-ı ẕātuñ şuʾūnını gör kim

Cümleden ʿārī cümlede sārī

Neşr: Mā-ḥaṣal meẓāhir-i cümle eşyā olmaġla semāvāt u zemīn nūrıyla münevver ve āyīne-i dü-gītī tecellī-i şāhid-i feyż ile żiyā-güster oldı **[2a]** vāḳıʿā bir vācibü'l-vücūddur ki pīş-i mirʾāt-ı ṣunʿında ḥüsn-i ḫūbānī bir perde-i iḫticāb ve verāsında vech-i pākini müşāhede-i bī-gānegāndan setr ü ḥicāb idüp ʿālemi firīfte-i naḳş u nigār itmekle kimi dil-rübūde-i reng ü būy-ı ḥüsn-i mecāzī olup üftāde-i çāh-ı ẕeḳan-ı ṣūret-i dil-rübā ve kūteh-dest-i ḥablü'l-metīn-i ḥaḳīḳat-intimā olmalarıyla çeşm-bāz-ı şāhid-i ṣūrī ve nigeh-endāz-ı ruḫsāre-i pür-şūrī bir alāy-ı hevā-perest-i vaṣl-ı īn ü ān ve heves-peymā-yı evhām-i çünīn ü çünān āfitāb-ı ḥubb-ı ezelīden tīre-çeşm-i idrāk oldılar **naẓm**:

feʿilātün feʿilātün feʿilün

"چشم خفاش اکر پرتو خورشید ندید

جرم از دیدهٔ خفاش نه از خورشیدست"[18]

Neşr: ve kimi daḫi **beyt**:

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

[17] Kelimenin harekelenmesinde, metne bağlı kalındı.

[18] Baykuşun gözü güneş ışığını görmüyorsa; bu güneşin değil, baykuşun gözünden kaynaklanmaktadır.

ʿAşḳ ṭursun ḳo mecāzī ise de göñlüñde

Āb-ı engūr ḫum içre ṭuraraḳ bāde olur

Neṡr: maḳālince ḫumḫāne-i derūnlarında egerçi bāde-i şūriş-fezā-yı ʿaşḳ-māye neşve-baḫş-ı mecāz-vāyedür ammā "المجاز قنطرة الحقيقة"[19] mışdāḳınca cisr-i serīʿü'l-inhidām-ı mecāzdan güẕer ile verā-yı tengnāy-ı bād-ramda ṣahbā-be-dest-i meykede-i ḥaḳīḳat ve neş'edār-ı peymāne-i muḥabbet oldılar ve kimi daḫi **naẓm**:

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

"نظر هر صورت خوبان ندارم

تفرج میکنم صنع خدا را"[20]

Neṡr: diyerek dil-beste-i ḳullāb-ı ʿaşḳ-ı ḫūbān ve pā-be-zencīr-i muḥabbet-i sāde-rūyān olmayup teferrücgāh-ı ṣunʿ-ı ezelīde ṣūret ü maʿnā iki āyīne-miṡāl der-pīş-i ʿibret-me'ālleri olup baṣar-ı ṣūrīler ile ṣuvere nigerān ve rūşenā-yı baṣīretler ile şāhid-i maʿnāyı ʿayān görmeleriyle **naẓm**:

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

"بیکانه رو شدیم هر آشنا و یار

باشد مکر بروی تو چشم آشنا کنیم"[21]

Neṡr: diyü **[2b]** bīgāne-ṭavr-ı her dü serā ve fürū-beste-çeşm-i taʿalluḳ-ı hevā olup levḥ-i zānūların āyīne-i ḥaḳīḳat ve ṣāḥa-i derūnların cevlāngeh-i ḫūrşīd-i ḥikmet eyleyüp **naẓm**:

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

"جهان مرآت حسن شاهد ماست

فاشهد وجهه فی کل ذرات"[22]

Neṡr: dimeleriyle manẓara-i dīdeleri mir'āt-ı Ḥaḳ ve nümāyişgāh-ı nūr-ı muṭlaḳ oldı ve bihterīn ṣalavāt-ı maḥmidet-simāt ve teslīmāt-ı menḳıbet-ṣıfāt ol maḳṣūd-ı evvelīn ü āḫirīn maḥbūb-ı ḥażret-i rabbü'l-ʿālemīn ḫūrşīd-i żiyā-pāş-ı feżā-yı deycūrī nāṭıḳ-ı " اول ما خلق الله نوری"[23] gevher-i girān-māye-i efser-i risālet dürr-i yektā-yı

[19] Mecaz, hakikatin köprüsüdür. (hadis-i şerif)

[20] Her güzelin yüzüne bakış atmam; sadece Allah'ın sanatına gezinti yaparım.

[21] Gözün sadece senin yüzüne aşina olması için her tanıdık ve dost ile yabancı yüzlü olduk.

[22] Dünya, bizim sevgilimizin güzelliğinin aynasıdır; (dolayısıyla) her zerrede onun yüzünü seyret.

[23] Allah'ın ilk yarattığı benim nurumdur. (hadis-i şerif)

ṣadef-i nübüvvet pādişāh-ı erīke-i "ثم دنى"[24] sulṭān-ı taḫtgāh-ı "او ادنى"[25] seyyid-i veled-i Ādem eşref-i cümle-i ʿālem faḫr-ı kāʾināt mefḫar-ı mevcūdāt ṣadr-ı ṣuffe-i ṣafā ḥażret-i Muḥammed Muṣṭafānuñ meşhed-i münevver ve mażcaʿ-ı muṭahharına ihdā olınur ki ẕāt-ı bī-miṡāli maẓhar-ı ḥubb-ı Īzidī ve nāṣiye-i āmāli şaʿşaʿadār-ı nūr-ı sermedī olmaġla cemāl-i tābnāki maṭlaʿ-ı şems-i hidāyet ve cebhe-i pāki maşrıḳ-ı āfitāb-ı necābet ḳalb-i pür-ṣavābı envār-ı ẕāt u ṣıfāt ve sīne-i pür-nūrı cām-ı cihān-nümā-yı esrār-ı mükevvenāt oldı **şiʿr**:

و ليس يزيد الشمس نورا و بهجة"

اطالة ذى وصف و اكثار مادح"[26]

Neṡr: Ve ol ṣalavāt u teslīmātdan ervāḥ-ı āl ü aṣḥāb daḫi ḥiṣṣemend-i mütābaʿat olsun ki her biri pervāne-i şemʿ-i cemāl-i tābdār-ı peyġamberī ve bülbül-i nālende-i ruḫsār-ı nübüvvet-perverī olup muḥabbet-i seyyidü'l-kevneyn ile **rübāʿī**:

Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūl
Ey maḥrem-i bī-müşterek-i ḳurb-ı Ḫudā
Dilden eṡerüñ itmesün Allāh cüdā
Her ẕerre-i ḫāk-i ḳadem-i ḥażretüñe
Cānum da fedā ten de fedā ben de fedā

Neṡr: ḫiṭābını **[3a]** dībāce-i ʿarż-ı ḥāl-i şevḳ u iḫlāṣ ḳılup ʿaşḳ-ı şirket-i nā-ḳabūlını düstūru'l-ʿamel-i necāt-ı vaḥşet-serā-yı dü ʿālem bilmeleriyle nām-ı nāmīleri ẕeyl-i süṭūr-ı midḥat-i risālet-eṡer olmışdur.

Ve baʿde bu kemterīn-i ḳadr-perīṣān-ı maḳāl ḳalem-zen-i ṣaḥīfe-i ḫoşterīn-meʾāl **Naẓīf Mīr Meḥmed b. Ḥüseyin Paşa** "اعلى الله درجاتهما فى الدنيا والاخرى"[27] varaḳ-kerdānī-i naẓm u neṡr ile ter-engüşt-i iʿtibār ve müṭālaʿa-i āṡār-ı ḳudemā ile ḥiṣṣedār olup ḳadr-i müşterek-fenn-i teressül ü inşāya verziş ve ṣınāʿat-ı ḥüsn-i kitābete gūşiş itmekle baʿż-ı ezmine-i ḫāliyede manẓūm u menṡūr kütüb-i Fārisī vü ʿArabī tetebbuʿıyla teşḥīẕ-i ẕihn-i pür-fütūr itdügüm ḫilālde āṡār-ı pür-bereketleri nām-ı nāmīlerini ẕikr-i ḫayr ile yād ve rūḥ-ı pür-fütūḥlarını kelām-ı raḥmet-bād ile ābād itmege bāʿiṡ olduġı tāziyāne-i şevḳ u ġarām olmaġla **li-münşihi**:

[24] "Sonra (ona) yaklaştı…" (Necm: 8)
[25] "…yahut daha az oldu." (Necm: 9)
[26] Vasfetme özelliğine sahip biri ile methedicinin sözü uzatmasından başka hiçbir nur ve parlaklık güneşin ışığını artırmaz.
[27] Allah dünya ve ahrette derecesini yükseltsin.

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün
Ne ʿarż-ı maʿārif ne ḫod iẓhār-ı hünerdür
Bu ṣafḥa-i ʿālemde ġaraż vażʿ-ı eserdür

Neṣr: maḳālince bir eser vażʿ ile nām-ı faḳīr daḫi nigāşte-i ẕeyl-i esāmī-i ẕevi'l-āsār ve "ذکرش بخیر باد"[28] zemzemesinden vāyedār olmaḳ dāʿiyesiyle **Melekşāh u Gülrū** nām iki perī-peykerüñ gūşvāre-i eyyām u leyāl olan gevher-i vaḳʿa-i ḥaḳīḳat-iştimālleri manẓūme-i silk-i süṭūr-ı Fārisī-niẓām olup ʿuḳde-i naẓmdārı ḥall-şüde-i nāḫun-ı ıṭṭılāʿ-ı tām olmamaġın ser-engüşt-i ḫāme-i Türkī zebān ile keşīde-i semṭ-ı tercümānī ve ser-tāc-ı iklīl-i küşāde-rūy-ı emānī ḳılmaḳ ārzūsında ṭabʿ-ı faḳīr-i bī-mecāl birīşüm-bāf-ı neṣr-i dürrīn-ḫayāl olduḳda bir ẕāt-ı ferḫunde-şıfāt ve bir vücūd-ı zībende-simātuñ nām-ı hümāyūnı **[3b]** zīb-i süṭūr-ı nüsḫa-i merām ve revnaḳ-ı ṣaḥīfe-i pür-niẓām ḳılınur ki āsitān-ı celīlü'l-ʿunvānı būsegāh-ı ḫavākīn-i zamān ve cārūb-ı südde-i refīʿü'l-bünyānı müjgān-ı selāṭīn-i deverāndur **li-ġayrihi:**

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Zīnet-efzā-yı mülk-i ʿOṣmānī
Dürretü't-tāc-ı efser-i ḫānī
Menbāʿ-ı cūd u sāye-i Yezdān
Lāyıḳ-ı manṣıb-ı cihān-bānī

Neṣr: Cenāb-ı şehriyār-ı Cem-ʿaẓamet tācdār-ı Dārā-ḥaşmet taḫt-nişīn-i mesned-i pādişāhī ḳabā-nesāpūş-ı dūş-ı şehenşāhī vālī-i mülk-i cāh u cemāl Yūsuf-ı Mıṣr-ı faẓl u kemāl ʿunvān-ṭırāz-ı berevāt-ı luṭf u ʿaṭā ṭuġrā-yı ġarrā-yı evāmir-i cūd u seḫā seccāde-nişīn-i ḫilāfet-i resūl-i muḥterem ḳāʾim-maḳām-ı ḥażret-i pür-kerem **es-Sulṭān ibnü's-sulṭān Aḥmed Ḫān ibnü's-sulṭān Meḥmed Ḫān** "اعز الله تعالی انصاره و ضاعف اقتداره فی کل الازمان"[29] ḥażretlerinüñ ābā vü ecdādumuz ile dergāh-ı reʾfet-penāhları müntesibātından perverde-i ḥarem-i şehriyārī ve terbiyet-kerde-i niʿam-ı cihāndārīleri olup boyumızdan ziyāde müstaġraḳ-ı elṭāf-ı ʿamīme-i şāhāneleri olmamız ile ḥuḳūḳ-ı veliyyü'n-niʿamīleri üstüḫānımızda olduġından bu tuḥfe-i nāçīz rikāb-ı kām-yāblarına ʿarża lāyıḳdur ki **mıṣraʿ**:

"قدر زر زرکر شناسد قدر کوهر کوهری"[30]

[28] Hayırla anılsın.
[29] Allah onun yardımcılarını yüceltip iktidarını tüm zamanlarda kuvvetlendirsin.
[30] Altının kıymetini sarraf, cevherin kıymetini de mücevherden anlayan bilir.

Neşr: mışdāḳınca ḥaḳḳa'l-inṣāf bir pādişāh-ı maʿārif-ittişāfdur ki ẕāt-ı merḥamet-āyātı cāmiʿ-i envāʿ-ı fünūn u kemāl ve müştemil-i mekārim-i aḫlāḳ-ı maʿdelet-iştimāl olmaġla **li-nāmıḳihi**:

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün
Bilür ehl-i maʿārif ḳadrin ol şāh
Aña fehm ü firāset virmiş Allāh

Neşr: mażmūnınca ḳadr-i erbāb-ı maʿrifeti dānā ve ẕekā vü fıṭnatda ferīd ü yektā olup her biri ednā vesīle ile maẓhar-ı **[4a]** iltifāt-ı ḫidīvāneleri olduġına bināʾen bu eṣer-i perīşān-eczā daḫi kütübḫāne-i kereminde şīrāze-peẕīr-i ḥüsn-i ḳabūl ve manẓūr-ı naẓar-ı ʿavāṭıf-maḥmūlleri olmaḳ ile **mıṣraʿ**:

ʿİnāyet-i naẓar-ı şāha bir bahāne gerek

Neşr: vefḳınca vesīle-i ẓuhūr-ı kerem-i cihān-bānī ve vāsıṭa-i ṣudūr-ı luṭf-ı ḫüsrevānīleri ḳılınup " مستعینا من الله الکریم و راجیا بلطفه العمیم "[31]şürūʿ-ı maḳṣūd olınmışdur. Egerçi bu bende-i kem-māye de daʿvā-yı eṣer-nüvīsī-i maʿrifetkārāne ile edā-yı medīḥa-i şehriyārīde istiṭāʿat olmaduġı emr-i bedīhīdür bā-ḫuṣūṣ **mıṣraʿ**:

"شد معلوم حال هر کسی چون وقت کار آید[32]"

Neşr: veznince bu süṭūr-ı ʿadīde-i nā-çespān naẓar-kerde-i erbāb-ı naẓar-ı pür-iẓʿān ḳılınduḳda tevsen-i süst-rev-i ʿadem-i biżāʿa leng-cilve-i feżā-yı istiṭāʿa idügi ẓāhir olur ammā **mıṣraʿ**:

"هر عیب که سلطان بپندد هنرست[33]"

Neşr: maṣdūḳınca resīde-i dest-ḫūşī-i pesend ü āferīnleri olur ise tā-be-rūz-ı ḳıyām zīver-i ṣandūḳa-i iʿtibār ve ārāyiş-i maḥfaẓa-i rūzgār olup nām-ı hümāyūnları ẕeyl-i süṭūr-ı ḥamd u ṣalavāt ve mesṭūr-ı ṣaḥāyif-i pür-nikāt olduḳça ism-i faḳīr daḫi meẕkūr-ı elsine-i ḫāṣṣ u ʿāmm ve şirket-peẕīr-i ẕikr-i ḫayr-ı ḫuceste-encām olmaḳda şüphe yoḳdur. Zīrā **mıṣraʿ**:

"Pādişāhuñ naẓarı ṭopraġı altun eyler"

Neşr: Allāh sübḥānehū ve teʿālā eyādī-i kerem-mebādīlerin maḫzen-i mefāṭīḥ-i mülk ü devlet ve nādī-i himem-iyādīlerin būsecāy-ı şifāh-ı fetḥ ü nuṣret idüp ilā ḳiyāmi's-sāʿa ism-i sāmīleri zīb-i minber-i ʿizz ü iḳbāl ve ṭuġrā-yı ġarrā-yı ʿaẓamet-maḳrūnları ser-saṭr-ı berevāt-ı eyyām **[4b]** u leyāl olmaġla zamān-ı şevket-evānında ḳulları

[31] Kerim olan Allah'tan yardım isteyip onun engin lutfunu dileyerek…
[32] Herkesin hali, iş vakti geldiği zaman anlaşılır.
[33] Sultanın öğütlediği her ayıp aslında bir hünerdir

neyl-i merāḥim ü mekārim-i şāhāniyeleriyle muḥaṣṣılu'l-merām olmaġı muḳadder eyleye "و يرحم الله عبدا قال آمينا[34]" **ḳıṭʿa**:

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Rām ola emr-i hümāyūnına mülk-i ʿālem
Ola ʿavn-ı ezelī cümle umūrında ẓahīr
İde āfāḳı pür-āvāz-ı şükūh u şānı
Sāye-i devlet ü iḳbāli ola ʿālem-gīr

آغاز مقاله در بيان صورت حال ملكشاه و كلرو

(Melekşâh ve Gülrû'nun Durumlarının Açıklanmasına Başlangıç)

عنوان كش اين صحيفۀ عشق)
(اين كفت برين رقيمۀ شوق[35])

Fen-āşinā-yı nüsḫa-i ʿaşḳ-bāzī varaḳ-ḫ̆ān-ı mezāyā-yı ḥüsn-i mecāzī bu gūne vaḳʿa-nüvīs-i kitābe-i naḳl u beyān olur ki zemīn-i Yunānda bir şehriyār-ı ḫūrşīd-vaḳār ve bir tācdār-ı gerdūn-iḳtidār var idi ki mānend-i İskender ṣāḥib-tāc u nigīn ve Dārā-ṣıfat fermān-rev-i rūy-ı zemīn idi. Ol şāh-ı Cem-cāha bir ḥakīm-i Eflāṭūn-ḥikmet ve bir nedīm-i Arisṭo-fıṭnat yār u muṣāḥib olmışdı ki ehl-i ḥikmet serāpā şākirdi ve ḫalḳa-bend-i girdāgirdi idi. **Beyt**:

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Gevher-i dānişi sencīde-i mīzān-ı ḫıred
Rişte-i bīnişi şāḳūl-ı binā-yı ʿālem

Neşr: Pādişāh-ı encüm-sipāh ise ḥakīm-i ḥikmet-kelīmüñ selāmet-i ṭabʿ u istiḳāmetini fehm ü iẕʿān itmekle bi'l-āḫere meclis-i ḫāṣṣına taḳrīb ve ḥarīf-i **bezm-ünsā[yı]** ünsi itmede bī-şekīb olup bir vaḳti mürūr itmezdi ki kendüye hem-ṣoḥbet ve ümūr-ı mülk ü ʿibādı anuñla meşveret itmeye fi'l-ḥaḳīḳa bir mertebede muʿtemedi ve ḥüsn-i tedbīr ü siyāsetde müstenedi idi ki tedbīrinden ṭaşra bir ḫuṭve[36] bir yire gitmez ve kendüden ġayra nigeh-efgen-i raġbet **[5a]** itmez oldı. Ḥakīm daḫi levāzım-ı kişver-küşāyīde tedbīrini bir dereceye irişdirdi ki memālik-i rūy-ı zemīn vāṣıl-ı zīr-i ḳabża-i fetḥ ü tesḫīr ve dāḫil-i taḥt-ı taṣarruf-ı pādişāh-ı cihān-gīr olup ṣadā-yı ʿadl ü dādıyla gūş-ı ʿālemiyān pür-velvele ve taḫt-ı dāverīde ṣānī-i İskender-i vālā-menzile olmış idi. **Li-muḥarririhi**:

[34] "Amin" diye kulunu Allah esirgesin
[35] Bu aşk sayfasına başlık atan bu hasret yazısı için şunu söyledi.
[36] "adım" anlamında olan bu sözcük lügatlerde "ḫaṭve" şeklinde iken elimizdeki metinde "ḫuṭve" şeklinde imlâ edilmiştir.

fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün
Ol şeh-i taḫt-ı Sikender-ḥaşmet
Dāver-i mesned-i Dārā-'aẓamet
'Āleme olmışdı ḥükmi revān
Rām idi emrine ser-cümle cihān

Neṯr: Egerçi bu mertebede esbāb-ı şāhī müretteb ü āmāde ve ebvāb-ı 'adl ü luṭfı 'āleme rū-küşāde idi lākin kendüden ṣoñra zīver-efzā-yı tāc u salṭanat ve cārī-kün-i āyīn-i mülk ü memleket olur naḳd-i vaḳti olmaġa liyāḳat-peẕīr bir veled-i erşed necābet-eṯīri olmaduġından ġamnāk ve ceyb-i ḫāṭırı dest-i ġamla çāk her dem bu efkār ile dil-figār ve ḫançer-i ḥüzn ile sīne-āzār olmaġın bir gün hakīm-i mezbūrı ḫalvetḫānesine da'vet idüp bu dā'iyeyi 'arż ile cūyā-yı tedbīr olduḳda ḥakīm-i Dānā-dil bu vech ile leb-cünbān-ı cevāb olmaġla şāhid-i merāmı zānū-zede-i maḳām-ı ḫiṭāb idüp didi: "ey pādişāh-ı dūr-bīn ve ey cihān-penāh-ı Cem-āyīn bu re'y-i ṣavāb ve fikr-i işābet-me'ābuña pesend ü āferīn olsun ki 'ālem-i fenāda rūḥ-ı vālidi ḫayr ile yād ve ḫarāb-şüde-i ma'mūre-i pederi şen ü ābād ider ferzend-i reşād-peyvendden ġayrı yoḳdur meṭālib-i cihān ferzend ile ḥāṣıl ve şīme-i kerīmesiyle nām-ı peder rütbe-i zindegīye nā'il olur. Ammā ferzend daḫi iki ḥāl üzre mecbūldur ki biri cephe-i pākinde āṯār-ı necābet nümāyān ve nāṣiye-i ḥālinde ḫūrşīd-i **[5b]** aṣālet tābān olup cilve-ger-i saḥa-i vücūd olduḳça ism-i sāmī-i pederini maḥv-kerde-i ṣaḥāyif-i 'ālem itmeyüp iḳtiżā-yı ṭarīḳa-i selef ile ḫayr-ı ḫalef olmaġa ṣāliḥ ve mā-ṣadaḳ-ı "نعم الولد الصالح للرجل الصالح"[37] olur. Biri daḫi żıddıdur ki maẓhar-ı kerīme-i "فخلف من بعدهم خلفا"[38] olup ittibā'-ı nefs ü hevā ile bādiye-kerd-i ġaflet ve ṣaḥrā-neverd-i ḫaybet olmaġla cīfegāh-ı fenāda ālūde-i çirk-āb-ı ḫiẕlān u idbār olduḳça televvüṯ-kün-i dāmān-ı 'ırż-ı ḫ̆īş ü tebār olur" diyü şāhideyn-i 'ādileyn menzilinde iki ḥikāye-i laṭīfe īrādıyla müdde'āsını işbāt ve dest-āverī-i ferzende muḳaddime-i tedbīr-i işābet-nikāt idüp bu gūne birīşim-bāf-ı misṭar-ı rivāyet ve ḳalem-keş-i levḥa-i dirāyet olup didi :

حکایت آن فرزندان نبیه که مظهر الولد سر ابیه[39] بوده اند

("Oğul babasına çeker" Atasözüne Mazhar Olan Soylu Çocukların Hikâyesi)

Bir müsāfir-i ṣaḥrā-neverd-i mühāceret eṯnā-yı ṭarīḳ-i seyāḥatinde bir ḫāne-i 'Araba pāy-endāz-ı müsāferet olup basṭ-ı kilīm-pāre-i mihmānī eyledükde ṣaḥib-i ḫāne daḫi **'Arabī**

[37] Salih adamın salih oğlu ne iyidir.
[38] "… onlardan sonra … bir nesil geldi." (Meryem: 59; A'râf: 169)
[39] Oğul babaya çeker (Arap atasözü) "Armut dibine düşer".

قدم لزائرك الطعام و حيه"
حتى يراه كانه فى حيه"[40]

ṭarīḳasınca merāsim-i mihribānīyi nihāde-i ṭabaḳa-i ikrām idüp sümāṭa-keş-i ṣaḥn-ı iḥtirām olduḳda ṣaf-bendān-ı maḳām-ı aḫlāfı olan evlād-ı ṣıġār u kibārını Gürg ü Şīr ismiyle tesmiye ve üstāde-i pīşgāh-ı ḫidmeti olan ḫidmerkārlarını Kūsfend ü Bere künyesiyle tekniye itdügini müsāfir-i ḫoş-meʾser müşāhede ve istimāʿ eyledükde bu gūne dehen-küşā-yı istifsār oldı ki "ey nām-āver-i nāmverān-ı ʿArab ve ey mużīf-i iżāfet-meşreb bu gice ki müsāferetüñde gūş-zed-i istimāʿum olan esmāʾ-ı ʿacībeden **[6a]** engüşt-ber-dehān-ı taʿaccub ve bu bābda perde-küşāyende-i kāşāne-i rāz olmañda mevḳūf-ı maḳām-ı teraḳḳub oldum. Evlād u ʿubeydüñi bu vechile tesmiyeye vech nedür?" didükde ṣāḥib-i ḫāne daḫi zebān-āver-i beyān olup didi: "ey żayf-ı pākīze-ṭayf Şīr ü Gürg isimler ile müsemmā olan evlādum her biri eṭrāfumda ḳahr-ı düşmende mānende-i Gürg ü Şīr iʿdām-ı aʿdāda Ġażanfer-naẓīrlerdür. Ḫidmetkārlarum daḫi edā-yı lāzıme-i mihmān-nüvāzīde her biri şitābende-i çerāgāh-ı ihtimām ve müntefeʿun bih olmaḳda miṣāl-ı Kūsfend ü Bere nefʿleri ʿāmmdur" diyü ḫatm-i kelām ve naḳl-ı merām eyledi.

Zeyl

Ḥakīm-i Eflāṭūn-nihād ferzend-i ḫalef-peyvend ḥakkında bu gūne tafṣīl-i maḳāl eyledükde yine ṣavb-ı şehriyār-ı nāmdāra teveccüh-i rūy-ı ḫiṭāb idüp didi: "ey pādişāh-ı maʿdelet-şiʿār bunı ki söyledüm ferzend-i ḫilāfet-mesnedüñ ḥāl-i netīce-iştimāli ve ḫayr-ı ḫalef olanuñ şāhid-i şerāfet-meʾālidür ammā bir ferzend ki bed-sirişt ü ḫilḳat-i ḫabīṯesinde envāʿ-ı ḫūy-ı zişt ola andan girīzān olmaḳ lāzımdur. Ḥażret-i Nūḥ peyġamberüñ "عليه التحية و التسليم"[41] ferzend-i nā-ḫalefi fıṭrat-ı ṭāliḥa üzere mecbūl olmaġla dāġ-ı "انه ليس من اهلك"[42] ile sīne-sūz-ı vālid-i mācid olduḳda "اعوذ بك ان اسئلك ما ليس لى به علم"[43] ile teslīm-kerden-i rıżā eyledi. İmdi ḥāl-i ferzend bir ḳarār üzre olmayup kimi şeref-efzā-yı rütbe-i ḫayr-ı ḫalef ve kimi ser-geşte-i bādiye-i nā-ḫalef olduġı maʿlūm ola. Pes **beyt**:

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Nihāde ḳıl ser-i teslīmi levḥ-i taḳdīre
Muḳadderāt-ı ilāhī gelür ẓuhūr eyler

[40] Seni ziyarete geleni, kendisini evinde hissedecek şekilde güzel ağırla.
[41] "salat ve selam onun üzerine olsun"
[42] "O, asla senin âilenden değildir" (Hûd: 46)
[43] "bilmediğim şeyi senden istemekten, gene sana sığınırım" (Hûd: 47)

Neşr: mefhūmını düstūru'l-ʿamel-i **[6b]** tevekkül itmekle vābeste-i irāde-i ezeliyye olup Ḫudādan ḫayırlu ferzend ṭalebiyle āsūde-nişīn-i sāye-bān-ı emniyyet olmaḳ gerekdür.

(حکایت آن طالب فرزند که بعد ولادت او از شر وی خلاصی میجوید)

(Çocuk Sahibi Olmak İsteyen Ancak Çocuğu Doğduktan sonra Onun Şerrinden Kurtulmaya Çalışan Adamın Hikâyesi)

Bir şaḫṣ-ı fuḍūl ve bir merd-i nā-maḳbūl bir şeyḫ-i kerāmet-elīfe ki ḥaḳḳā ki maḥrem-i bezm-i ḫāṣ-ı ḥażret ve cāy-gīr-i zīr-i ḳıbāb-ı ʿizzet idi ḥużūr-ı fāʾiżu'n-nūrına gelüp "ferzendsizlik ġamından melūl u ḥazīn ve cā-nişīn-i ḫalefüm olur bir veledüm olmaduġından dil-rīş ü ġam-bīnem ola ki ebr-i seḥāb-ı himmet-bāruñ ile āb u gilimden bir nihāl-i tāze zīnet-ārā-yı çemen-ṣuffe-i vücūd olmaġla be-kām ve serv-i ḫoş-reftār-ı ḳāmetle şāḫsār-ı ʿömrüm mīvedār-ı niẓām ola" diyü cūyā-yı himmet olduḳda şeyḫ-i ḳażā-dāniş bu gūne edā-yı cevāb-ı mesʾūlün ʿanh eyleyüp buyurdı: "ey merd-i heves-peymā pey-rev-i nefs ü hevā olma umūruñı meşiyyet-i Ḥaḳḳa ḥavāle idüp ẓuhūr-ı fażl-ı ḫāliḳu'l-ʿāleme çeşm-küşā-yı teraḳḳub olmaġla **beyt**:

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Ḫālıḳum yigrek bilür benden benüm bihbūdımı
Ben aña ṭapşurmışam çoḳdan ziyān u sūdımı

Neşr: maḳālini nüvişte-i nāṣiye-i teslīm ü rıżā eyle" diyü taḥrīk-i şefeh-i pend ü nuṣḥ eyledükde şaḫṣ-ı ṣiḳlet-nümā daḫi **ʿArabī**

لقد اسمعت لونا ویت حیا"
ولکن لا حیوة لمن تنادی"[44]

Neşr: diyerek iʿmāl-i ḳāʿide-i "الابرام یحصل المرام"[45] da iḫtiyār-ı ilḥāḥ u ibrām ḳılup tekrār teşebbüṣ-i dāmen-i kerāmet-meʾmen eyledükde **beyt**:

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
ʿĀşıḳ ki zūr-ı himmetini der-miyān ide
İtmez taḥammül aña derūn-ı kerūbiyān

Neşr: vefḳınca girye-i bī-şuʿūrānesi riḳkat-ḫīz-i ḳalb-i fütüvvet-āmīz-i şeyḫ-i ṣavāb-endīş olmaġla dergāh-ı reʾfet- **[7a]** penāh-ı kibriyāya ṣarf-ı teveccüh-i meşāyiḫāne ile himmet-efrāşte-i duʿā olduḳda ḥarīf-i mezbūr ḥużūr-ı şeyḫ-i pür-nūrdan ricʿat ve ṣāḥibetü'l-beyt ile muvāḳaʿa-i zevciyyet itdi. Vāḳıʿā ṭāʾir-i duʿā-yı şeyḫ **icābet-der-ḳafā** bāl-küşā-yı hevā-yı vücūd ve āşiyān-sāz-ı şāḫçe-i şühūd olup mürūr-ı şühūr-ı ʿadīde ile bir püser-i behcet-eşer ḳadem-

[44] Sen canlı duran bir teni çağırdın, fakat onda hayat yoktur.
[45] Israr amaca ulaştırır. (Arap atasözü)

nih-i gehvāre-i ẓuhūr oldı. Bir āhū-yı müşk-bār idi ki pederi şīr-i derende-i himmet-i şeyḫ ile şikāristān-ı ġaybdan şikār eylemiş yāḫūd bir serv-i mevzūn-ḳāmet idi ki henüz daḫi zīver-i mehd-i nāz iken **mıṣraʿ**:

"Dilber beşikden ögrenür oldı ṣalınmaġı"

Neṯr: veznince çemenistān-ı ʿişvede ʿarʿar-ı gülbün-i ihtizāz idi. Mā-ḥaṣal ḥüsn-i rūz-efzūnını ḥaḳḳ-ı edāda zebān-ı beyān ḳāṣır u lāl ve taʿbīr-i mezāyā-yı ḥüsninde ḳalem-i müşgīn-raḳam kem-maḳāldür. **Beyt**:

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Ne lisān vaṣfına ḳādir ne zebān-ı ḫāme
O cefā-pīşeyi bilmem nice taʿbīr ideyüm

Neṯr: El-ḳıṣṣa ol püser-i ḫurd-sāle āġūş-nişīn-i terbiyyet-i dāye olaraḳ āb u gil-i siriştinden nihāl-i şehvet ü hevā bār-āver-i neşv ü nemā oldı. Yaʿnī rūz-tā-şeb **beyt**:

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Miṯāl-i dīde-i ḫūnīn-i ʿāşıḳ-ı şeydā
Tehī görülmesün ey sāḳī cām-ı ser-şāruñ

Neṯr: edāsını tekrār iderek her güne bir sāḳī-i gül-rūnun dest-i pür-şūrından cürʿa-keş-i bāde-i ʿişret ve şeb-tā-be-rūz **beyt**:

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
İntiẓārum sañadur ṣubḥa dek ey mihr-i münīr
Berg-i ḫāṭırda olan şebnem-i ümmīd gibi

Neṯr: meʾālince her gice bir dil-ber-i ʿişve-berüñ ārzū-yı būs u kenārıyla ālūde-i çirk-āb-ı hevā olduġından mā-ʿadā hem-sāyesinden bir pāk-dāmen-i defter-i ʿişmet-meʾmenüñ ser-mest-i peymāne-i ʿaşḳı ve heves-ālūd-ı şevḳi **[7b]** olmaġla bir gice ġalebe-i bī-şermī vü ḥayā ile perde-der-i ʿırẓ u nāmūs olup dāmen-i ʿiffet-i duḫter-i pākīze-aḫteri çāk-ḫūrde-i dest-i teṭāvül ü serserī itmek ārzūsında ḫānesine ḫançer-be-kef pāy-efgen-i duḫūl olmaġla ġayret-i civāriyyeyi ber-ṭaraf itdügini zevci müşāhede eyledükde **beyt**:

mefāʿīlü fāʿilātün mefāʿīlü fāʿilātün
Gelür ol dilīr-i ser-keş ḳılıcı elinde ḳanlu
Ṣavul ey göñül yolından ki yaman geliş durur bu

Neṯr: diyerek peşinde bir ṭarafa girīzān ve ol nā-ḫalefüñ dest-i āzārından bir semte rehā-cūy-ı emān olup der-ʿaḳab şehrüñ ḥükkām u ʿasesine ḫaber ile ol şeb-i pür-gürbede dest ü pā-beste ḥabisḫāne-i teng ü tārda dil-şikeste ḳoyup seḥer cezāgāh-ı şehirde ʿibret-nümā itmege ṭulūʿ-ı ṣubḥa neẓāretleri ḥālinde bu vaḳʿa-i hūş-fersādan pederi bī-çāre ḫaber olduḳda cān başına ṣıçrayup ḥükkām u

ʿasese ṣarf-ı naḳdīne-i dirhem ü dīnār ve çeşm-i ġayretini pür-nem ü eşk-bār itmekle egerçi ḥalāṣ-kerde-i bend-i āzār eyledi lākin **naẓm**:

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

اکر ز دست بلا بر فلك رود بد خوی"

"ز دست خوی بد خویش در بلا باشد[46]

Neṯr: maẓmūnınca cibillet-i bed-ḫilḳati bu ḥāl üzere sirişte olmaġla her gün bir emr-i faḍīḥ irtikāb ile hetk-i ʿırż u ʿār ve şenāʿat-i pür-melʿaneti ile ḳavm ü ḳabīlesini bīzār idüp püser-i iżāʿat-kāruñ ṣavb-ı ṣalāḥa ʿinān-kerdān-ı inābet olmaġla menzil-resīde-i nedm yāḫūd sāḥa-i ʿālemden reh-neverd-i semt-i ʿadem olmasını istidʿā ider oldılar diyü ẕeyl-nüvīs-i ḥüccet-i merām ve ḥāşiye-sāz-ı ḳıbāle-i kelām olup didi: "ey pādişāh-ı ḫıṭṭa-i maʿdelet ve ey cihān-penāh-ı kişver-i nasfet çünki bu ārzū-yı iṣābet-būya [bu mertebe][47] ḫāṭır **[8a]** ḫoş-ḫū eyledüñ imdi bir tedbīr-i ḥakīmāne lāzımdur ki bī-muvāḳaʿa-i zen ve bī-mücāmaʿa-i şehvet-şiken ṣulb-i pāküñden raḥm-ı māder ḥiṣṣemend-i nuṭfe olup muẓāheret-i elṭāf-ı ilāhiyye ile gülbün-i şāhīden bir ġonca-i nev-demīde ẓuhūr ve nefḫa-i vücūdı meşām-ı ʿālemiyānı ʿıṭr-sāy-ı sürūr eyleye" diyü şāhrāh-ı ḫāṭır-ı pādişāhīde ser-zede olan ġubār-ı ārzū-yı ferzendī rüfte-i cārūb-ı ḥüsn tedbīr eyleyüp bir taḳrīb-i ʿacīb ve bir ṭarīḳ-i ġarīb ile ṣulb-ı şehriyārīden bī-şehvet ü mücāmaʿat nuṭfe-resān-ı raḥm-ı māder ve ẓuhūrāt-ı fażl-ı Ḥaḳḳa ser-fürū ve bürde-i teslīm-i emānī-eser oldı. Fi'l-vāḳiʿ tīr-i iṣābet-per-i tedbīri resīde-i hedef-i ḥuṣūl olmaġla menzil-gīr olup mürūr-ı müddet-i ḥaml ile ṣaḥn-ı ʿāleme bir ferzend-i vālā-ḥaseb ve bir şehzāde-i ʿālī-neseb pā-nihāde-i ẓuhūr oldı ki tāc u baḫt-ı pederi gevher-i vücūdıyla ser-bülend ve taḫt u salṭanat-ı vālidi fīrūzmend eyledi. **Li-münşi'ihi:**

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün
Ḳadem başınca ol mihr-i saʿādet
Olup dünyā żiyādār-ı meserret
Ḳudūmıyla ṣafā-yāb oldı ʿālem
Ḳulūb-ı nāsdan gitdi ġam u hemm
Duʿāsın eyleyüp erbāb-ı ʿirfān
Melekşāh itdiler nāmını ol ān

Neṯr: Bir şehzāde-i civān-baḫt idi ki ẓuhūrıyla sīneler gencīne-i sürūr ve ḫāṭırlar encümen-i ḥużūr olup gūyā teşrīf-i mehd-i ʿizzet idince ṣaḥn-ı ʿālem ve çeşm-i felek bī-merdüm ü bī-merdümek idi yaʿnī ḥüsn ü ānda ve şeref ü şānda **naẓm**:

[46] Her ne kadar kötü huylu, bela yüzünden felekten şikayet ederse de aslında o kendi kötü huyundan dolayı belaya düşmüş olur.

[47] Metinde üzeri karalanan sözcük cümlenin akışına göre tahmin edilmiştir.

جز در آیینه و آبش نتوان دید نظیر"
جز در اندیشه و خوابش نتوان یافت بدل"[48]

Neṡr: maẓmūnınca naẓīri rū-küşāde-i ʿālem-i vücūd ve cilveger-i feżā-yı şuhūd **[8b]** olmayup gehvāre-i aṣāletde bir ḫūrşīd-i żiyāpāş-ı ufuḳ-ı ʿālem ve gencīne-i salṭanatda bir şeb-çerāġ-ı encümen-efrūz-ı melek ü ādem idi. Ḥāṣılı **beyt**:

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Gözler görüp o māhı ḳulaḳlar işitmemiş
Güft ü şinīdi ʿāleme her gāh tāzedür

Neṡr: Pes pister-i nāz u naʿīmde perveriş-yāb-ı pistān-ı leṭāfet olup **mıṣraʿ**:

"Aña lālā geçinür ḫüsrev ü şīrīn dadı"

Neṡr: mefhūmınca zānū-nişīn-i dāye-i terbiyyet ve der-āġūş-ı perestār-ı ḳābiliyyet olaraḳ şīr-i māderden behre-gīr-i ġınā olup zīnet-efzā-yı naḫlistān-ı ḫırām olmaġa ḳudret geldi. Kendü ile hem-meclis ü luʿbet-sāz u enīs olmaḳ içün nāmı Gülrū ve kendüsi fitne-cū bir dāye-i behcet-māye ve bir perveriş-ger-i leṭāfet-vāye taʿyīn eylediler ki anuñ daḫi ḥüsn ü behceti bir mertebede idi ki şehzāde-i āzāde gibi bir Yūsuf-ı Mıṣr-ı melāḥat āvīḫte-i zencīr-i ʿaşḳı ve dīvāne-i silsile-i şevḳı olmaḳdan ḫalāṣ olmayup ʿāḳıbet sevdā-yı gīsūsıyla ber-geşte vü āvāre ve ibtilā-yı hevāsıyla felāket-dīde vü bī-çāre olduġı nüvişte-i ṣaḥīfe-i beyān olacaḳdur. Muḥaṣṣal bir perī-peyker-i āşüfte-ḫū idi ki çeşm-i ʿālem naẓīrin görmemiş ve bir ʿişve-ger-i cefā-cū idi ki gūş-ı cihān miṡlini işitmemiş. Ruḫsār-ı ṭarāvet-şiʿārı gül-bīz-i çemen-i ʿişve vü nāz ḳāmet-i dil-cūyı riyāż-ı ḥüsnde bir serv-i ser-firāz beden-i nāzüki gül-āgīn-i ḥadīḳa-i leṭāfet ve ḫamīr-i vücūdı āġuşte-i yāsemīn-i ḳameriyye-i nezāket idi. **Beyt**:

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün
Evṣāfı o māhuñ dehen-i ḫāmeye ṣığmaz
Taʿbīr-i mezāyā-yı nihān nāmeye ṣığmaz

Neṡr: Çünki şāh-ı pākīze-naẓar **[9a]** Melekşāh-ı aṣāletgevherini ḥavāle-i terbiye-i dāye ve tavṣiye-i muḥāfaẓa vü ḥimāye eyledi. Gülrū daḫi kemer-i ḫidmeti miyān-beste-i ihtimām ve pūşiş-i zer-beft-i terbiyyeti berçīde-i mınṭıḳa-i iḳdām eyleyüp nevāḫāne-i şehzādeye duḫūlında vaḳtā ki dīde-i ʿiffet-derīdesi cemāl-i şehzādeye resīde oldı. Evvel naẓarda dil-dāde-i mihr ü muḥabbetī ve şūrīde vü ser-mestī oldı. Ammā ne işlesün murġ-ı ber-hevāya dest-res olmaḳ sevdāsı ber-hevā vü heves olmaġın **beyt**:

[48] Ayna ve suyu dışında kimse benzerini göremez; düşünce ve rüyası dışında kimse emsalini bulunmaz.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Dest-i ḥayretle girībān-ı taḥammül oldı çāk
Aġlamaḳ da müşkil āh-ı cān-güdāz itmek de güç

Neṯr: meʾālini vefḳ-ı bāzū-yı ṣabr u taḥammül idüp **beyt**:

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Ḥıfẓ içün nüsḫa-i maḥabbetüñi
Eyledüm çāk sīnemi çü dolāb

Neṯr: diyerek nüsḫa-i ʿaşḳ-ı yārı ḥamāʾil-i gerden-i cān ve gevher-i muḥabbet-i dil-dārı ṣandūḳa-i derūnında nihān idüp kitmān-ı sırrı vesīle-i ḥuṣūl-ı vuṣlat ve ḫidmet-i şehzādede olmaġı maḥż-ı ʿizzet bilüp **mıṣraʿ**:

"bī-çāre-i ʿaşḳa rūy-ı dilber besdür bes"

Neṯr: nümūnesince seyr-i cemāl ile mütemettiʿ olmaġla nedāmet-i lāzımesine iştiġāl eyledi. Pes **mıṣraʿ**:

"شود چون ماه نو بدر تمام آهسته آهسته"[49]

Neṯr: vefḳınca şehzāde Melekşāh daḫi māh-ı çār-deh gibi hāle-gīr-i evc-i melāḥat ve revnaḳ-efzā-yı āġūş-ı ṭarāvet olmaġla seyr ü şikār ve geşt ü güẕāra liyāḳat gelüp **beyt**:

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Maşrıḳ-ı cāme-ḫ̆ābdan o perī
Āfitāba ya doġ ya doġdum dir

Neṯr: medlūlınca seḥergeh-i ḥarem-serā-yı ʿizzetden pāy-endāz-ı sāḥa-i devlet ola çeşm-i siyāhına sürme-keş-i ʿizz ü nāz ve vesme-ṭırāz-ı ebruvān-ı niyāz olup ʿarūs-ı ḳāmetine ilbās itdügi libās-ı tāze bāʿiṯ-i revnaḳ-ı bī-endāze olmaġla ḫırāmīde-i gülşen-serā-yı iclāl olduḳça dāye-i bī-māye **beyt**:

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Ḥüsn-i bī-miṯlüñ gören **[9b]** ṣunʿ-ı Ḫudāyı yād idüp
Ṣıdḳ ile elbet żamīrinden ṣadā-yı hū ḳopar

Neṯr: diyerek gülbāng-ı "صانك الله"[50] ile **naẓm**:

"حسرت قرین دیدهٔ حیرانی منست
لوح کتاب غم خط پیشانی منست"[51]

[49] Dolunay, yavaş yavaş hilale dönüşür.
[50] Allah seni korusun
[51] Hasret, benim şaşkın bakışımın yoldaşıdır; gam kitabının levhası da benim alın yazımdan oluşmaktadır.

medlūlini ser-nāme-i risāle-i āh u vāh iderek mānend-i sāye-i bī-ṭāḳat püşt-dāde-i dīvār-ı ḥayret olurdı.

(در اوصاف لطف طبع ملکشاه معارف انتباه)

(Tabiatında Lutuf Bulunan ve Bilgiden Haberdar Olan Melekşâh'ın Vasıfları Hakkında)

Şehzāde ise günden güne taʿlīm-i ʿilm ü kemāl ve taḥṣīl-i levāzım-ı mülūk-ı saʿādet-meʾāl iderek bir mertebeye vardı ki debistān-ı ʿaḳl u fıṭnatda İbn-i ʿAbbād ve Niẓām muʿāṣırı olsa zānū-zede-i pīşgāh-ı taʿallümi olmaġı sermāye-i dest-resī-i ẕekāvet ve meydān-ı hünerde Rüstem ü Dārāb hem-vaḳti olsa muḳābelegāh-ı rezm ü neberdinde nīze-i ḳahrından rehā bulmaġı cānlarına minnet bilürlerdi. Süḫan-ṭırāzī vü naẓm-āverīde Firdevsī vü Niẓāmī menḳıbe-pīrā-yı sābāş u taḥsīn ve nādire-gūyī vü dānişverīde Ḫüsrev ü Cāmī velvele-sāz-ı āferīn iderler. Ḥiddet-i ẕihni naḳdīne-senc-i gencīne-i ẕekā żamīr-i pür-fenni ṣayrefī-şinās-ı dükkān-ı ḥayā ḥüsn-i ḫat-nüvīslikde mümārisān-ı ʿilm-i ḫaṭṭ u ḳalem cān-dāde-i ḫidmetgerī-i devātı ve ḫāme-nüvīsān-ı erbāb-ı raḳam ṭuġrā-keş-i berāt-ı vaṣf-ı ẕātı idi.

Şebgeh ḫāver-i gītī-neverd-i āfitāb ārām-kün-i ḫ̆ābgāh-ı bāḫter-i ẓulmet-niḳāb ola

Melekşāh-ı şebāb-āṣār **mıṣraʿ**:

"پس طور عجب لازم ایام شبابست"[52]

Neṯr: medlūlınca hem-bezm ü muṣāḥibleri ḳadeḥ-nūşān-ı ser-der-i hevā birḳaç şūrīde-dilān-ı bāde-peymā ile ṭarḥ-ı meclis-i üns eyleyüp ṭaraf ṭaraf muṭribler mıżrāb-zen-i ṭanbūr-ı ʿişret ve naġme-pīrā-yı ḫoş-āheng-i ḳānūn-ṣervet olaraḳ **beyt**:

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Sāḳī getür şerābı ki ṣavt-ı hezārdan
[10a]Āvāz-ı nūş nūş peyāpey şinīdedür

Neṯr: Āvāzesini resīde-i mesāmiʿ-i sāḳiyān itdükçe her biri idāre-i cürʿa-i şevḳ ü neşāṭ eyledüklerinde sāġar-āşāmān-ı bezm-i ʿīş ü nūş neşʾe-i bāde-i gül-fām ile kec-külāh-ı ʿaḳl u hūş olup gāh ṣahbā-be-dest-i bezm-i ʿişret ve gāh būs-ı leb-i nemgīn-i sāḳiyān ile çāşnī-yāb-ı meze-i vuṣlat olduḳça ṣadā-yı hū hūyı resānīde-i felek-i aʿlā ve **beyt**:

[52] Öyleyse tuhaf davranışlar gençlik dönemine yaraşır.

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün
Elümde ġoncaveş peymāne āġūşumda cānāne
Bu bezm-i cān-fezāyı tāze ṭarḥ itdüm ẓarīfāne

Neşr: meʾālini edā iderlerdi. Melekşāh ise cürʿa-nūş u sergerm olduḳça " شرط الالفة ترك الكلفة"[53] muḳteẓāsınca miyāneden refʿ-i cilbāb-ı şerm itmekle tā-be-hengām-ı ḫ̆āb meclisi pür-sāz u söz ve kendüsi ṣadr-nişīn-i encümen-i ṭarab-efrūz idi. Seḥergeh yine İskender-i ḫurşīd-i enver ve ṭabl-zen-i nevāḥī-i şehr-i ḫāver olaraḳ ʿazm-i geşt ü güẕār ve ḳaṣd-ı ṣayd u şikār iderdi. Melekşāh-ı nāz-perver daḫi mānend-i mihr-i żiyā-fürūz-ı maşrıḳ-ı şeb ḫānesinden ṭulūʿ u bürūz idüp vükelāzāde-i devlet ve perverde-i ḫanedān-ı ʿizzet olan hem-nişīnleriyle pā-der-rikāb-ı luʿbetgāh olmaġla fenn-i fürūsiyyeti daḫi icrā-yı feżā-yı maʿrifet idüp çevgān-bāzī-i meydān-ı kemālde tevsen-rān-ı ġalebe ve āfitāb-ı zerrīn-i ṣavlecān şehzāde ile māh-ı mübāreze ber-geşte-i zemīn-i maġrib-i mülāʿabe olurdı. Kemān-keşī vü tīr-endāzlıḳda bir mertebede idi ki kemān-der-dest ve tīr-i hevā-bürrānı bā-şaṣt olduḳça murġ-ı ṭayarānı cān-ṭapīde-i saḳam ve fürū-geşte-i ʿarṣa-i ʿadem iderdi. Fi'l-ḥaḳīḳa fenn-i kemāndārīde bir mertebe ser-āmed idi ki murġ-ı hevā-pervāz hem-per-i tīri olmaḳ sevdāsında olsa **[10b]** leng-cenāḥ-ı pervāzgāh-ı cevv-i semā olup per-keşīde-i ferāġat ve āşiyān-gīr-i şāḫçe-i ʿuzlet olurdı. Cūd u seḫā vü kerem ve beẕl-i dīnār u diremde kef-i dür-pāş-ı deryā-nevālinde deryā-yı heft-nümūn bir avıç ṣu dergāh-ı ʿaṭā vü seḫāsında Ḫātem ü Miʿan kedū-be-dest-i deryūze-ḫūdur. Zamānesi Ḫātem ü Bermekīleri sāʾil-i iḥsānı ve Miʿan u Faẓlūn süḳāte-çīn-i ḫ̆ān-ı kerem-i bī-pāyānı idi.

بآنکه مقصود ازین اوصاف و مدحتها مدحت شهریار کامکار یست حفظ الله عن الآفات و جعله محروسا من الالم و البلیات)

(Bu vasfetme ve övmenin asıl Maksudu mutluluğa erişen padişahtır –Allah onu her türlü afetlerden korusun ve onu elem ve belalardan uzak kılsın)

Şebāngeh ki ḳalem-i müşk-bār ve ḫāme-i siḥr-āsār ile nigārende-i evrāḳ-ı beyān oldıġum vaḳʿa-i vāḳıʿanuñ maḥall-i mezbūrını tasṭīr ve medāyiḥ-i şehriyār-i pīşīn ü Melekşāhı keşīde-i süṭūr-ı taḥrīr eyledügümde ḫ̆āce-i debistān-i ʿirfān ve ʿallāme-i yegāne-i dāniş-bürhān yaʿnī pīr-i ḫured-i şīrīn-ḫiṭāb āġāz-ı ʿitāb-ı naṣīḥat-meʾāb idüp didi: "ey Naẓīf-i perīşān-meʾāl ve ey silsile-cünbān-ı vehm ü ḫayāl ne bu herze-kerde-i ṣaḥrā-yı bīhūdegī ve ne bu Türk-tāzī-i cilvegāh-ı efsürdegī ser-rişte-i maḳṣūduñı kūtāh ve

[53] Ülfetin şartı zorluğu terk etmektir.

mevcūd olmayanuñ medḥiyle efkāruñı tebāh eyleme ḳalem-zen-i ṣaḥīfe-i eṣer olduġuñ şehler bu se penc serāy-ı fānīde üç beş gün atup ṭutdılar ve her biri nevbetlerin ṣalup gitdiler dün mevcūd iseler bugün nā-būdlardur" diyü zebān-dırāz u ṭaʿne-endāz olup edā-yı naṣīḥat-ı merāret-kām ve icrā-yı ḥaḳḳ-ı kelām-ı şīrīn-encām eyledükde tevsen-rān-ı feżā-yı cevāb ve cilve-nümā-yı sāḥa-i ḫiṭāb olup didüm: "ey ser-çeşme-i dānişverī ve ey ümmīdgāh-ı teşne-lebān-ı **[11a]** serserī Fātiḥadan ḫātimeye dek zaḥm-keş-i mısṭar-ı taḥḳīḳ olduġum nefsü'l-emr bir şehenşāh-ı vālā-gevher ve bir cihān-penāh-ı ʿaẓamet-perverüñ vaṣf-ı cemīl ü medḥ-i celīline tevessül içündür ki evṣāf-ı meẕkūre-i maʿdūde ednā çākerinde mevcūde olup ẕāt-ı hümāyūnına münḥaṣıra evṣāf-ı maḫṣūṣa vardur ki ḥadd ü ʿadd mümkin degül ve ʿöşr-i ʿāşirine mülūk-i māżiyeden biri nāʾil olmaduġı ittifāḳīdür. Pādişāhān-ı ʿaṣr u zamān fermān-ber-i emri deryā-yı aḫḍar deryā-yı cūdından bir reşḥa-i kemteridür. Perverde-i ḫān-ı inʿāmı olanlar Ḥātem ü Bermekīye ṭaʿne-zen-i istihzā ve ḥalḳa-be-gūş-ı ġulāmı olanlar Miʿan u Faḍlūna ḳahḳaha-kār-ı taʿrīż-nümādur. Keyḫüsrevān-ı zamān cenībe-keş-i ıṣṭabl-ı devlet-meʾābı olmaġı minnet ve ḫavāḳīn-i ʿaṣr u evān ġāşiyedār-ı rikābı olmaġa pür-raġbetdür. **Li-münşiʾihi:**

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün
O bir şāh-ı mükerremdür ki Mevlā
Aña bī-ḥadd ʿaṭālar itmiş iʿṭā
Beyān olmaz anuñ aḫlāḳ-ı ẕātı
Ṣayılmaz ḥāṣılı ḥüsn-i ṣıfātı
Anuñla faḫr ider taḫt-ı selāṭīn
Odur ser-defter-i cümle ḫavāḳīn
Cebīninde nümāyān nūr-ı Aḥmed
Derūnı maẓhar-ı ḥubb-ı Muḥammed
Muʿīn-i şerʿ-i pāk-i Aḥmedīdür
Mülūküñ erşedidür emcedidür
Gürūh-ı bendegānuñ aḥḳarıdur
Naẓīf-i bende ʿabd-i kemteridür
Olup taḫt-ı saʿādet üzre ḳāʾim
Ṣafā vü ẕevḳ u ʿıyşı ola dāʾim

Neṣr: Perveriş-yāb-ı niʿam-ı şāhāne ve milʿaḳa-zen-i sofra-i mülūkāneleri olduġumuz tācdār-ı Süleymān-şevket şehriyār-ı Sikender-ḥaşmet eben ʿan-cedd velīniʿmetimüz efendimüzüñ medḥ ü vaṣfından ġayra zebān-dırāz-ı cürʾet olmaḳ maḥż-ı küfrān-ı niʿmet idügi ẓāhirdür. Ancaḳ **naẓm:**

خوشتران باشد که وصف دلبران"
"کفته آید در لباس دیکران[54]

Neṣr: mażmūnınca **[11b]** edā-yı vaṣf-ı kerīmānesi bu ṭarz-ı ḫoş-āyende ile nükte-pīrā-yı ṣaḥāyif-i āṣār ḳılındı.

حکایت عاشقی که وصف دلبر خود را بذکر آفتاب و ماه یاد کرد و جواب دادن او بسائل معترض

(Sevgilisinin vasfı söz arasında geçtiğinde ay ve güneşi anan âşık ve kendisine itiraz eden kişiye cevap vermesi hikâyesi)

Bir ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ kendü kūşe-i ʿuzlet-güsterinde pertev-i ḫayāl-i maḥbūbını zānū-zede-i pīşgāh-ı naẓar-ı merġūb ḫod-be-ḫod gāh māh-ı tābende-i evc-i melāḥat ve gāh ḫurşīd-i ufḳ-ı leṭāfet gāh ruḫsāre-i cānāneye berg-i gül ü sünbülden niḳāb ve gāh serv ü ʿarʿardan dem-zen-i vaṣf-ı ḳāmeti olmaġla ıṭnāb idüp her dem bir gūne dāstān-ı nev-peydā ve bir nā-şinīde edā ile gülistān-ı cemālinde naġme-serā olurdı. ʿĀşıḳ-ı nā-şād kendü ẕevḳıyla ḥoş-ḥāl olup **beyt:**

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Söylesün var ise ol ġonca-femüñ ġayrı sözi
Güle teşbīh iderem ʿārıżını işte yüzi

Neṣr: maḳālini manṭūḳ-ı nāṭıḳa-i ḫayāl iderken bīgānegān-ı ʿaşḳdan bir sengīn-dil ʿāşıḳ-ı āvārenüñ bu gūne güft ü gūy-ı bī-şuʿūrāne edāsına nigerān olup ḫande-fermā-yı dehān-ı istihzā ve ṭaʿne-endāz-ı zebān-ı nā-revā olmaġla didi: "Ey töhmet-i ʿaşḳ ile güm-nām ve ey bü'l-heves-i āşüftegī-kām bu efkār-ı jāj-ḫāyāne ve bu elfāẓ-ı bī-hūşiyāneden maḳṣūdına evḳātuñı bīhūde iżāʿate ʿaḳl rıżā virür mi? Ḥayf ki evḳātuñı hevā vü hevesde itlāf ve nuḳūd-ı ʿömrüñi ġafletde isrāf eyledüñ" diyü müteʿaṣṣıbāne **beyt:**

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün
Oḳur Ḳurʾān u İncīl ü Zebūrı
ʿAceb taḳvāsı var ammā ki ṣūrī

Neṣr: ṭarīḳasınca rāh-ı zühd ü ṣalāḥdan birḳaç kelimāt-ı ġayr-ı vāride ile dil-rīş-i mezbūrı tekdīr eyledükde bu gūne leb-küşā-yı muḳābele olup didi: "Ey nā-şinās-ı ʿaşḳ-ı cānān ve ey nā-fehm-i zebān-ı ʿāşıḳān **[12a]** māh u āfitābı ẕikrümden ġarażum yād-āverī-i ruḫsāre-i cānāndur. Gül didüm cānānumuñ leṭāfet-i rūyını taḫayyül eyledüm. Sünbül ẕikr itdüm būy-ı gīsūsın murād serv ü ʿarʿardan ḳāmet-i raʿnāsını yād eyledüm. **Beyt:**

[54] Güzellerin vasfının, başkaları tarafından söylenmesi daha hoştur.

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Ḳadd ü ʿiẕār u ḫaṭṭ-ı dil-ārāyı ṭālibiz
Ne serv ü ne gül ü ne semendür murādumuz

Neşr: Eger benüm zebān-ı ʿaşḳumdan fehmüñ olsa benden vaṣf-ı cānāneden ġayrı bir söz işitmezdüñ" diyü ḫatm-i kelām ve ḥarīf-i muʿārıżı ilzām idüp kendü ḥāline iştiġāl eyledi.

بکمال رسیدن حسن و جمال ملکشاه و ظهور شدن عشق کلرو و حیله نمودن او بصید و فریبش

(Melekşâh'ın güzelliğinin kemale ulaşıp Gülrû'ya aşkını izhar etmesi ve Gülrû'nun da onu av ve aldatma ile ona hile yapması)

Çün ki Melekşāh esbāb-ı ḥüsn ü cemālde resīde-i ḥadd-i kemāl olup ḫurşīd-i tābdārı ḳurṣ-ı āfitābe-i ṭarāvet ve māh-ı rūy-ı zībāsı bedr-i münīr-i ufḳ-ı behçet olduġı Gülrū-yı çeşm-i verīdeye meh-tābe-i ketān-ı ṣabr u taḫammül olmaġla **beyt:**

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Hezār zaḫm-ı ġama cilve-gāh iken göñlüm
Fütāde-i heves-i merhem olmasun n'olsun

Neşr: edāsını edā ve **Mısraʿ:**

"ʿĀşıḳ odur ki ʿāşıḳ ide yārı kendüye"

me'ālini icrā mülāḥẓasıyla Melekşāh-ı pā-der-hevāyı pā-beste-i zencīr-i ʿaşḳı itmek sevdāsında oldı. Egerçi mīve-i şāḫsār-ı vuṣlatı bülend ve rişte-i ārzū-yı Gülrū ol mīve-i nā-çīdeyi fürū-bürde itmege kūteh-kemend idi. Ammā

(حکایت زلیخا که بر دیوار خلوتسرایش تصویر جمال خود کرد تا یوسف علیه السلام بهر طرف که بنکرد صورت وی بیند و بوی میل کند)

(Hz. Yûsuf'un her nereye bakarsa onun suretini görüp ona meyletmesi için halvet yerinin her duvarına kendi resmini tasvir ettiren Züleyhâ'nın hikâyesi)

Züleyḫā ʿaşḳ-ı Yūsuf ile kūşe-nişīn-i telehhüf olduḳda Ḥażret-i Yūsuf-ı ʿişmet-dāmen berçīde-dāmen-i ʿiffet-i me'men olmaġla **naẓm:**

"من طلبکار صورت یارم
نه مقید بنقش دیوارم"[55]

[55] Ben sevgilinin yüzünü istiyorum; duvardaki nakışla ne işim var.

Neşr: diyerek ol şāhid-i **[12b]** ʿaşḳ-be-ser Züleyḫā-yı fitneger ḳulūb-ı ṣūfiyān gibi naḳş-ı taʿalluḳdan āzāde bir ḳaṣr-ı nādīde vü sāde yapdırup cevānib-i erbaʿasında dīvār u cüderānına kendü ṣūret-i dil-firībini taṣvīr ve Ḥażret-i nübüvvet-bürhānı yanında āġuş-küşā-yı teslīm olmaḳ ṣūretinde naḳş-zede-i dīvār-ı tezvīr itdürdi. Tā ki Yūsuf aleyhisselām bu naḳş-ı nā-revāyı gördükde Züleyḫāya meyl-i ṭabʿı ẓuhūr idüp bu taḳrīb ile pā-nihāde-i teslīm ü rıżā ola diyü ol ḳaṣr-ı fitne-nuḳūşda envāʿ-ı zīb ü zīnet ile zīver-efzā-yı ārāmgāh u ḳarār ve bāzū-figen-i bālīn-i teraḳḳub u intiẓār olmaġla **beyt:**

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Dilden nuḳūş-ı ġayr çehān oldı gelmedi
Āṯār-ı ġam ʿazīz-i cihān oldı gelmedi

Neşr: diyerek Ḥażret-i Yūsufı daʿvet ve ṭaraf ṭaraf nümāyiş-efzā-yı ḥüsn ü behçet oldı. Vaḳtā ki şeġafḫāne-i ḳuṣūr-māyesine ḳadem-nih-i icābet ve **mıṣraʿ:**

"از برای چیست دوست میکنی"[56]

mefhūmın levḥ-i kitāb-ı ḫidmet eyledi. Züleyḫā daḫi perde-ber-endāz-ı ḥicāb ve zānū-ber-maḳām-ı ḫiṭāb olmaġla **beyt:**

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Ey mest-i ʿaşḳ verd-i nihānı bilür misün
ʿAşḳuñ ne ḥālete ḳodı cānı bilür misün

Neşr: meʾālini muḳaddime-i ʿarż-ı merām idüp ṭālib-i vuṣlat-ı dildār olduḳda Yūsuf-ı Ṣıddīḳ bu güft ü gūyı istimāʿ ve revzene-i derūn-ı feyżnākinden pertev-i mihr-i hemm ü ārzū iltimāʿ eyledi. Lākin bürhān-ı pāk-dāmenī-i peyġamberī cārūb-ı ḫār u ḫasi teng-rāh-ı nā-sezā-verī olup cebīn-be-ḳafā-yı teslīm ü rıżā ve pāy-endāz-ı bīrūn-ı ḫalvet-serā oldı. Bināberīn Gülrū daḫi murġ-ı pāk-pervāz-ı ḫāṭır-ı Melekşāhı rübūde-i dām-ı tezvīr itmek sevdāsıyla günbegün kendüye vesme-ṭırāz-ı ebrū ve libās-pūş-ı zerrīn-ḳāmet-i **[13a]** dil-cū ve her gün bir revnaḳ-ı tāze ile cilvegāhında ʿaşḳ-bāz ve envāʿ-ı muʿāmelāt-ı fitne-girāne ile şīve-sāz olduḳça Melekşāh daḫi bi-ḥasebi'l-beşeriyye **beyt:**

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Cilve itme öldüm ey rūḥ-ı muṣavver el-amān
Ṭarz-ı reftāruñla ḳopdı şūr-ı maḥşer el-amān

Neşr: zemzemesin tekrār iderek bi'l-āḫare ʿāşıḳ-ı ser-bāz ve āşüfte-i ẕevḳ u niyāzı oldı. **Mıṣraʿ:**

"Ol hümāya ʿāḳıbet dām eyledi rām eyledi"

[56] Onu niçin dost ediniyorsun?

Ancaḳ Melekşāh her vechile ʿāḳıbet-endīş ü ʿāḳil ve ʿişmet-vaḳārda kāmil olmaġla her ne ḳadar ki mest ü serāsime-i maḥabbet ve bī-hūş-ı dārū-yı meveddetī ise de yine āteş-i ʿaşḳını zīr-i ḥākister-i nihānī iderdi. Ammā **beyt:**

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün
ʿĀşıḳlıġuma şāhid-i ʿādil mi degüldür
Evżaʿ-ı ḥazīnümle ġarībāne nigāhum

Neṯr: vefḳınca muʿāmele-i ʿaşḳ-bāzāne ve nigāh-ı bī-ḫūdiyāne şāhbāz-ı ḫāṭır-ı Melekşāh-ı ḫoş-ḫū bāz u figen-i ʿaşḳ-ı Gülrū olduġını ḥis eyledükde **naẓm:**

چون اثر قرب مصور شود"
جاذبهٔ شوق فزونتر شود"[57]

Neṯr: medlūlınca ol fitne-cūy-ı bī-şekīb tekrār teşmīr-i sāḳ-ı mekr ü firīb idüp **beyt:**

feʿilātün feʿilātün feʿilün
Hiç maḥabbet gibi cevher olmaz
Böyle dil alıcı dilber olmaz

Neṯr: edāsıyla bir gice ḫalvetḫāne-i Melekşāhda basṭ-ı kilīm-pāre-i buḳalemūn idüp envāʿ-ı nāziş ile āġūş-ı nevāzişini ḥamāʾil-i gerden-i muʿānaḳa itdi. Melekşāh daḫi **beyt:**

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Dāne-i ḫāline baḳ cennet-i ruḫsārında
Nice ṣabr eylesün Allāhı severseñ ādem

Neṯr: diyerek dāne-çīn-i ḫāl-i ruḫsāre-i dildār

و ان رضاع الكأس اعظم حرمة"
و اوجب حقا من رضاع لبان"[58]

mefhūmını edā iderek ṣahbā-keş-i laʿl-i ābdār-ı yār olmaġa başladı. Yaʿni **beyt:**

mefʿūlü mefāʿilün feʿūlün
Ol iki nihāl-i al-gūn-pūş
İtdi biri birini der-āġūş

Neṯr: [13b] Lākin mücerred būs u muʿānaḳa ile ḳanāʿat itmeyüp ṭarafeynden daḫi ārzū-yı vuṣlat der-kār ve her biri ṭalebkār-ı būs u kenār olmaġın giderek birbirlerine **beyt:**

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

[57] Yakınlık eseri görününce, iştiyak cazibesi artar.
[58] Bardaktan süt içmek, göğüsten süt emmekten daha iyidir.

Ne reftārında ol şūḫuñ ne güftārındadur ḥikmet
Nezāketle küşād-ı bend-i şalvarındadur ḥikmet

Neṯr: me'ālini īmā ile berçīde-i liḥāfe-i şerm ü ḫaclet ve ber-ṭaraf-sāz-ı ḫavf u ḫaşyet olup bend-küşā-yı kemer ü miyāne olmalarıyla āmīḫte-i şīr ü şeker eyleyüp bāzār-ı viṣālde ḫarīdār-ı metāʿ-ı kām ve endāze-i şümār-ı dībāce-i merām dād u sited der-kār ve her biri mest-i bāde-i vuṣlat-ı nā-güvār oldılar. Ammā **beyt:**

mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün
Verā-yı perdede yaḳdı çerāġ-ı ḫūrşīdi
Ḫayāl-bāz-ı zamāne ne gösterür görelüm

Neṯr: Sepīde-dem ki ḫaṭīb-i ḫorūs-ı seḥerī **Arabī**

قد طلع الشمس و هبّ الشمال"
اقترب الوقت و انتج الجمال"[59]

me'āliyle ḫuṭbe-pīrā-yı minber-i nevḥa-gerī olduḳda cāme-ḫ̆ābından Melekşāh daḫi nīm-mest ü kec-külāh ḫumār-ālūd-ı bezm-i düşīne-i ʿişret çeşm-i mesti nīm-ḫ̆āb-ı şebāne-i vuṣlat olarak bīdār ve ārzūmend-i gül-geşt-i gül ü sünbülzār oldı. Gülrū daḫi **beyt:**

mefʿ ūlü fāʿ ilātü mefāʿ īlü fāʿ ilün
Düşdükçe maẓhar-ı nigeh it dil-figārıñı
Gözden bıraḳma bende-i bī-iʿ tibārıñı

Neṯr: edāsıyla Melekşāhdan cūyende-i iltifāt u nevāziş olduġında

حکایت اعرابی و خلیفهٔ بغداد بطریقهٔ ملاطفه که در هر دو میانه واقع کشته بود

(Karşılıklı Şakalaşan Bedevî ile Bağdâd Halîfesinin Hikâyesi)

Bādiye-peymāyān-ı ʿArabdan bir ʿArab-ı laṭīfe-meşreb ḫūşe-çīn-i ḫırmen-i iḥsān-ı ḫalīfe-i zamān olmaḳ ümidiyle şehr-i Baġdāda ʿazīmet ve bārgāh-ı ḫalīfeye duḫūle dest-res-i müknet olduḳda ḫalīfe-i mihmān-nevāz ʿArab-ı tenhā-revi kendü mihmān-serā-yı luṭfında simāṭ-keş-i müvāsāt **[14a]** olup[60] milʿaḳa-zen-i maʿiyyet ve öñlerine bir ṭabaḳ bālūde gelmekle şīrīn-meẕāḳ-ı çāşnī-i ülfet olduḳlarında ʿArab-ı beşāşet-rū leb-küşā-yı laṭīfe-gūyī olup didi: "ey ḫalīfe-i zamān ḥālā Allāhü ẕü'l-celālle muʿāhede eyledüm ki baʿde'l-yevm āsitānuñdan ġayrda gelū-bend-i gürsinegī olmayup bu

[59] Güneş doğup kuzey rüzgârı esti; vakit yaklaştı ve güzellik ortaya çıktı.
[60] Cümlenin akşına göre "idüp" olması daha uygundur.

ḫ̆ān-ı bī-kerān-ı luṭfuñdan bālūde-ḫ̆ān-ı iltifātuñ olam" didükde ḫalīfe ḥaẓ eyleyüp didi: "Ey ʿArab-ı leṭāyif-meşreb her vaḳt bu ḳapularda icāzet-yāb-ı duḫūl olmaḳ olmaz. Gāhīce bir mānīʿ ẓuhūruyla der-bānlarımuz ḳomayalar. Pes ʿahdüñ şikest olmaḳ lāzım gelür. Tevekkelī muʿāhedeye cürʾetüñ cürʾet-i fużūlāne olmuş olur" diyü taḥrīk-i silsile-i mülāṭafa idüp ḫāṭır-ı ʿAraba daġdaġa-baḫş-ı kesr-i ʿahd ü peymān olduḳda ʿArab-ı ḥāżır-cevāb daḫi "ey ḫalīfe-i nevāziş-meʾāb ben bu ʿahdümi yirine getürmekde ṣābitü'l-ḳadem olup her gün mülāzım-ı dergāhuñ ve icāzet-cūy-ı duḫūl-i bārgāhuñ olmaḳda taḳṣīrāt itmem. Eger ruḫṣat-dih-i duḫūl ve ḫ̆ān-küşā-yı ḳabūl olmazsañuz taḳṣīrāt sizden ẓuhūr ider benden ṣudūrı ne iḥtimāl" diyü ṭayy-ı naṭʿ-ı muṣāḥabet-i leṭāyif-iştimāl eyledi. Melekşāh daḫi **beyt:**

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Hiç ola mı cān u dil elde ḳoya dāmānuñı
Ey boyı servüm boyuñca görmüşem iḥsānuñı

Neşr: diyü zencīr-i girih-gīr-i gīsū-yı Gülrū pāy-bend-i Melekşāh-ı sāde-rū olmaġla **naẓm:**

"جرأت اظهار تجرد نکوست
خاصه بشغلی که بود هر دوست"[61]

Neşr: vefḳınca tecerrüd-güzīn-i taʿalluḳ-ı dīgerān ve nişīn-i ṭarabḫāne-i cānān olup gāh dendān-zen-i mīve-i ābdār-ı şeftālū ve gāh ḫūger-i vuṣlat-ı **[14b]** yār-ı dil-cū olmaġın şām u seḥer zānūbezānū-yı ʿişret ve pehlūbepehlū-yı vuṣlat olmaġla **li-münşiʾihī:**

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Ne peder dāʿiyesi ḳaldı ne fikr-i devlet
Cümlesin itdi fedā ol şeh-i ālūde vü mest

Neşr: seng-i hevā ile sebū-şiken-i ʿırż u vaḳār ve ʿaḳīb-ı bīdārīde lāzıme-i dest-būsī-i pederini ferāmūşkār olup ʿıyş u ṣafāsında ve nefsi hevāsında idi. Ancak **mıṣraʿ:**

"Sipihr geçer düşüñ devri bir ḳarāra degüldür"

mefhūmınca çün ki pederi şāh-ı miḳdār-şinās Melekşāh-ı hevā-istīnāsuñ bu gūne muʿāmele-i bīgāne-meşreb ile ālūde-i lehv ü ṭarab oldugından kendüye mezāḥim-i daġdaġa vü infiʿāl ve dāʿiye-i vuḳūf-ı ḥāl ẓuhūrıyla ıṭṭılāʿı içün Melekşāha ādemler gönderüp aḥvālini tecessüs itdürmekle pür-teşvīş ü keder muntaẓır-ı ḫaber oldı. Vaḳtā ki ʿişret-serāy-ı Melekşāha varduḳlarında şehzādeyi mest ü şeydā birbirleriyle ḳadeḥ-peymā ve dāʿī-i vuṣlat der-kār ve her biri āġuş-küşā-yı būs u kenār dünyā gözlerinde dāne-i ḫardal ve çirk-āb-ı

[61] Tecerrüd gösterme cüreti iyidir. Özellikle arkadaş uğrunaysa…

ālūdegī ile pā-der-vaḥāl gördiler. Bu ḥāl-i ḥayret-meʾābdan herkes engüşt-gezā-yı istiġrāb olup vuḳūʿ-ı ḥāli bārgāh-ı şāha iʿlām ve şehzādelerinüñ āteş-i ʿaşḳla maḥrūru'l-fuʾād olduġın ifhām eylediklerinde şehriyār-ı ġayret-kīş Melekşāhuñ aḥvālinden ḫaberdār olınca "و ایُّ نعیم لا یکدره الدهر"[62] mıṣdāḳı āşikār oldı. Pes bu ḫaber-i ḥayret-eserden ḥazīn ü ġamnāk ve ḥār ḫār-ı hecr ile câme-i ārāmı çāk olup nūr-ı dīdesinüñ bu güzergāh-ı ʿaşḳ-ı mecāzīden güzer ve menzil-i resīde-i ḫalāṣ olmasıyla bī-keder olması bābında maḥremān-ı esrār-ı devlet ve ṣāḥibān-ı umūr-ı **[15a]** salṭanat ḫuṣūṣā ol ḥakīm-i feylesof-tedbīr ve üstād-ı Eflāṭūn-naẓar ile meclis-sāz-ı istişāre olduḳda tedbīr-i ḫalāṣında her biri leb-küşā-yı ḳīl ü ḳāl ve envāʿ-ı vehm ü ḫayāl eyledikçe ḥakīm-i pür-fehm ü tedbīr levḥ-i zānūsın āyīne-i tefekkür eyleyüp **beyt:**

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Ḳadr-i ḥācetce söyleyüp de sükūt
Cümleden ʿāḳılānedür ḥaḳḳā

Neşr: mażmūnını düstūrü'l-ʿamel itmekle ser-be-mühr-i sükūt istimāʿ-ı ḳīl ü ḳālleriyle dil-ḫırāş u mevḳūf-ı mevḳıf-ı daġdaġa vü telāş idi. Çünki idāre-i keʾs-i münāvebe ile nevbet-i cürʿa-nūşī-i muṣāḥabe ḥakīme geldi bu gūne ṣahbā-be-dest-i taḥḳīḳ olup didi: "Egerçi sevdā-yı maḥabbet teʾsīr eyleyen göñle endīşe-i tedbīr bī-hūdedür lākin cümleden muḳaddem şehzādemize iʿmāl-i ḳāʿide-i erbāb-ı fıṭnat olunup kendüye naṣīḥat içün meclis-i ḫāṣ-ı şehriyārīye daʿvet olunsun naṣīḥat-ı fevāʾid-i bī-şümārı münderice vü menāfiʿ-i bisyārı mündemicedür. Bā-ḫuṣūṣ şehzādemüz zekā vü kemālde ʿaḳl-ı ḥādī ʿaşere ve ṣıyānet-i ʿırż u vaḳār ile sirişte bir vücūd-ı aṣālet-gevherdür. Şimdiki ḥālde aña naṣīḥatden ġayrı nefʿ virür bir şeyʾ yoḳdur" diyü ḫātime-bend-i risāle-i taḥḳīḳ olduḳda herkes bu nüsḫa-i rāy-ı ḥaseneye taḳrīż-nüvīs-i taṣdīḳ olmalarıyla bi'l-āḫare Melekşāhı pīş-i şāha daʿvet eylediler. Şehriyār-ı Cem-cenāb daḫi ciger-kūşesine imāle-i rūy-ı ḫiṭāb idüp didi: "Ey şemʿ-i ṭarab-efrūz-ı eyvān-ı peder ve ey bedr-i münīr-i ufḳ-ı ḥüsn-i siyer gevher-i vücūduñla efser-i iftiḫārum mükellel ẓuhūruñla āyīn-i salṭanatum mükemmel mihr-i ruḫsāruñla merdümek-i çeşmüm rūşenā ḫurşīd-i ʿizāruñla revzene-i ümmīdüm pür-żiyādur. Dīde-i ḥayātum ḫāb-ālūd-ı memāt olmazdan muḳaddem gözüm **[15b]** baḳaraḳ seni taḫt-ı iclāle iclās ve kendüm bir kūşede āsūde-nişīn-i daġdaġa-i umūr-ı mülk ü nās olmaḳ isterüm. Ḥālā fütāde-i hevā vü hevesi ve rūz u şeb enīs ü hem-nefesi olduġuñ Gülrūnuñ fırīfte-i reng ü būyı olmak ile güm-geşte-i rāh-ı ḍalāl ve esīr-i gīsū-yı şāhid-i bī-māl olmaḳ saña düşmez. **Beyt:**

[62] Zaman hangi bolluğu bozmamıştır?

mefūlü fāʿ ilātü mefāʿ īlü fāʿ ilün
Zinhār virme şāhid-i bāzāra göñlüñi
Ḥüsn ü cemālde meh-i Kenʿ ān olursa da

Neṯr: Bu gūne evżāʿ -ı ġayr-ı maḳbūle ile kendüñi hedef-i tīr-i levm itmege revā görmeye. Ey nūr-dih-i dīde-i ḥayātum Gülrū didügüñ egerçi kendü baġımuzdan ser-zede bir rez-i duḫter-i fitne-engīzdür lākin lāzıme-i ʿırż u vaḳār ve tekmīl-i nāmūs-ı salṭanat-medārānı fedā idüp kendüñi melūm u medḥūr itmeden rehā itmek vech-i vecīhdür. Bu sevdā-yı ḫāmdan fāriġ ol. **Beyt:**

feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün
Būy-ı gül gibi evveli ḫoşdur
Ṣoñı ammā zükāma bāʿ iṯ olur

Neṯr: ʿaşḳ-ı mecāzī ḳanṭara-i ḥaḳīḳatdür. Ḳanṭara güẕergāh-ı sübül-i iḳāmete ṣāliḥ degül bir püldür. Bu pederiñi hengām-ı pīrīde pāymāl-i ġam u melāl ve ḫāṭır-āzār-ı ḥüzn ü infiʿ āl eyleme" diyü levāzım-ı naṣīḥat-ı müşfiḳāneyi edā Melekşāh daḫi gūşdār u ışġā eyledükde dest-i pederini būsegāh-ı şifāh-ı şermsārī ḳılup didi: "ey şāḫsār-ı ḥadīḳa-i ḥayātum ve ey bār-āver-i naḫl-i ʿizzetüm ber-āverde-i dest-i ġavvāṣ-ı keremüñ olan leʾālī-i nuṣḥ u pendüñ zīb-i sāmiʿ a-i hūşumdur. Arabī:

"محضتنى نصح لكن لست اسمعه
ان المحب عن العذال فى صمم"[63]

Bu ḥālet-i ġayr-ı marżıyyeden ben rāżı degül fikr-i ʿāḳıbet-i ḥālile maḥzūnum ammā **beyt:**

feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilātün feʿ ilün

Kākülüñ çözdi o meh açdı livā-yı ḥüsnin

Baʿ d-ez-īn ṣabr u ḳarār-ı dile yā hū yā hū

Neṯr: meʾālince ʿaşḳ ile āşüfte-dil olaldan berü ʿinān-ı iḫtiyārum **[16a]** elde degül. Ḳabūl-i mevʿ iẓada pā-der-gilüm. Çeşm-i cānān-bīnüm ne vaḳt ki müşāhede-i cemāl-i yār ile rūşen-ger olur nigāh-ı raġbetümde bütün dünyā ẕerreden kemterdür" diyü şīrāze-bend-i risāle-i cevāb olduḳda pederi daḫi pençe-ber-dehān-ı ḫāmūşī olup " "خذوا العلم من افواه الرجال"[64] manṭūḳınca hakīm-i rāst-maḳālden daḫi Melekşāh ḥaḳḳında cūyā-yı naṣīḥat olduḳda ol daḫi nāḫun-ı ser-tīz-i ḥikmet ile ḥall-i ʿuḳāl-i pāy-ı meskenet idüp didi: "ey nev-bāde-i bāġzār-ı kühen ve ey bülbül-i naġme-serā-yı gülzār-ı süḫan ḫayr-ı

[63] Bana samimi bir şekilde nasihat ettin; ama ben onu dinlemedim. Azarlanan âşık suskundur.
[64] İlmi büyük adamların ağızlarından alınız.

ḫalef-i mülūk-i pīşīn nūr-ı ḥadeḳa-i pādişāhān-ı salṭanat-mekīnsin sīneñi nuḳūş-ı ṣuverden pāk ve āyīne-i derūnuñı müşāhede-i şāhid-i maʿnā ile tābnāk eyle. Sīneñ gencīne-i gevher-i meʿānī ve āyīneñ naẓargāh-ı çeşm-i emānī ola. Yoḫsa şāhid-i ṣūrī pür-ʿayb u ʿār ve dāmen-i ẕilleti ālūde-i ġubār-ı heves-şiʿārdur. Şehvet-i nefsüñi zīr-i pā ve kendüñ mānend-i ḫūrşīd evc-i ʿalāya irtiḳā eyle. Eben ʿan-ced taḫt-ı emcedde ʿālī-rütbe vü şarḳ u ġarbda nām-āver ü pür-kevkebesin. Ārzū-yı nefsile kendüñi pest ve seng-i hevesle şīşe-i ʿırżuñı şikest eyleme. ʿUlüvv-i şānuñı fikr idüp sāye-miṣāl alçaḳlarda gezme. Ḫorūs u müʾeẕẕin hikāyesi ki niçe ḥiṣṣeyi müştemile bir ḳıṣṣa-i şāmiledür gūş-zed-i istimāʿuñ olmadı mı?" didükde Melekşāh daḫi "ne gūne ṣūret-bend-i naḳş-ı ẓuhūr olmışdur istimāʿıyla ola ki ḥiṣṣedār olam" diyü çeşm ü gūş-ı cūyendegī olduḳda ḥakīm-i ḥikmet-şiʿār daḫi āġāz-ı ḳıṣṣa-i ʿibret-āṣār idüp didi:

Ḥikāyet-i Ḫorūs u Müʾeẕẕin

Bir ḫorūs-ı vaḳt-şināس bāng-zed-i vaḳt-i taʿayyün-istīnās oldugında bir müʾeẕẕin didi ki **[16b]** "ey ḫorūs-ı ṣayḥa-meʾnūs senüñ gibi vaḳt bilür bulınmaz. Sen ḳadar fevāt-ı vaḳtden bir ḫıred ḳorḳmaz. Bu mertebe dānāyī ve naġme-serāyīde mekānuñ küngüre-i ʿarş-ı berīn ve ṣaña fevḳ-ı semāda mekīn olmak lāyıḳ idi. Ne ḥāletdür ki bu mezbelegāh-ı fenāda minḳār-zen-i cīfe-i nā-revāsın" didükde ḫorūs-ı fürḳat-sürūd bu gūne nevḥa-ger-i cevāb-ı mevrūd olup didi: "belī yine de menzilgāhum evc-i ʿalā ve iʿtibārum cümleden aʿlā idi lākin mütābaʿat-ı nefs ü şehvet ile bu ḫākdān-ı tīrede rütbem pest oldı. Eger hevā vü hevesi yek-nefes güẕer eylesem bu alçaḳlarda ne gezerdüm. Riyāż-ı ḳudsde maḥrem ve ḫorūs-ı ʿarş ile hem-dem olurdum. **Li-münşiʾihi:**

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Āh elinden bu nefs-i bed-murāduñ
Olmuş-iken maḳarr-ı riyāż-ı beḳā
İndirüp bu basīṭ-ı ġabrāya
İtdi menzilgehüm ḫażīż-i fenā

Neṣr: meʾālini ẕeyl-i sürūd-ı cevāb ve müʾeẕẕin-i sāʾilden refʿ-i iştibāh-ı bā-ṣavāb idüp yine dümdār-ı mākiyān-ı hevā ve şendrīz-i cīfe-i fenā olmaġa gitdi. İmdi ey şehzāde-i āzāde bu ḳıṣṣadan ḫiṣṣe-gīr-i ʿibret olup hem-çü ḫorūs-ı ẕillet-meʾnūs kendüñi ḫāk-i meẕelletde pāymāl ü meslūs itme" didükde bī-çāre Melekşāh daḫi sirişk-rīz-i çeşm-i ḥamiyyet ve ḫūn-feşān-ı dīde-i ġayret olup didi: "ey üstād-ı ḥikmet-ābād ve ey ḫāce-i fıṭnat-bünyād ravża-i kelām ü pendüñden būy-ı ḥikmet şemm eyledüm. Feyż-i luṭfuñla debistān-ı terbiyyetinüñ şākird-i kemterīniyem. Söyledigüñ cümle kelimāt-ı pür-ʿibret dür-i nā-süfte-i deryā-yı ḥikmetdür. Lākin miṣḳab-ı ḳabūlile āvīze-i gūş-ı hūşum itmekde ḳudretüm yoḳdur. Zīrā **beyt:**

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün
Dil ṭıflı ki āvāreligüñ leẕẕetin aldı
Ḫayr itmez o bir daḫi debistān-ı ümīde

Neṯr: Āvāre-i gūy-ı ʿaşḳ-ı cānān **[17a]** bir daḫi ārām-ı mekān-ı ʿaḳl u sāmān ider mi? Ārām-ı cān u dilümden bir laḥẓa cüdā olmaḳdan ḫākister-pūş-ı külḫan-ı felāket olmaḳ cānuma minnet ve mādām ki bu teng-serāy-ı fānīde cürʿa-nūş-ı ḥāyātam **mıṣraʿ:**

"يا من ز جان برارم يا جان من برايد"[65]

mıṣdāḳınca Gülrūdan ferāġat nice mümkin ʿaşḳ bir derd-i nāgehānīdür ki şāh u dervīş yeksān ve meṭālib-i heme muvāṣalat-ı cānāndur. Bu ḫaste-i fürūmāndeye ʿarż-ı dārū-yı dermāndegī maḥż-ı ḫayāldür. "هيهات تضرب فى حديد بارد"[66] diyerek zebān-dırāz-ı taʿrīż olduḳda Melekşāhuñ ḳabūl-i mevʿiẓa itmesinden meʾyūs olmaġla kendü ḥāline ḳoyup āstīn-efşān-ı taʿarruż-ı naṣīḥat-meʾnūs oldılar. Egerçi Melekşāh-ı ālūde-dil pederi şehriyār-ı ġayret-perver ve ḥakīm-i ḥikmet-eṣer ile bu gūne bī-bākāne muḳābele-i fużūlāne idüp rū-gerdān-ı ḳabūl ve ʿādet-i meʾlūfesi üzre vuṣlatḫānesine ḫutve-endāz-ı duḫūl oldı lākin ol gice ṣabaḥlara dek encüm-şümār-ı elem ve ʿālem gözine zindān-ı ġam olmaġla endīşenāk ʿāḳıbet-i ḥālini fikr ile sīne-çāk olup tedbīr-i kārında hezār gūne fikr ile fetīle-fürūz-ı ṣabāḥ oldı. Ḫançer-i levm-i lāʾim derūnını pür-yāre ve bu gūne hedef-i tīr-i ṭaʿn u taʿrīż olduġından āvāre olup **mıṣraʿ:**

"Yā seferdür yā taḥammül ikiden ḫālī degül"

diyü iḫtiyār-ı sefer ile ġurbet-nişīn-i iḳlīm-i bīgānegī olmaḳdan ġayrı ile çāre bulamayup ol gün Gülrū ile ḳavl ü ḳarār idüp aḫşamisi ʿale'l-ġafle birer esb-i ṣabā-reftāre süvār ve müteḥammil-i bend-i zād u tūşe olup bir ṭarafa firār eylediler. Birbirlerine ise **beyt:**

mefūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Pīş-i nesīm-i ʿaşḳa **[17b]** düşen kāh-ı kemterüz
Gerd-i ġamuz nişeşte-i dāmān-ı ḥayretüz

Neṯr: edāsıyla rīg-i beyābān-ı felāket ile ālūde-dāmān-ı ġurbet olup **beyt:**

mefūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Pūyā-yı şāh-rāh-ı maḥabbet olup gider
Hergiz göñül ne bedraḳa ne reh-nümā bilür

Neṯr: diyerek bu ḥāl üzre tāziyāne-zen-i tevsen-i iḳdām ve ṣaḥrā-neverd-i bādiye-i ālām oldılar. Pes yolları bir deryāya güẕer ve

[65] Ya ben candan geçeceğim, ya benim canım çıkacak.
[66] Heyhat, soğuk demiri dövüyorsun.

verāsına geçmekle āsūde olmaġı muḳarrer bildiler. Bir ṭarīḳla ol baḥr-ı bī-kerānı güẕere eṭrāf u eknāfı cüst ü cū iderken ṣaḥn-ı deryāda bir sefīne hüveydā ve gelerek sāḥil-i ḳarārda peydā olduḳda şehzāde vü Gülrū **beyt:**

mefūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Ṣalsun sefīne-i dili baḥr-i melāmete
Deryā-şināsı ʿaşḳ hevādan ṣakınmasun

Neṯr: zemzemesiyle keştī-süvār-ı deryā-yı ʿaşḳ ve bād-bān-küşā-yı zevraḳ-ı şevḳ olaraḳ revāne oldılar. Bir ḳaç mil ḳaṭʿ-ı mesāfe iderek miyāne-i baḥrde bir dıraḫtistān-ı çemen-ārā ve bir bīşe-zār-ı ḫāṭır-küşāya uġrayup nevāḥī vü eṭrāfında maḥbes-sāz-ı ʿişret olur nüfūs-ı ādemiyāndan bir ferd olmamaġla kendülere ḳarārgāh bilüp kenārında lenger-endāz-ı keştī-i bād-reftār ve der-ʿaḳab pā-nihāde-i geşt ü güẕār oldılar. Vāḳıʿā bir naḫlistān-ı cān-fezā idigi ṭaraf ṭaraf murġān-ı ḫoş-elḥān-ı naġme-pīrā-yı bālā-yı dıraḫtān ve her dıraḫtuñ zīrinde hem-leẕẕet-i kevṯer bir cūybār revān olup berg-i şāḫları hem-çü bīd-i mecnūn ser-fürū-bürde-i kenāre-i cū ve eṭrāfında mīve vü bārları rīḫte-leṭāfet-i fırdevse ṭaʿne-endāz-ı āb-ı rū idi. **Li-ġayrihi:**

müfteʿilün müfteʿilün fāʿilün
Bir İrem-i ḫurrem-i ẕātü'l-ʿimād
Ġayret-i ṣad cennet-i Şeddād u ʿĀd
Olsa eger Çīne nesīmi vezān
Ṣūret-i Mānīye virür tāze cān
Çeşme-i ḥayvān **[18a]** gibi cūlar revān
Ḫıżr u Sikenderler alur tāze cān

Neṯr: Çün ki cān u dil **ber-leb-āmede** ol iki yār-ı ġurbet-dīde böyle maḥall-i pür-ṣafāyı gördiler. Kendülerine ḥayāt-ı tāze ḥāṣıl olup **ḳıṭʿa:**

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Ṣanmañuz kim diyār-ı ġurbetde
Kişi mesrūr olup ṣafā sürmez
Dūr olur gerçi kim aḥibbādan
Hele aʿdā yüzin daḫi görmez

Neṯr: manṭūḳınca bir bün-i dıraḫt u cūybārı cāy-ārām u ḳarār idüp ṭarḥ-ı bezm-i ʿişret iderek ẕevḳ u ʿālemlerinde bāde-nūş-ı sāġar-ı ülfet ve ḳadeḥ-peymā-yı meclis-i vuṣlat olup peder ü vaṭanı ferāmūş ve ʿırż u devleti **yek-gūş** eylediler. Çünki şehzāde vü Gülrū ʿizzet-serā-yı rāḥatdan reh-neverd-i menzil-i miḥnet olduḳlarından ḫüddām-ı ʿatabe-i Melekşāh ḫabīr ü āgāh oldılar. Bir ṭarafdan şehzādelerinüñ fırāḳ u efkārı ve bir ṭarafdan şehriyārlarınuñ ḫavf-ı tīġ-ı cān-sipārıyla ʿālem başlarına teng olup yek-sere ġırīv ü nāle ile vuḳūʿ-ı ḥāli

şāhlarına ifāde itmeleriyle maḳām-ı fermān-berīde üstāde oldılar. Egerçi meşreb-i istiġnā-pesend-i şāhāne üzre **beyt:**

feʿilātün feʿilātün feʿilün
Bir içüm ṣu ise yu andan elüñ
Sevdigüñ çün ki ġayra māʾildür

Neṯr: maḳālince ṣūret-i ġażabını iẓhār itmedi. Ammā engüşt-i ġayreti kemīde idüp reg-i aṣālet-i müşfiḳānesi cünbīde olmaġla ṭaraf ṭaraf cüst ü cū ve nām u nişānların her ṭaraf tekāpū içün ādemler taʿyīn eylediler. Lākin bir yirde ḫaber ü ḥālleri maʿlūm olmamaġla tevsen-i saʿy u ihtimāmların beste-i ıṣṭabl-ı yeʾs ü ferāġat itdüklerinde raṣad-şinās-ı sipihr-tedbīr ḥakīm-i ḫūrşīd-mesīr tevcīh-i rūy-ı mūrācaʿat ve bu kārda **[18b]** cūyā-yı himmet olduḳda tesliyye-baḫş-ı ḳalb-i şāhī olup didi: "ey pādişāhum anları ele getürmekde mütekeddir olacaḳ bir iş yoḳdur. **Beyt:**

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün
Yaḳışmaz sīne-i Cemşīde endūh
İrişmez rūy-ı mihre dūd-ı enbūh

Neṯr: Ey şehriyār-ı bende-perver şehzādenüñ tedbīr-i kārı vech-i sühūletle mutaṣavverdür. Be-her-ḥāl meşāḳḳ-ı sefer ü ġurbet kendüye kār ve bu ḥāle peşīmān u dil-figār olup ṭāʾir-i şevḳ-ı vaṭānī bāl-küşā-yı hevā-yı aṣlī ve girifte-ṭabʿ-ı ārāmī-i mekān-ı süflī olmaġla bu semte ricʿat ve ḳarār-dāde-i bām-ı devlet olur. **Naẓm:**

"یوسف کم کشته باز آید بکنعان غم مخور
کلبهٔ احزان شود روزی کلستان غم مخور"[67]

Neṯr: Ancaḳ el-ḥāletü hāẕihī ḳanġı encümen feyż-yāb-ı nūr-ı teşrīfi ve ḳanġı ʿişretgāh germiyyet-peẕīr-i pertev-i luṭfıdur maʿlūmumuz olup efkārıyla āyine-i derūn-ı ṣafvet-nümūnumuzı tekdīr itmeyelüm" diyü bir āyīne-i gītī-nümā īcād ü ibdā[ʿ] eyleyüp şarḳ u ġarbı pīşinde ṣūret-bend-i teşāhüd eyledükde gördiler ki bir cāy-ı ṣafā-güsterde ʿişret-sāz ve birbirlerine **beyt:**

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
ʿAşḳuñ şarābıdur ḳonulan sāġar-ı dile
Mihrüñdür āb u tāb viren gevher-i dile

Neṯr: maḳālini nuḳl-ı meclis-i miḥnet-güdāz eyleyüp peymāne-be-dest evgār u ser-mest ṣūretā birbirlerinüñ müşāhade-i rūlarıyla ḫoş-ḫāṭırlar lākin maġlūb-ı hevā vü ġaflet olmalarıyla maʿnen ḳāṣırlardur. Çün şāh u ḥakīm bu ḥāli muʿāyene eylediler.

[67] Yolunu kaybetmiş Yûsuf Ken'ân'a geri dönecektir gam yeme; hüzünler kulubesi bir gün gül bahçesi olacaktır gam yeme.

Temādī-i şeġaf u hevālarına sīne-çāk ve āteş-i ġayret ile derūnları āteşnāk oldı. Egerçi şehriyār-ı Cem-cāh ve ḥakīm-i ḥikmet-intibāh bu ḥāle teselsül-i eşk-i lāle-gūn ile pā-be-zencīr-i cünūn olmaḳ mertebelerine vardılar. Ammā şehzāde daḫi **naẓm:**

"یوسف که بمصر پادشاهی [19a] میکرد
میکفت کدا بودن کنعان خوشتر"[68]

Neṯr: mışdāḳınca gerçi muvāṣalet-i dildārile her biri ḫoş-dil ve bāde-i ʿıyş u şevḳıla mest ü ḳanzil idiler lākin her bār yād-ı vaṭan u peder rişte-bend-i ḫāṭır-ı şehzāde-i ġayret-perver olmaġla **beyt:**

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün
Gülşenüñ sensüz güli sūzende aḫkerdür baña
Lālenüñ her bergi ḫūn-ālūd-ı ḫancerdür baña

Neṯr: meʾālini ḫūn-ı çeşmile ser-i saṭr-ı dībāce-i nedāmet-meʾāl ve ḥamāme-i zebān-ı ḥālile cānib-i pedere irsāl idüp ḫod-be-ḫod tīġ-ı ser-tīz-i levmile sīne-āzār **naẓm:**

"کارها کردهٔ وآخر کار
چون پشیمان شوی ندارد سود"[69]

Neṯr: ṭaʿnıyla zebān-dırāz-ı felāket-şiʿār olmaḳda idi. Pes bu ḥālleri mütemādī ve mütābaʿat-ı hevāları dest-şūyī-yi meyl-i sūy-ı vaṭana bādī oluyor. Bir nāme-i fürḳat-āmīz taḥrīr ve **beyt:**

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün
Unutduñ kūşe-i tārīk-i fürḳatde bu mehcūrı
Düşer mi saña böyle bī-vefāluḳlar gözüm nūrı

Neṯr: ʿunvānını levḥa-ṭırāz-ı dībāce-i dil-peẕīr eyleyüp bir ḳāṣıd-ı şevḳ-engīz ile irsāl ve bir sāʿat evvel pīş-i şehzādeye vuṣūle istiʿcāl eylediler. Nāme-ber-i ḫoş-siyer daḫi sevḳ-ı maṭıyye-i şevḳ-eṯer iderek cāygāh-ı Melekşāha vuṣūl ve pīş-i meclisine nüzūl eyledi. Teblīġ-i levāzım-ı risāletden ṣoñra ḥasret-i müşāhede-i rūyiyle gevher-i ḳalb-i şāhī pür-inkisār ve şevḳ-ı teşrīfiyle dil ü cān-ı pādişāhī dīde-dūz-ı rāh-ı intiẓār olduġını ifāde ile basṭ-ı muḳaddime-i niyāz ve muntaẓır-ı cevāb-ı dil-nüvāz olduḳda şehzāde daḫi **beyt:**

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Dār-ı ġurbetde kişi añduġı demde vaṭanı
Dil geçer cānları cānlar teni ten pīreheni

[68] Yûsuf Mısır padişahı olduğunda, "Ken'ân'ın bir fakiri olmak daha iyidir" dedi.

[69] Öyle işler yapmışsın ki sonunda pişman olacaksın ama fayda etmeyecek.

Neṯr: mefhūmınca ẕikr-i vaṭan u peder şemşīr-i şerḥa-rīz-i sīne-i pür-keder olmaġla eşk-rīz-i çeşm-i nedāmet olaraḳ gāh būse-kerde-i **[19b]** şefāh-ı ḥasret ve gāh māliş-gāh-ı cebīn-i fürḳat idüp çeşm-güẕār-ı müṭālaʿā olduḳda mażmūnı envāʿ-ı nevāziş ü istimāleti müştemil ve kemāl-i luṭf u müvālātı muḥtemil bir gül-i ḫoş-būy-ı ḥadīḳa-i uṣūl olmaġın zīver-i destārçe-i iṭāʿat ü ḳabūl idüp **naẓm:**

خیال روی تو چون بکذرد بکلشن چشم"
دل از پی نظر آید بسوی روزن چشم"[70]

Neṯr: edāsını cevābnāme ve **naẓm:**

دارم امید عاطفتی از جناب دوست"
کردم جنایتی و امیدم بعفو اوست"[71]

Neṯr: mażmūnını manṭūḳa-i nāṭıḳa-i ḫāme idüp pey-rev-i ḳāṣıd-ı ḫoş-āyāb ve biñ cānla pā-der-rikāb şitāb olmaġla rū-mālī-i pederine vaʿde eyledükde nāme-ber-i pür-meserret ise **beyt:**

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün
Nāmeyle dile bir ḫaber-i şevḳ-eṯerüm var
Ol naḫl-i vefādan yine bir berg-i terüm var

Neṯr: mefhūmını ḫātime-i ḫidmet iderek bir yed-i ṣabāveş rū-be-zemīn-i āsitāne-i şehriyār-ı dil-ḫoş olup tebşīr-i ḳudūm-ı ferzend ile ḫidmeti pesendīde vü taḥsīn ve kendüsi nāʾil-i iḥsān-ı dāver-i Cem-āyīn oldı. Melekşāh daḫi ser-be-girībān-ı ḫaclet ve gerden-i tīġ-ı ḫaşyet olaraḳ tevbekārāne ʿafv-cūyāne bārgāh-ı şāha vuṣūl bulup istiʿfā-yı cürm-i güẕeştesiyle ḫāk-i pāyını sürme-i çeşm-i dil ü cān eyledükde **ʿArabī:**

کریم اذاما جائه متجرم"
تنسم ریح الصفو من الف فرسخ"[72]

mıṣdāḳınca şehriyār-ı maʿẕaret-şiʿār daḫi kemāl-i ḥüsn-i muʿamele ile ʿöẕrini ḳabūl ve bu vażʿını teġallüb-i ʿaşḳ-ı nā-ṣabūra maḥmūl buyurup sīne-i merḥamet-sekīnesinde yer ve āġuş-ı kereminde ḳadrini ber-ter itmekle dü çeşmini būsegāh-ı leb-i ikrām ve himmet-i luṭfını nihāde-i dūş-ı iḥtirāmı idüp bi'ẕ-ẕāt yanında taḫt-ı ʿizzeti kendüye mesken ve āyine-i baḫtını **[20a]** ṣayḳal-ı iltifātıyla rūşen eyledi.

[70] Senin yüzünün hayali, gözümün gül bahçesine uğradığında gönül ona bir nazar attıktan sonra gözün penceresine doğru geldi.

[71] Dost tarafından gelecek iyiliğe dair ümidim var; her ne kadar cinayet işledimse de onun affedeceğine dair ümidim var.

[72] Merhametli bir kimseye suçlu geldiğinde bağışlama rüzgârı bin fersahtan esmeye başlar.

Melekşāh daḫi gün-be-gün elṭāf-ı ʿamīme-i peder ile ḫāṭırı küşāde ve esbāb-ı ḥaşmet-i mülūkānesi kemā-kān āmāde olup gāh çevgān-bāzlıḳ ile tevsen-süvār-ı feżā-yı hüner ve gāh kemān-keşlıḳ ile āzmāyiş-i ṭabʿ-ı necābet-eṣer idüp evḳāt u ezmānı sūr u sürūr ve müşāhede-i cemāliyle ḫāne-i dil-i şāhī pür-ḥubūr idi. Ammā **beyt:**

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün
Göñülden rīziş-i eşkile dāġ-ı ārzū çıḳmaz
Ne deñlü eyleseñ tamġa-yı ʿaşḳı süst ü şū çıḳmaz

Neṣr: diyerek ʿaşḳ-ı Gülrū-yı āşüfte-ṭabīʿatden bir vechile dāmen-be-miyān-ı ferāġat olmayup dāʾimā esīr-i nīm-nigāh-ı iltifātı ve ḳurbān-ı besmelegāh-ı ʿaşḳ-ı ġaflet-nikātı olmaġın yine rüsvā-geşte-i levm-i melāmet-gūyān oldugı kesr-i ʿırṣ-ı salṭanata bāʿiṣ olmaġla pādişāh u ḥakīm ʿaḳd-i meclis-i cemʿiyyet ü encümen-ārā-yı naṣīḥat olup şehzādeye zebān-āver-i ṭaʿn u teşnīʿ ve bir zen-i nā-mihribāna hevādārlıġıla ḳadrini taẓyīʿ itdügini tevbīḫ idüp levāzım-ı pend-gūyīde ḳuṣūr itmediler. Çün ki Melekşāh bu gūne āteş-i levmile sīnesi kebāb ve sīḫ-ı miḥnetde pür-ıżṭırāb olup bu cerḥ-i nā-mülteʾim ile āġışte-i ḫūn u ḫāk ve sirişk-i ġayretle dīdesi nem-nāk oldı. Gāh rīş-keş-i dest-i fikret ve gāh ser-fürū-bürde-i zānū-yı ḥayret olup ne ʿaşḳ u maḥabbet derūnından zāʾil ve ne eline melāmetden ġayrı bir şeyʾ vāṣıl oluyor. Bu ḥāl üzere melūm u medḥūr ve mirʾat-ı ḫāṭırı işkeste vü meksūr oldugı rūzberūz eṣer idüp bir rehāgāh u meferr mülāḥaẓasıyla serāçe-fürūz-ı ġam olup ḥayātından bīzār ve temennī-i mevtile pür-rīş ü āzār olmaġla bir gün **[20b]** Gülrū ile bir ṣaḥrāya pā-nihād ve birbirlerine naẓar-efgen-i miḥnet-nihād olmalarıyla envāʿ-ı sūz u güdāz ile maḳāle-sāz-ı nāz u niyāz olaraḳ şekve-ṭırāz-ı cevr-i gerdūn ve gileh-sāz-ı vażʿ-ı rūzgār-ı dūn olup her ikisi dest-i sāḳī-i dehrden cürʿa-nūşī-i mevti kendülerine ḥayāt-ı nev bilmekle ol ṣaḥrā-yı pehnāda tūde tūde heyzüm ü heyme getürüp mānend-i kūh u hāmūn bir püşte-i firāz eylediler ki vaṣfı āteş-zen-i gelū-yı ḫāme-i beyāndur. Ammā herkes Melekşāhuñ murādından ġāfil maḳām-ı ḥayretde **beyt:**

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün
Hezār naḳş-ı firīb itdi āşikār henüz
Daḫi bu şuʿbede-bāz-ı felek ne kāra döner

Neṣr: diyü pā-ber-cāy-ı dehşet olup şehzādenüñ bu gūne kāra mübāşeretiyle kār-güẕār oldugın şehriyāra ifāde vü iḫbār eyledüklerinde murādını kendüye ḥavāle ile netīce-i kāra çeşm-küşā-yı intiẓār oldılar. Pes bu kār daḫi tamām olup ol feżā-yı vesīʿde iḥżār itdükleri tūde-i heyzüme nāʾire-i kānūn-ı derūnlarından bir şerer-i kemter ḥavāle ve birden īḳād u ināre itmeleriyle **mıṣraʿ**

"Bir şererden ḫırmen-i ʿālemgehi sūzān olur"

maşdūḳınca bir āteş-i sūzān ẓāhir ü ʿıyān olup ʿālem deryā-yı āteş olmaġla mevce-i ṭūfān-ı şerer-pāşı pençe-zen-i girībān-ı felek oldı. Gülrū vü Melekşāh daḫi şerāre-i āh-ı sūznāklerin nişāngāh-ı sübḥa-i ṣüreyyā ve ḳaṭarāt-ı eşklerin gül-güne-ruḫsāre-i ṣerā iderek **beyt:**

mefāʿ ilün feʿ ilātün mefāʿ ilün feʿ ilün
Semender eyle Ḫudā ʿandelīb-i ḥānemüzi
Hücūm-ı şuʿ le-i dil ṭutdı gülsitānımuzı

Neṯr: zemzemesiyle cilve-künān-ı derūn-ı nār-ı sūzāna ʿaṭf-ı ʿinān eylediler. Ammā ḥikmet-i ṣunʿ-ı Kirdigār ve ʿināyet ü faẓl-ı **[21a]** Perverdigār ile şehzāde-i pāk-ṭıynet Melekşāh-ı ḫoş-ḫilḳate mānend-i Siyāvūş-ı bī-günāh ol āteş-i kūhveş cilvegāh olup derūn-ı āteşde çeb ü rāst raḫş-süvār-ı meydān-ı melāmet ve ḫūy-çīn-i cebhe-i ṭarāvet olaraḳ bir ṭarafdan cilve-rīz-i ḥayāt olup geldi. Bir gül-i rengīn-ʿ iẕār idi ki gülistān-ı leṭāfetden ser-zede-i ẓuhūr olmış ne esb ü raḫtına bir şerer ve ne vücūd-ı pākize-siriştine bir żarar irişmiş. Gülrū-yı āşüfte-ḫū ise ḫākister-i āteş-i fenā olmaġla reh-rev-i ṭarīḳ-ı memāt olmış bir giyāh-ı ḫod-rū idi ki gül-bün-i aṣālet-i Melekşāhı iḥāṭa idüp şāḫ-efgen-i ḥadīḳa-i rāḥat olmaġa mānīʿ olmaġla eṭrāfından imāṭa vü izāle olunup endāḫte-i āteş-i şuʿ le-feşān ve ḫākisteri süm-i sütūr-ı neẓẓāregān ḳılınmış.

حکایت منازعۂ منافق با دین پرستی

(Bir Münâfık ile Bir Mümin'in Münazaası hikâyesi)

Bir ehl-i Ḥaḳ müʾmin-i pāk-iʿ tiḳād merd-i ṣāḥib-i rüşd ü reşād ile bir şaḫṣ-ı münāfıḳ ḥarīf-i nā-muvāfıḳ hem-meclis olup incirār-ı kelām ile mübāḥaṣeleri dīn ü īmān baḥṣine müsāḳ olmaġla ol merd-i āgāh iṣbāt-ı müddeʿ āda ibrāz-ı edille vü güvāh itdükçe ol şaḫṣ-ı nifāḳ-mecbūl gerden-pīç-i ḳabūl olup īḳād-ı şerāre-i ẕehūḳ u buṭlān itmekden ḫālī olmayup eṣnā-yı münāzaʿ a-i mükāberet müdāfaʿ asında merd-i āgāh-ı ḫāṭır-intibāha bu güne dehen-bāz-ı kelām-ı pür-iştibāh olup didi: "ḥaḳḳ-ı daʿ vāda iṣbāt-ı müddeʿ āya ḳudretdār ve atyān-ı bürhāna müknetvār iseñ ḫāriḳu'l-ʿ āde bir emri ṣūret-bend-i manaṣṣa-i muʿ āyene eyle tā ki beni iskāt u ifḥām itmekle bī-iḫtiyār ḥalḳa-bend-i güş-ı teslīm ü rıżā ve üstāde-i maḳām-ı ḫidmet-i **[21b]** rāstīn-nümā olam" didükde ol merd-i ṣāḥib-dil daḫi cevāb-dād-ı şaḫṣ-ı gerden-der-ġıl olup didi: "ikimüz daḫi ḫırḳalarımuzı birbirlerine piçīde idüp mānend-i zer ü miss minfaḫa-zen-i āteş-i ifnā ve pūte-i tecrübeye ilḳā idelüm ġayret-i ḥaḳ ẓuhurıyla ḳanġımızuñ zer-i maġṣūṣu'l-ʿ ayār-ı iddiʿ āmuz ḫāliṣ ü ṣāf ve āyīne-i ḫūrşīdveş żiyā-pāş u şeffāf olursa ḫilʿ at-i zerīn-i nesīc-i mübāḥaṣe-i ḥaḳḳıyyet-iştimālini berdūş-ı ṣāhid-i ṣıdḳ-ı bihterīn-meʾ āl ider" didükde bu reʾ y-i ḫoş-muḳābeleye ṭarafeynden rıżā-yı rāst-muʿ āmele bulunmaġla ikisi daḫi ḫırḳalarını

birbirine piçīde idüp tecrübegāh-ı daʿvā-yı ḥaḳḳ u bāṭıl olan küre-i pür-āteşe endāḫte eyledüklerinde sūzişgāh-ı ḫırḳa-i münāfıḳ olmaġla mānend-i ḫas ü ḫāşāk sūḫte-i nār-ı buṭlān-sūẕ ve ṣafvet-baḫş-ı ḫırḳa-i müʾmin-i ṣādıḳ olmaġla mānend-i nūr-ı yaḳīn derūn-ı āteşde lemʿa-fürūz oldı. Pes şehzādelerinüñ bu ḥālini müşāhededen herkes dāmen-zen-i kānūn-ı istiġrāb ve tūde-i remād-ı āteş-i istiʿcāb olup Melekşāhı istiḳbāl ve envāʿ-ı sürūr ile resānīde-i menzilgāh-ı iclāl itdüklerinde şehriyār-ı cihān-ābād çeşm-i rūyını tekrār būs ve kendüsin iltifāta meʾnūs idüp firāz-ı taḫtda cā-nümā-yı şeref ü iʿzāz ve dūş-ı aṣālet-berdūşını ḫilʿat-pūş-ı imtiyāz eyledi. Ammā Melekşāh müfāraḳat-ı Gülrūya bir vechile ṭāḳat getüremeyüp her dem **beyt:**

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün
Çekemem derd-i firāḳuñ meded ey māh meded
Görmedüm buncılayın bir ġam-ı cān-gāh meded

Neṯr: diyerek firāḳıla cān-ḫaste ve hecrile dil-şikeste nāle vü feryādı velvele- **[22a]** endāz-ı sipihr-i berīn ve rūz u şeb fiġān u enīn ile dil-ḫūnīn ṣaḥn-ı sarāyı ḳāmet-i ḫırāmīde-i cānāndan ḫālī ve mirʾat-ı ḫāṭırını keder-i firāḳla mālī gördükçe **beyt:**

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün
Olmaz bu cihān ḥāṣılı bir ḥālde dāʾim
Geh ḳaṣr-ı Züleyḫā ise geh beyt-i ḥazendür

Neṯr: meʾālini müşāhede ile ḥarāret-i nār-ı maḥabbet ve sūziş-i āteş-i firḳat ile āh u feryād-ı cāngāh idüp vücūdını tebāh itmek mertebelerinde **mıṣraʿ**

"کاش من سوختم او میماند"[73]

Neṯr: zemzemesiyle ḫ̆āb u ḫūrı ḥarām ve bir yirde ḳarār-dāde-i rāḥat u ārām olmayup **beyt:**

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Sensüz cihānda ʿāşıḳa ʿişret revā mıdur
Sensüz ṣafā-yı ehl-i maḥabbet ṣafā mıdur

Neṯr: diyerek nāvdān-ı dīdesi ser-şār-ı ḫūnābe-i ġam ve sīne-i miḥnet-sekīnesi çāk-zār-ı elem olup derūnı ḫancer-i ḫüzn-ile pür-dāġ ve zindegānī-i cihāndan dest-i şūy-ı ferāġ olmaġla siyeh-rūzī-i baḫtıla fürū-refte-dem ve tā-be-maḥşer derūn-ı āteş-i cānān-sūzda cāy-gīr-i iḳāmet olmaduġına dest-zen-i zānū-yı nedem seyl-āb-ı çeşminden ʿālem ġarīḳ ve kendüsi kānūn-ı firḳatde ḥarīḳ olduġı şehriyār-ı ġayyūra bāʿiṯ-i derrendegī-i cāme-i ḥużūr olup **naẓm:**

[73] Keşke ben yansam da o kalsa idi…

بنی آدم کسی بی غم نباشد"
اکر باشد بنی آدم نباشد"[74]

Neṡr: mażmūnı ẓuhūrıyla āyīne-i ḫāṭırı ālūde-i ġubār-ı ıżṭırāb ve sefīne-i derūnı deryā-yı ġayretde pür-inḳılāb tedbīr-i ṣalāḥında ʿāciz ü fürūmānde olup üstād-ı fenn-i ḥikmet ḥakīm-i rāst-ḫilḳate tevcīh-i rūy-ı niyāz ve leb-cünbān-ı **mürācaʿat-ı imtiyāz** olduḳda bu gūne zānū-be-sāḥa-i cevāb ve dest-bend-i kemer-i ḫiṭāb olup didi: "ey pādişāh-ı İskender-ṣıfāt Gülrū ki çemān-efzā-yı bāġzār-ı ḥayāt iken şehzādemüz pā-beste-i **[22b]** zencir-i maḥabbeti olmaġla dil-dāde ve kenāre-i cūy-ı ʿaşḳında serv-üstāde idi. El-minnetü lillāh ki anuñ inʿidāmıyla ʿuḳde-i ḫāṭırı münḥall-i nāḫun-ı āzādegī olmışdur. Elbette **beyt:**

feʿilātün mefāʿilün feʿilün
ʿĀşıḳ olup firāḳa düşmekden
Ölmek anuñ yanında yüz ṣuyıdur

Neṡr: Bu ḳadar firāḳla nā-ṣabūr ve āh u vāh itmede çāk-kün-i girībān-ı ḥużūr olduġı istibʿād olunmaz. Be-her-ḥāl bu dōlāb-ı çarḫ u gerdūn gerdān olaldan berü ʿaşḳuñ ḥāli budur. **Mıṡraʿ:**

"Bunda şāh u gedā berāberdür"

Ancaḳ bu bābda sebīke-i zer-ʿayār-ı ḥüsn-i tedbīri rīḥte-i pūte-i iṣābet-eṡīr itmek içün tīşe-zen-i maʿden-i ḫayāl ve be-dest-āver-i tibz-i pākīze-meʾālem ki ḥālā şehzādemüz her kārda ser-āmed ü yektā ve ḳavānīn-i şāhāneyi dānā taḫt-ı pādişāhīye sezādur. Kendü nūr-ı dīdeñ ve ḫūrşīd-i rūyıla rūşen çeşm ü dīdesin böyle bir veled-i erşed ki ḫayr-ı ḫalef-i ḳarīnü'ş-şerefüñdür. Ḥāl-i ḥayātuñda maḳālīd-i umūr u devleti ḫazīne-i ḥıfẓına teslīm ü taḳlīd ve eczā-yı mülk ü ʿālemi reʾy-i pür-niẓāmına ḥavāle ile şīrāze-peẕīr-i cemʿiyyet ü **taṡfīd** itmekle taḫt-nişīn-i istiḫlāf ve ḫilʿat-ber-dūş-ı iḫlāf olup ser-dāde-i efser-i şāhī ve ṣāḥib-sikke-i pādişāhī olduḳça umūr-ı salṭānata iştiġāl ve her gice bir meh-pāre-i ḫūrşīd-ṭalʿata āġuş-dırāz-ı gerden-i vuṣlat-iştimāl olursa Gülrūyı ferāmūş ider yoḫsa ġayrı gūne tedbīri dūr-mānde-i dāʾire-i ʿaḳl u hūşdur" diyü imżā-nüvīs-i ḫātime-i kelām ve pīş-kerde-i müṭālaʿagāh-ı şehriyār-ı İskender-iḥtişām eyledükde pādişāh-ı ḥaḳ-şinās ve Dārā-yı gerdūn-mümāss daḫi mühr-zen-i ḳabūl olmaġla erkān-ı devlet ve aʿyān-ı ḥażret-i vükelā **[23a]** vü ümerā ve erbāb-ı dīvān-ı ʿādālet-iḥtivā ser-cümle şāyeste-i ḫiṭāb-ı nevāziş-iştimāl ve nāʾil-i ḥiṣṣe-i maḳāl olanları daʿvet ve ʿaḳd-i meclis-i cemʿiyyet idüp ṣaḥīfe-i ḫāṭır-ı şāhīde raḳam-gīr-i fikret olan emr-i vekāleti pīş-nihād-ı ehālī-i meclis eyledükde herkes nüsḫa-i pāk-

[74] Ademoğullarından hiçbiri kedersiz olmaz; eğer olursa o zaman insan olmaz.

mülāḥaẓa-i şāhīyi zīver-i maḥfaẓa-i ḳabūl ve āvīze-i gerden-i teslīm-i iṣābet-maḥmūl itmeleriyle āsitāne-i tehniyede kemer-beste-i ḫidmet-i ḫısāyī ve āmāde-i merāsīm-i bīʿat-ı ṣafā-nümāyī olup derḥāl şehzādelerini taḫt-ı şāhīye iclās ve ḫilʿat-ı fāḫire-i pādişāhīyi ḳāmet-i nāzükine ilbās eylediler. Melekşāh-ı nīrū-penāh daḫi pā-nihād-ı süllem-i ʿulā olup vücūd-ı pākīze-siriştiyle serīr-i dāveri iʿtilā bulduḳda cümlesi zemīn-i pāy-ı taḫtı būs-kerde-i şefāh-ı edā ve levāzım-ı tehniyyet-i cihāndārīyi icrāyla itmām-ı āyīn-i bīʿat ve icrā-yı ḳavānīn-i tehniyyetden ṣoñra menḳabe-ḫ ̆ān-ı şābāş u āferīn oldılar. Şehzāde-i āzāde egerçi ḥadāṣet-i sinn-i şebābiyyet ṭavrında bir zen-i nā-mihribān-ı ḫıyānet-mehrüñ ibtilā-yı hevā vü hevesiyle pey-rev-i ārzū-yı nefs-i bed-nefesi olup irtikāb-ı evżāʿ-ı bāride ile pür-şeġab u şūr ve melāmet-güzīn ü medḥūr oldı. Lākin kendüsi bī-iḫtiyār ve kār u emrinde pür-ıżṭırār olmaġla her ne ḳadar ki dāmen-ālūde-i çirk-āb-ı hevā olmış ise de yine ġayret-i Ḥaḳ ẓuhūrıyla āyīne-i ḫāṭırı ṣayḳal-peẕīr-i tevfīḳ olup ol tünd-ḫū Gülrū-yı ḫıyānet-cūnuñ mekr ü fırībinden ḫalāṣ olmaġla **beyt:**

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün
Gerdūn virir mi kimseye şīrāze-i niẓām
Tā ṣıḳmayınca mengene-i ıżṭırābdan

Neṣr: meʾālince netīce-peẕīr-i sūr u sürūr olup taḫt-ı emcedde icrā-yı levāzım-ı cihāndārıla kār-güẕār **[23b]** ve gitdükçe ol hevā vü hevesleri terkile dergāh-ı Ḥaḳḳa şükr-güẕār olup eyyām u leyālīsi ʿıyş u nūşıla güẕārān itmekle revnaḳ-efzā-yı erīke-i ḫāḳānī ve taḫt-ı ʿālī-baḫt üzre bārgāh-ı iḳbāli būse-cāy-ı şāhān-ı zamānī olmaġla ʿişret-serā-yı dehrde sāġar-āşām-ı ʿizz ü kām olup bu ḥikāye-i leṭāfet-māye daḫi bu maḥalde netīce-yāb-ı itmām ve mesṭūr-ı ṣaḥīfe-i iḥtitām oldı.

Dergāh-ı eḥadiyyet-penāh-ı İlāhīye cevāhir-i ḥāmd ü ṣenā-yı bihterīn-āṣār niṣār-kerde-i nāṭıḳa-i kilk-i ḫāṭime-kār olunur ki bu eṣer-i ḫoş-siyer-i nāzük-meʾāl cild-ārā-yı kütübḫāne-i iḥtitām-ı pākīze-ḫayāl olmaġla şāhid-i nevīn-i faẓl-ı Ḫudāvendī rū-nümā-yı miʾat-ı tevfīḳ-ı ebed-peyvendī olup yārī-i ḫāme-i cāmiʿu'l-ḥurūf-ı perīşān-edā ile ṣaḥīfe-pīrā-yı deffeteyn-i ʿibret-intimā olmaġı taḳdīr ve zerrīn-varaḳ-ı nām-ı şehenşāhī ile cedvel-ṭırāz-ı evrāḳ-ı ḫatmiyyet-encām ve revnaḳ-peẕīr-i cerīde-i itmām-ı ḫuceste-fercām olmaġı teysīr eyledi. **Li-nāmıḳıhi Meṣnevī:**

feʿilātün feʿilātün feʿilün
Nice şeh gevher-i iklīl-i kemāl
Nice şeh ẓıll-i Ḫudā-yı Müteʿāl
Oldı ol şāh-ı güzīnüñ bī-şekk
Zer-i ʿilm ü hünere ṭabʿı mehekk
Fehm ider ḳadrini ehl-i hünerüñ

Aña ʿarż eyle Naẓīfā güherüñ
Eylemez bu eṣer-i pāki hebā
Şāhid-i kāmuñ olur rūy-nümā
Ḥaḳ Teʿālā o şeh-i ẕi'l-keremi
O ḫudāvend-i cemīlü'ş-şiyemi
Ḥıfẓ idüp bīm ü kederden her dem
Görmeye āyinesi gerd-i elem
[24a] Ḫāne-i ḫāṭırı ābād olsun
İki ʿālemde de [ol] şād olsun
Diyeler ehl-i semāvāt u zemīn
Cān u dilden bu duʿāya āmīn

وقع فراغ بتبييض هذه النسخة اللطيفة بتوفيق الله و اعانته المنيفه لسنة اثنين و عشرين و مائة والف من هجرة النبوية عليه افضل التحيه والتحف"[75]

OKUMA SÖZLÜĞÜ

ʿadīde: çok, bir çok.

āġışte: bulaşmış, bulaşık.

āġūş-nişīn-i terbiyyet: terbiye kucağına oturan, terbiye edilmeye başlanan.

ālūde-i çirk-āb:pis suya bulaşmış.

āmīḫte: karışmış, karışık.

ʿamīme: umuma ait.

arāmī: dinlenme, dinginlik.

āstīn-efşān: yen silken, vazgeçen.

āsūde-nişīn: rahat ve mutlu bir şekilde oturan.

āşiyān-sāz: yuva yapan, kuran.

atyān: îrâd etme, getirme, getirilme.

āvīḫte: asılı, asılmış.

āyīne-i dü gītī: iki dünyayı gösteren ayna.

āzmāyīş: tecrübe.

[75] Bu güzel nüshanın yazımı, Allah'ın yardımı ile hicrî tarihinin 1122/1710-11'sinde sona erdi.

ʿazv: iftira.

bādiye: çöl, kır.

bādiye-kerd: çölde gezinen.

bādiye-peymā: çölde dolaşan.

bād-ram: bâtıl manasına (mütercimin anlamlandırması).

-bāf: dokuyan, dokuyucu.

bāl-güşā: kanat açan.

bāliş-gāh: yatak, yatak odası.

bālūde: büyümüş, neşv ü nemâ bulmuş.

bām: çatı, dam, kubbe.

baʿdezīn: bundan sonra, bundan böyle.

bār-āver: meyve veren.

basṭ: yayma, açma, genişletme.

basṭ-ı kilīm-pāre: kilim parçasını yayma.

bā-şaṣt: parmaklarının arasında.

bedraḳa: yol gösteren, kılavuz.

bed-sirişt: kötü tabiatlı, kötü huylu.

behre-gīr-i ġınā:zenginlik nasibi almak.

berçīde:toplanmış,

berçīde-dāmen: eteği toplu, dünyadan elini ayağını çekmiş olan.

berevāt:beratlar.

ber-geşte: alt üst olmuş.

bermekī: cömert.

ber-ter: daha yüksek, pek âlâ.

beşāşet: güler yüzlülük, güleç yüz.

bezm-ünsā: meclis görmüş, meclise alışkın.

bī-bākāne: korkusuzca, çekinmeden.

bī-endāze: ölçüsüz, sınırsız.

bī-gānegān: kayıtsız, ilgisiz kimseler, bigâneler.

bihbūd: refah, mutluluk.

bihterīn: en iyi, pek iyi.

bī-ḫūdiyāne: kendinden geçmiş bir şekilde.

bī-hūşiyāne: akıldan uzak şekilde.

bināberīn: buna mebni, bu sebepten.

bī-şekīb: sabırsız.

bīşezār: ağaçlık, sazlık yer, orman.

bukalemūn: düşünce ve davranışını sürekli değiştiren kimse.

būs u kenār: öpüp kucaklama.

būse-gerde: öpülmüş.

buṭlān: batıllık, boşluk, çürüklük.

bürūz: meydana çıkma, zuhur.

cāme-ḫ̆āb: yatak.

cān-dāde:candan bağlanmış, candan bağlı.

cān-güdāz:gönül eriten, yandıran, acıma uyandıran.

cā-nişīn: yerime geçecek.

cān-sipār: can veren.

cārī-kün:icra eden, yerine getiren.

cāy-gīr: yer tutan, yerleşen.

cefā-pīşe: işi cefa çektirmek olan, zalim, gaddar.

cenībe-keş: yedek hayvanı çekip götüren.

cenībe-keş: yedek hayvanı çekip götüren.

cevv: hava, boşluk.

cīfegāh-ı fenā: leşle dolu olan geçici yer, dünya.

cilbāb: gömlek, ferâce.

cilve-künān: cilve eden.

cilve-rīz: cilve saçan, çok cilve eden.

cūyā: arayıcı, araştıran.

cūyā-yı tedbīr: tedbir arayan.

cūyende: arayıcı, araştırıcı.

cūyendegī: arayıcılık, araştırıcılık.

cüderā: uygun olan yer.

cünbān: sallanan, kımıldayan.

cünbīde: kımıldanmış, hareket eden.

çāk-ḫūrde: parça parça olmuş kırıntı.

çāşnī-yāb: lezzet bulan, lezzet alan.

çeb ü rāst: sollu sağlı, çapraz.

çehān: damlayan.

çeşm-bāz: göz oynatan.

çeşm-güşā: göz açan, dikkatle bakan.

-çīn: toplayan, devşiren.

çünīn ü çünān: şu şekilde ve bu şekilde.

dād u sited: alışveriş.

dāniş-bürhān: kesin bilgiye dayanan delil.

dānişverī: bilginlik.

dāʿiye: içten gelen duyguyu teşvik edici hâl.

dārū: ilâç.

debistān: mektep, okul.

deffeteyn: ciltlenmiş karşılıklı iki kitap sayfası.

dehen-küşā: ağız açmak, söze başlamak.

dem-refte: mütehayyir ü 'âciz ma'nâsınadur (mütercimin anlamlandırması).

dem-zen: nefes kesen.

der-āġuş: kucaklama.

derīde: yırtılmış, yırtık.

der-kār: iş içinde olan.

dermāndegī: çaresizlik.

der-miyān it-: açıklamak.

der-ʿaḳab: hemen ardından.

der-pīş: en önde, gözönünde bulunan.

deryā-nevāl: iyilik, ihsan ve bağışta derya gibi olan.

deryūze: dilencilik.

dest ü pā-beste: eli ayağı bağlı.

destārçe: mendil, yağlık.

dest-āverī-: el açmak.

dest-ḫūşī: oyuncak.

dest-res: erişme, elde etme.

dest-şūyī: el yıkama

deycūrī: karanlık.

dīde-i ʿiffet-derīde: iffeti yırtılmış göz, iffetini kaybetmiş.

dil-rīş: yüreği yaralı, dertli.

dil-rübūde: gönlü kapılmış, meftun.

dil-sūḫte: gönlü (aşk derdiyle) yanmış, kederli

dūr-bīn: uzağı gören.

düm-dār: kuyruk tutan, artçı

düstūrü'l-ʿamel: gereği gibi uygulanacak kanun.

düşīne: dün gece.

ebdaʿ-ı nesḳ: en güzel, şahane düzen.

eben ʿan-cedd: babadan, dededen, kuşaktan kuşağa.

efsürdegī: donukluk, duygusuzluk.

eknāf: canipler, taraflar, sığınılacak yerler.

-elīf:ülfet eden, aşina, alışkın. **kerāmet-elīf**: keramet izhar etmeyi alışkanlık haline getiren.

emānī: arzular, istekler, niyetler.

enbūh: çokluk, kalabalık.

encüm-sipāh: askeri yıldızlar kadar çok.

endāḫte: atılmış, bırakılmış.

-endāz: "atmış, atan" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

endūḫte: kazanmış, kazanılmış, birikmiş, biriktirilmiş.

engüşt-ber-dehān: parmağı ısırmış, mütehayyir, müteaccib.

engüşt-gezā: parmağını ısıran.

engüşt-gezā: parmak ısırıcı.

erīke: taht, sedir.

erşed: ergin, daha reşit.

eṣer-nüvīsī: eser yazmak.

eṣīr: mirasçı.

evān: zaman, çağ.

evżā' : vaziyetler, hâller, durumlar.

eyādī-i kerem-mebādī: iyilik başlangıcı olan eller.

ezmine-i ḫāliye: boş zamanlar.

faḍīḥ: rezil, çirkin.

fā'iżu'n-nūr: nur yayan, dağıtan.

felāket-dīde: felakete uğramış.

ferāmūş: unutma.

ferāmūş-kār: unutan.

fermān-berī: emre uyma.

fermān-rev: fermanı giden, emri ulaşan.

ferzend: oğul, çocuk.

fetīle-fürūz: fitili parlayan, fitili yanan.

-fezā: "arttıran, tezyîd eden" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

fiṭnat: zekilik, zihin açıklığı.

-figen: "düşüren, yere atan, yığan, salan" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

-figen: atıcı, atan.

firāz: yokuş, çıkış.

firīb: aldatan, aldatıcı.

Firīfte: aldanmış, aldatılmış, kanmış, kandırılmış.

fırḳat-sürūd: ayrılık şarkısı.

fīrūzmend: mutlu, mesut.

fuḍūl: hodbin, kibirli.

fürū-beste-çeşm: göz yummadan kinâyedür, ıstılâhdur (mütercimin anlamlandırması).

fürū-bürde: aşağı eğilmiş

fürū-geşte: aşağı dönmüş.

fürū-geşte-i ʻarşa-i ʻadem: yokluk arsasına doğru aşağı yuvarlanan.

fürūmānde: geride kalmış, âciz, beceriksiz.

fürū-refte-dem: mihnette olan muztarip kimse.

fürūsiyyet: ata binicilik.

fütāde: düşkün, tutkun, zavallı.

fütüvvet-āmīz: mertlik, yiğitliği hâvi,

ġabrā yer, yeryüzü.

ġam-bīn: gam görmüş.

ġamz: kaş göz işareti yapma, koğuculuk.

ġarām: aşk, sevda, şiddetli sevgi.

ġāşiyedār: örtü.

ġayr-ı marżıyye: hoşa gitmemiş, beğenilmemiş.

gehvāre: beşik.

gelū: boğaz.

gelū-bend: gerdanlık, boyun bağı.

ġırīv: bağrışma, feryat, figan.

gileh-sāz: yanıp yakılarak ağlaşan.

girdāgir: çepeçevre.

girih-gīr: dolaşık, karmaşık, düğümlü.

girīzān: kaçmak, sakınmak.

gītī-neverd: dünyayı dolaşan, gezen.

giyāh: ot, çimen.

ġonca-i nev-demīde: yeni yetişmiş, taze gonca.

gūş-dār: kulak tutan, iyice dinleyen

gūşiş: çalışma çabalama.

gūşvāre: küpe.

gūş-zed: kulağa ilişen, işitilen.

gül-āgīn: gül dolu.

gül-bīz: gül sepen.

gül-geşt: gül seyri, gül gezintisi.

güm-nām: yolunu şaşırmış.

gürsinegī: açlık.

-güster: "döşeyen, bast eden" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

güvāh: şahit, delil.

güzeşte: geçmiş.

ḫ̆īş ü tebār: soy sop, akraba, aile.

ḥablü'l-metīn: sımsıkı ip.

ḥadāṯet: öncelik, gençlik, ilk.

ḥadeḳa: gözün karası, göz bebeği.

ḥādī-ʿaşr: on birinci.

ḫāk-dān: yeryüzü, dünya.

ḥaḳīḳat-intimā: gerçek, hakîkatli, hakikatle ilintili.

ḥaḳīḳat-iştimāl: gerçekleri kapsayan.

ḥaḳḳā: Doğrusu, gerçekte.

ḫalef-peyvend: kendinden sonrakine ulaşmış.

hāle-gīr: hâleli, hâlesi olan.

ḫalḳa-bend: halka kuran.

ḥall-şüde: çözülmek.

hāmūn: büyük sahra, bozkır.

ḫançer-be-kef: eli bıçaklı.

ḫande-fermā: gülümseyen.

ḫarāb-şüde-i maʿmūre: harap olmuş, yıkılmış yapı.

ḥarem-serāy: harem dairesi.

ḫār-ḫār: 1. gönül üzüntüsü 2. sürekli istek.

ḫas ü ḫāşāk: çer-çöp.

ḥasbe'l-istiʿdād: kabiliyetince, gücü yettiğince.

ḥāşiye-sāz: hâşiye düzen.

ḫaybet: mahrum olma.

ḫażīż: en alt, en aşağı.

hemm: tasa, gam, keder.

herze-gerdī: boşu başuna dönüp duran.

hetk: yırtma, yarma.

hevā-pervāz: havada kanat açan, uçan.

heves-peymā: hevesine kapılmış.

heyzüm: kuru odun.

ḫırāmīde: nazlı nazlı, salına salına yürüyen.

ḥicāb: men' ve setr itmek (mütercimin anlamlandırması).

hīme: odun kütüğü.

himmet-bār: himmet yağdıran.

himmet-efrāşte: himmeti yukarı kaldırılmış, yükseltilmiş.

ḥizlān:sefil ve zelil olma.

ḫoceste-encām: işi uğurlu.

ḫod-rū: yabani.

ḫoş-āyende: hoşa giden, beğenilen.

ḫūbī: güzellik, iyilik.

ḥubūr: sevinç.

ḫūger: alışmak.

ḫumḫāne: meyhane.

ḫūn-ābe: kanlı su, göz yaşı.

ḫūr: güneş.

ḫurārgāh: mahal-i sükût ya'nî düşecek mahal (mütercimin anlamlandırması).

ḫurd-sāl: yaşı küçük.

hūş-fersā: akıl yoran, hayrete gark eden, şaşırtıcı.

ʿırş: karı kocadan her biri.**ışġā**: kulak verip dinleme.

ıṣṭabl: ahır.

ıṭnāb: sözü uzatma.

ʿıṭr-sāy-ı sürūr: mutluluk kokusu süren.

ıṭṭılāʿ: öğrenme, tanıma, bilme, haberli olma.

ibdāʿ: eşsiz bir şekilde yaratma, ortaya koyma.

ibret-intimā: ibretli.

icābet-der-ḳafā: hemen kabul edilmek.

iḫticāb: gizlenme, saklanma.

iḫtirāʿ: benzeri görülmemiş bir şey îcâdetme, vücûda getirme.

īḳād: yakma, yakılma.

iḳdām: gayretle ve sürekli olarak çalışma.

iltimāʿ: parıldama.

imāle: meyl ettirme.

imāṭa: uzaklaşma, uzaklaştırılma.

ʿinān: 1. dizgin 2. idare etme.

īn ü ān: şu, bu.

incirār-ı kelām: söz gelişi.

inʿidām: yok olma.

intibāh: uyanma, uyanıklık, göz açıklığı.

intimā: bir şeye intisap etmek, bağımlı olmak.

iʿtilā: yükselme, yukarı rütbelere erişme.

irtiḳā: yükselme, yukarı çıkma.

istifsār: sormak.

istiġrāb: garip bulma, şaşma.

istimālet: 1. gönül çekme 2. Avutma.

istīnās: alışma, ülfet.

isti'cāb: şaşma.

istiṭā'at: güç, kudret.

iştimāl: şamil olma, kaplama.

iżā'at: zayi etme.

iżā'at-kār: işi mahvulmuş.

Īzidī: Allaha yaraşır.

jāj-ḫāyāne: saçma sapan, anlamsız söz söyleyenlere yakışacak şekilde.

ḳadem-nih: ayak koyan, ayak basan.

ḳalem-zen: yazıcı, kâtip.

kānūn: ateş ocağı, soba, mangal.

ḳanzil: aşırı derecede sarhoş.

ḳarār-dāde: karar kılınmış, karar verilmiş.

kārḫāne-ṭırāz: işyerini donatan, süsleyen.

kār-sāz: İş işleyen.

ke's: kadeh, çanak.

kec-külāh: eğri külahlı, külhanbeyi, serseri.

kedū-be-dest: elinde kadeh.

kef-i dür-pāş: inci saçan aya.

kem-maḳāl: söyleyecek söz azdır.

kerāmet-elīf: keramet izhar etmeye aşina olan.

-kerdān: "devr eden, çeviren" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

ketān: keten bezi.

kevkebe: gösteriş, tantana.

ḳıbāle: ebelik ilim ve sanatı

kişver-küşāyī: devlet, memleket açma, fethetme.

kitmān: saklama, gizleme.

ḳullāb: ucu eğri demirler, çengeller, kancalar.

kūtāh: kısa, boysuz.

kūteh-dest: eli kısa,

küngüre: kubbenin tepesi.

küş: öldürücü.

küşāyende: açan.

leb-cünbān: konuşan, söyleyen.

leb-güşā: ağız açıcı.

leng-cenāḥ: aksak kanatlı.

leng-cilve: aksak yürüyen.

lenger-endāz: 1. lenger atan, demir atan 2. demir atmış gemi.

liḥāfe: yorgan.

maġşūş: karışık, katışık, saf olmayan.

mā-ḥaṣal: netice, meydana gelen şey.

māh-ı çār-deh: dolunay şeklindeki ay

maḥmidet-simāt: alametleri övgü olan.

maḥrūru'l-fu'ād: gönlü yanmış, üzüntülü.

mākiyān: tavuk

manṭūḳa: 1. söylenilmiş 2. söz, mana.

maʿārif-ittiṣāf: ilimlerle vasıflanmış.

maṣdūḳ: doğru söz.

maṭıyye: binek hayvanı.

mażcaʿ:yatak, döşek.

me'men: emin yer, sığınak.

mecbūl:yaratılmış

medḥūr: kovulmuş, uzaklaştırılmış.

meferr: kaçıp sığınılacak yer.

melām: azarlanmış, kınanmış.

menaṣṣa: gelinin damada ilk göründüğü zaman.

me'āb: 1. Geri dönülecek yer 2. Sığınılacak yer.

merāret: acılık, tatsızlık.

mesāḳ: sevkedilen yer.

mesāmiʿ: kulaklar.

meslūs: deli, divane.

meşāḳḳ: meşakkatler.

meşiyyet: irade, arzu.

mevḳıf: durak, duracak yer.

mevḳūf: 1. vakfedilmiş 2. alıkonulmuş 3. Tutulmuş.

mevrūd: gelmiş, gelen, söyleyen.

mezāḥim: zahmetler, eziyetler.

mezbūr: adı geçen.

mıṣdāḳ: doğruluğu ispat edici delil.

miḥnet-güdāz: sıkıntıyı yok eden.

milʿaḳa-zen: kaşık atan, kaşıklayan.

minfaḫa-zen: körükle üfürücü.

miṣḳab: matkap, delici alet

muʿānaḳa: birbirinin boynuna sarılma.

muvāḳaʿa: cinsel ilişkiye girme.

mücāmaʿa: cinsel ilişkiye girme.

mükāberet: haksız olduğu halde karşısındakini susturmaya çalışma, büyüklenme.

mükellel: 1. taçlı, taç takınmış 2. süslü, parlak.

müknet: kuvvet, güç, zor.

mülāṭafe: 1. lâtifeleşme 2. Lutfetme.

mülte'im: ilileşen.

mümāss: temas eden.

mündemice: içine yerleşen, içine sokulmuş.

münderice: içinde bulunan, yer almış.

münḥall: açılan, çözülen.

müntefeʿun bih: kendisinden istifade edilen.

müstened: dayanak.

mütābaʿat: arkasından gitme, uyma.

mütekeddir: 1. kederli, kederlenen 2. Bulanık.

mütemettiʿ: fayda görmüş.

müvālāt: dostluk.

müvāsāt: teselli, iyilik.

müzāḥim: 1. zahmet veren 2. aykırı gelen.

nābüd: 1. Yok olan, kaybolan 2. İflas etmiş.

nā-çespān: uygun, yaraşır olmayan

nā-çīde: toplanmamış.

naġme-serā: şarkı okuyan.

nā-güvār: hazmı zor.

nāḫun: tırnak.

naḳdīne-senc: parasını ölçen, fiyatını ölçen.

nām-āver: ad salmış, meşhur, namdar.

nāmver-ān: namlı, meşhur.

nāʾire: ateş, alev, sıcaklık.

nasfet: doğruluk.

nāṣiye: alın, perçem.

nā-süfte: delinmemiş.

nā-şenīde: işitilmemiş.

nāṭıḳa: 1. düşünüp söyleme özelliği 2. düzgün söz söyleme.

naṭʿ: 1. sofra bezi 2. meşin döşek.

nāvdān: oluk.

naẓar-kerde: bakılmış.

naẓm-āverī: şiir söyleme.

neberd:savaş, kavga.

nebīh:şerefli.

necābet: soyluluk, soy temizliği.

nedem: pişmanlık.

nefsü'l-emr: işin aslı.

nesīc: dokunmuş.

nevāḫāne: şehzâdeler olduğu ev (mütercimin anlamlandırması).

nevāl: 1. Talih, kısmet 2. Bahşiş, bağış.

nevāziş: okşama, gönül alma, iltifat.

nevḥa-gerī: ölü ağlayıcılığı, ağıt yakıcılık.

nevīn: yeni.

neẕẓār: başı yukarıda dolaşan zeki ve yiğit kimse, gururla dolaşan.

nifāḳ-mecbūl: fıtratında nifak bulunan.

nigārende: ressam.

nigāşte: resm olunmuş, çizilmiş, yazılmış.

nigeh-efgen: bakış atan.

nigeh-endāz:bakıveren.

nigerān: bakan, bakıcı, bakıveren, bakış atan.

nihāde: konmuş, konulmuş.

nīrev: kuvvet, güç.

nīrū: güç, kuvvet.

niṣār-kerde: saçan.

nişeste: oturmuş, oturan.

niyâyiş: Şükür ve du'â ma'nâsına (mütercimin anlamlandırması).

nuḳl: çerez.

nūr-dih: nur verici, aydınlatıcı.

nuṭfe-resān: döl suyu, meni ulaşan,

nükte-pīrā: güzel nükteler söyleyen.

nüvişte: yazılı, yazlmış.

ʿöşr-i ʿāşir: öşür toplayanın topladığı vergi, öşür.

pā-be-zencīr: ayağı zincirli, zincire bağlı.

pā-der-gil: ayağı çamurda, davranamaz, sıkıntıda.

pā-der-hevā: ayağı havada, çürük, temelsiz.

pā-der-rikāb: ayağı üzengide .

pā-der-vaḥāl: ayağı bataklıkta olan.

pāk-dāmen: eteği temiz, namuslu.

pākīze-ṭayf: hayali temiz.

pā-nihāde: ayak koşmuş, ayak basmış, doğmuş.

-pāş: "serpen, saçan, dağıtan" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

pāy-efgen-i duḫūl: içeri girmek.

pāy-endāz: ayak atan.

pehlū-be-pehlū: yan yana.

pehnā: geniş.

pençe-ber-dehān: eli ağzı üzerinde, düşünceli.

perde-ber-endāz-ı ḥicāb: perdeyi yırtıp atan, utanmaz.

perde-der: perde yırtan, hayasız.

perde-güşâyende: perde çekmek.

perestār: hizmetçi.

perverde: beslenmiş, terbiye edilip yetiştirilmiş, büyütülmüş.

perveriş-ger: beslenmiş, terbiye görmüş.

perveriş-yāb: beslenen, terbiye gören, yetişen.

perveriş-yāb-ı pistān-ı leṭāfet: incelik, güzellik memesinden beslenen.

pesend: beğenme.

pesendīde: seçilmiş, beğenilmiş

peyāpey: birbiri ardınca.

-**peymā**: "ölçen, ölçücü" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

pey-rev: ardınca giden, uyan.

-peẕīr : "kabul eden, alan, bulan" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

pīçīde: karışmış, bükülmüş.

pūşiş-i zer-beft: sırma ile işlenmiş örtü.

pūyā: koşan.

püşt-dāde: sırt dayamış.

püşte: yığın, tepe.

rāstīn: işin aslı, doğrusu.

reg: damar.

reh-neverd: yol tutan, yolcu.

re'fet-penāh:merhamet dayanağı, sığınağı.

resānīde: eriştiren.

resīde: erişmiş, yetişmiş, olgunlaşmış.

reşḥa: damla, sızıntı.

revzene: pencere.

rez: asma, asma kütüğü.

rīḥte: dökülmüş.

rīk: kum, toz.

riḳkat-ḫīz:merhamet artıran.

rīş: sakal, tüy.

rīziş: dökülüş, akış

rū-gerdān: yüz çeviren.

ruḫsār-ı ṭarāvet-şi'ār: tazelik sahibi yanak.

ruḫṣat-dih: ruhsat veren.

rū-küşāde: yüz açan.

rū-mālī: yüz sürücülük.

rūz-efzūn: gün uzatan.

rübūde: kapılmış, kapılan.

ṣafā-güster: safa yayan, neşe veren.

sāġar-āşām: şarap içen.

ṣahbā-be-dest: kadeh elinde olan kimse.

saḥrā-neverd: kırda dolaşan, çölde gezen.

saḳam: hastalık, illet.

sāmān: 1. servet, zenginlik 2. rahat 3. Düzen.

sāmiʿa: 1. işiten 2. kulağın işitme özelliği.

ṣavāb-endīş: fikri, düşüncesi isabetli olan.

ṣavb: taraf, yön.

ṣavlecān: Cirit oyununda atın üstünden topu kaldırıp almada kullanılan ucu eğri değnek.

sāye-figen: gölge yapan, gölge düşüren.

ṣayrefī-şināس: sarraf

-sāz: "yapan, uyduran" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

sebīke: külçe.

sebū: testi, şarap kabı.

sencīde: ölçücü.

sepenc: 1. Misafir, konuk 2. Eğreti.

sepīde-dem: sabah aydınlığı.

ṣerā: toprak.

ser-āmed: ileri gelen, başta bulunan.

ser-cümle: bütün, hepsi.

ser-dāde: baş vermiş, baş göstermiş.

ser-fürū: baş eğme, söz dinleme.

ser-fürū-bürde: baş eğmiş.

ser-germ: sarhoş, neşeli.

serīʿü'l-inhidām: yıkılması, harap olması hızlı olan.

ser-rişte: ip ucu.

ser-şār: ağzına kadar dolu, taşkın

ser-tīz: ucu sivri.

ser-zede: baş göstermiş, uç çıkarmış

sıyānet: koruma, korunma.

sīḫ: demir şiş.

şiḳlet-nümā: ağırlık gösteren, ısrar eden.

simāṭ: sofra.

sīne-āzār: göğsü kırılan, üzülen.

sirişk: göz yaşı.

sirişte: yoğurulmuş, karıştırılmış.

sūḫte: yanmış, yanık.

suḳāṭa-çīn: kırıntı toplayan.

sūm: dört ayaklı hayvanların tırnağı.

ṣūrī: 1. görünürde olan, hakiki olmayan 2. gösterişten ibaret olan.

sūz u güdāz: yanıp yakılma.

sübḥa: tesbih, tesbih tanesi.

sübül: yollar.

süḫan-ṭırāzī: şiir söyleme.

süḳāte-çīn: ekmek kırıntısı toplayan

sümāṭa-keş:sofra bezi seren.

süst ü şū: yıkama, temizleme

sütūr: binek ve yük hayvanı.

şābāş: beğenme, takdir etme.

şaḫ-efgen: ağaç devirici.

şāh-rāh: 1. ana yol 2. doğru yol.

şāḫ-sār: koruluk, orman.

şāḳūl: çekül.

şebāne: gecelik, gece vakti olan.

şebān-geh: gece vakti, akşam.

şeġab: fitneci.

şeġaf: şiddetli aşk.

şehvet-şiken: şehvet kıran, şehveti yok eden.

şekīb: sabır, tahammül.

şekve-ṭırāz: şikayet eden.

şend: burun, gaga.

şend-rīz: gagalayan.

şerm-sārī: utangaçlık.

şifāh: dudaklar.

şīme: huy.

şīr-i derende: yırtıcı aslan .

şirket-peẕīr: ortak olmak.

şitāb: acele etme.

şitābende: çabuk, hızlı, süratli.

şiyem: huylar, tabiatlar.

şuʿbede-bāz: hilekâr.

şūrīde-dilān: dilleri meftun.

şūriş-fezā: karışıklık, kargaşalık artıran.

tābnāk: parlak, ışıklı.

taḥrīk-i şefeh: dudak kıpırdatma

taḳrīż-nüvīs: yazı yazan.

taʿalluḳ: 1. ilişiği olma 2. asılı olma 3. sevme 4. ait olma 5. dünya ilgisi

tastīr: yazı yazma.

tāziyāne: vasıta, sebep

tażyīʿ : zayi etme.

tebāh: 1. Berbat, çürük, bozuk 2. Yıkılmış, yıkıntı, tükenmiş.

tecerrüd-güzīn: yalnızlığı seçme

tehniye: tebrik etme, "hoş geldin" deme.

tekāpū: 1. aceleyle araştırma 2. dalkavukluk etme.

telehhüf: hasretle yanıp yakılma, mahzun olma.

televvüş-kün: kirletmek.

temādī: sürme, sürüp gitme.

tengnāy: sıkıntılı yer.

teraḳḳub: bekleme, gözetme.

terbiyet-kerde: terbiye edilen, beslenen.

teressül: mektup yazma sanatı.

tesliye: teselli etme.

teşāhüd: hazır, görünen.

teşḥīẕ-i ẕihn: zihin açma.

teşmīr: sıvama, sıvanma.

teşnīʿ : ayıplama.

tevbīḫ: azarlama.

tevekkelī: boşu boşuna, boş yere.

tevsen-i süst-rev: gevşek yürüyen at.

tevsen-rān: at sürücü, at koşturucu.

tezvīr: 1. yalan dolan 2. Ara bozuculuk.

tīre: bulanık, karanlık.

tīre-çeşm: gözü kapalı.

tīşe-zen: kazma ile kazan.

tūde: yığın.

tūde-remād: kül öbeği.

tuʿme-endāz: azık yiyici.

tūşe: azık, nevale.

tünd-ḫū: sert huylu, titiz.

türktāzī: yağma için yapılan ani baskın.

ṭāliḥa: yaramaz, faydasız.

ṭaʿne-zen: söven, çekiştiren.

ṭapīde: hızlı atmak, çarpmak.

ṭarḥ: kurma, tertipleme.

ṭayf:uykuda veya karanlıkta korkudan görülen hayal, düşünce.

-ṭırāz: "donatan, süsleyen" anlamında vasf-ı tekîbî yapar.

ʿubeyd: küçük kul, kölecik.

ʿuḳāl: bend, bağ.

ʿunvān-ṭırāz: unvan süsleyen.

üstāde: kâim, durucu.

vābeste: bağlı, razı olmak.

vaḫal: bataklık, batak yer.

vālā-menzil: menzili yüce, şanı yüce.

varaḳ-ḫ̆ān: yaprak okuyan.

varaḳ-kerdānī: boş işlerle meşgul olma eylemi.

vāride: akla gelen düşünce.

vāye: nasip, kısmet.

vāyedār: nasipli, kısmetli.

vech-i vecīh: en uygun yol, en uygun şekil.

vedād: sevgi, dostluk.

velvele-sāz-ı āferīn: aferin diye bağrışmak.

verā: arka, geri, öte.

verziş: çalışma, meşgul olma.

vesme: 1. hayvana vurulan damga 2. Rastık.

vesme-ṭırāz: damga vuran.

yek-sere: 1. Yalnız başına 2. Ansızın 3. Baştan başa.

zād: azık, yiyinti.

zānū: diz.

zānū-ber-maḳām-ı ḫiṭāb: dizi hitâb makamına çökerek, söze başlayarak.

zānū-zede: diz çökmüş.

ẕātü'l-ʿimād: direkler üstüne kurulmuş bina.

zebān-āver-i beyān: açıklamaya başlamak.

zebān-dırāz: dil uzatan, atıp tutan.

ẕehūḳ: boş, beyhude.

zemzeme: ezgili, nağmeli söz.

ẕevi'l-āṯār: eser sahibi.

zībende: zinetli, süslü.

zindegī: dirilik.

zīr: alt, aşağı.

zīver-efzā: süsünü artıran.

żiyā-güster: ışık, nur yayan.

żiyā-pāş: ışık saçan.

zūr: kuvvet, güç.

zükām: nezle.